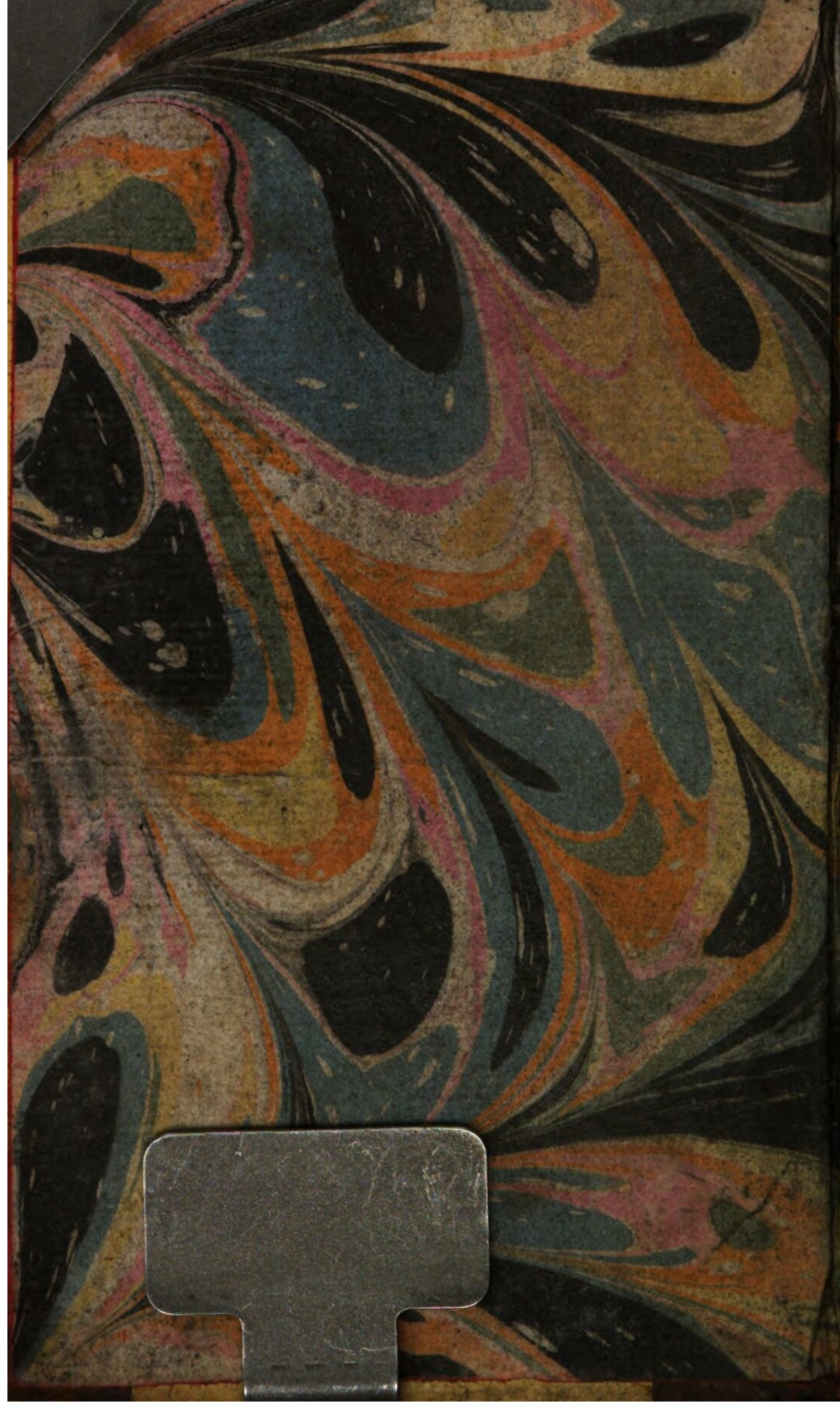
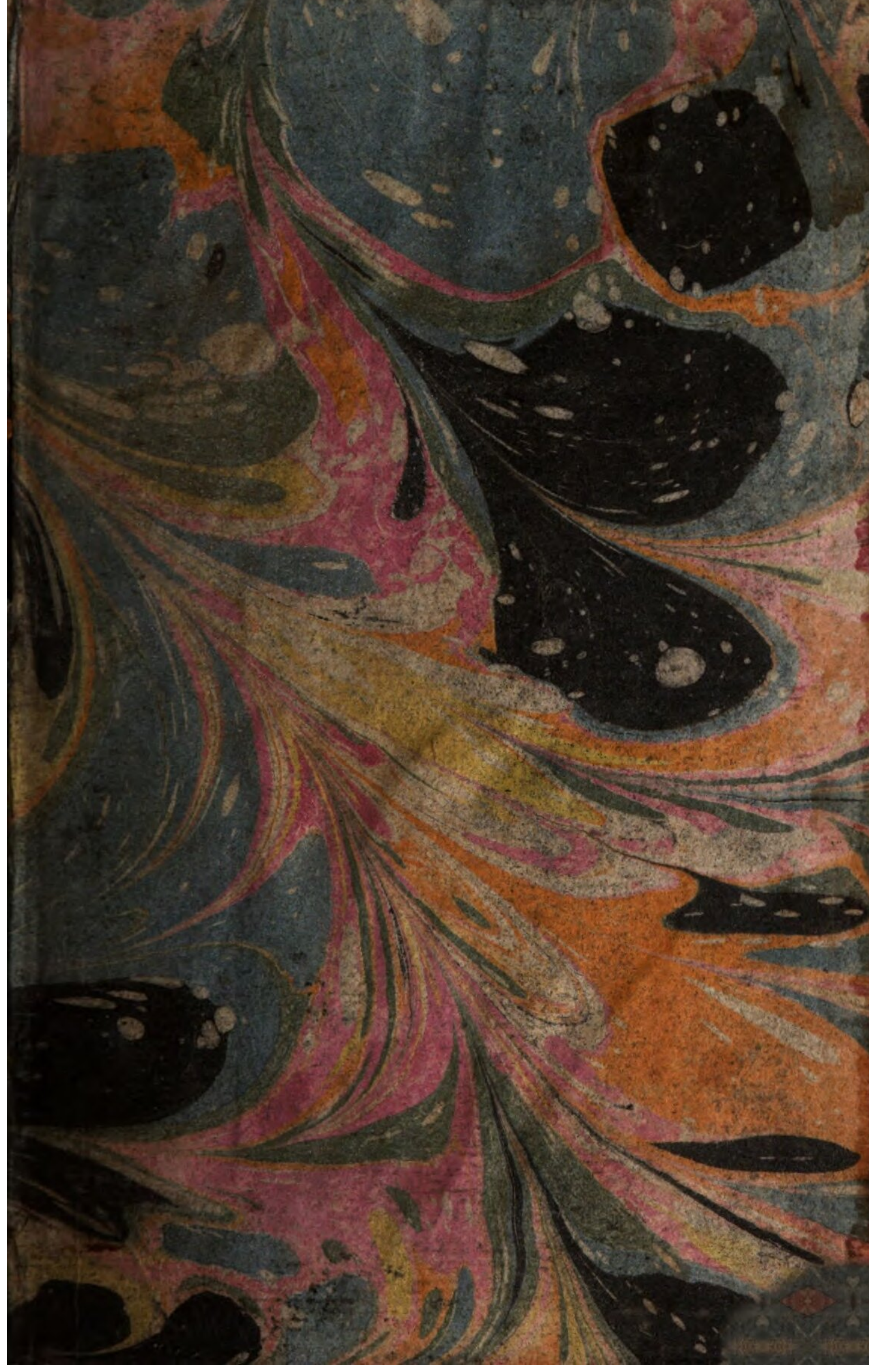

732

LII, 90

Opus. 44

CHRISTIANI AVGVSTI CLOTT

ET M. THOMAS ROSS

IN ACADEMIA LIPSIE

DISSERTATIONES

ET

CARMINA

LITTE

ET

ET

CHRISTIANI AVGVSTI CLODII
QVONDAM PROFESSORIS POESEOS
IN ACADEMIA LIPSIENSI

DISSERTATIONES

E T

C A R M I N A.

LIPSIÆ

A. MDCCCLXXVII

APVD WEIDMANNI HER. ET REICHIVM.

Wb/65/2905

CHRISTIANI ALBERTI CLODII

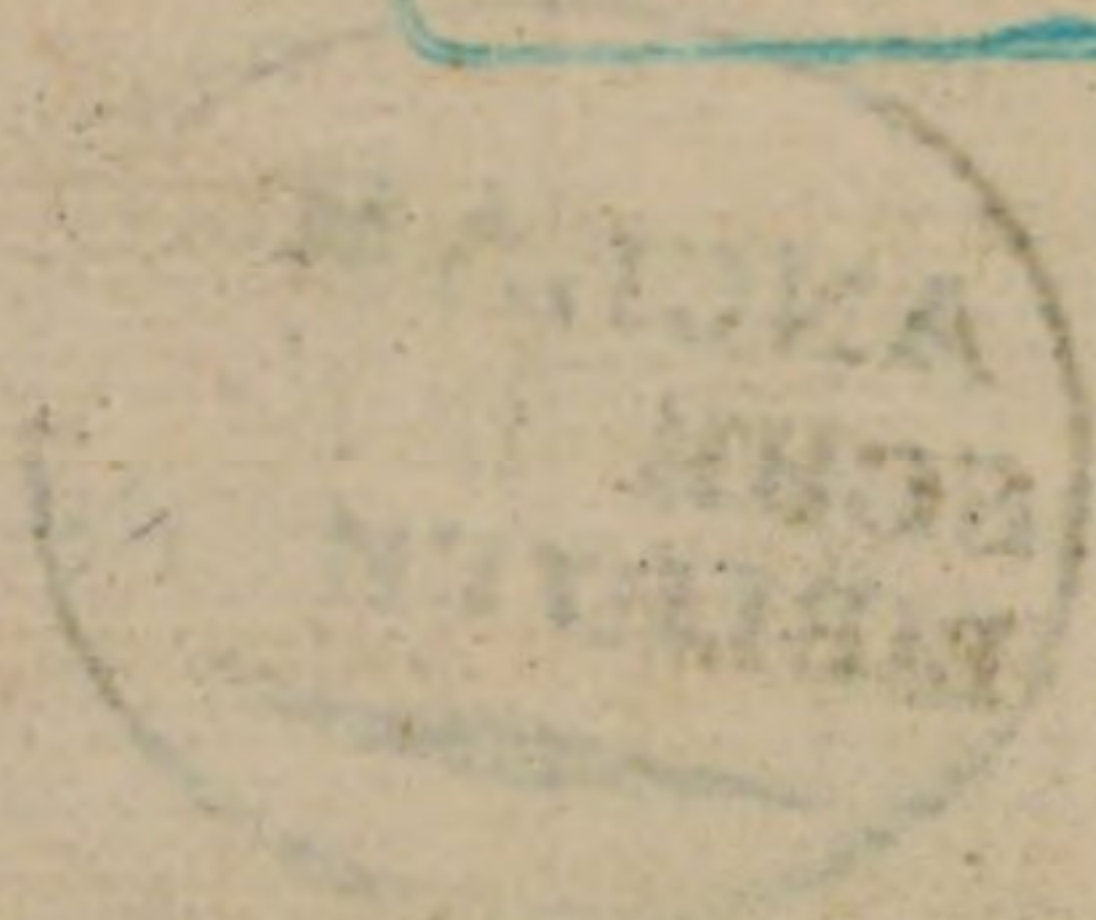
PROFESSORIS THEOLOGICI TORONTO

IN ACADEMIA THEOLOGICA

DISSERTATIONES

E T

Bayerische
Staatsbibliothek
München

1774

IN CLASSE THEOLOGICA

ALBERTI CLODII

LECTORIBVS

D. SAM. FR. NATHAN.

MORVS

THEOL. PROFESSOR

IN ACAD. LIPS.

Monitus est interdum Clodius ab amicis, etiam exteris, ad quos libelli academici per occasiones scripti raro, nec fere nisi casu, perferuntur, vt suas ex hoc genere dissertationes, vna

cum carminibus, quorum specimina
quaedam legerant, coniunctim ederet.
Nec defuit ei omnino voluntas, at-
que adeo saepius de delectu ac mo-
do parandae editionis, et de retra-
ctandis libellis cogitavit. Quod confi-
lium cum mors eius, quae eum A. 1784
die 30 Novembris Academiae nostrae
eripuit, irritum reddidisset: rogata
est Vidua per literas, ut alicui cu-
ram illorum libellorum recudendo-
rum demandaret, nec voluntatem ma-
riti inanem plane cadere sineret. Ea
cura est ad me devoluta, veterem
Clodii amicum, ab anno inde 1754,
quo

quo Lipsiam ambo venimus, eique
multis modis obstrictum. Collegi
ergo, quidquid nancisci potui, et bona
fide, ut quidque primum fuerat ab
eo scriptum, hic repetendum curavi,
adiecto carmine Clodii Patris, quon-
dam Rectoris Scholae Zwikauensis,
in nuptias Christiani Augusti, Filii,
quod carmen, ut a sene septuagenario
eoque Parente scriptum, Filius addere
suis opusculis decreuerat, si eorum
editionem parare ipsi licuisset.

Animaduertent autem, quotquot
Clodium ipsum non cognouerunt, ex
his libellis multam lectionem omnis

aetatis scriptorum, qui laudem ingenii
et eloquentiae tulerunt, praesertim in
disputatione de sublimitate Homeri:
et in illa multa lectione saepe mira-
buntur incredibilem vim ingenii, vo-
cantis eum ad omnia comparanda et
coniungenda, quae uspiam legerat,
excellentes memoriae, omnia scribenti
suppeditantis, diuitias, acrem pulcri-
tudinis sensum, et de arte doctrina-
que veterum ac recentiorum scripto-
rum iudicium, liberum et seuerum,
sed aequum, et e causis ductum, argu-
mentisque communitum. In carmini-
bus non modo agnoscent veterum poe-
tarum

tarum dextrum et prudentem imitatore, sed his, quae aliunde didicerat, et in imitationem traxerat, e suo etiam ingenio plura addentem.

Verum ad laudes has ingenii, studii doctrinaeque, quas hi libelli Clodio sponte conciliabunt, accedit haud parua ex eius animo, quam, qui vti sunt familiaritate Viri, et concedunt, et celebrant. Erat enim aperto pectore, cuius ad inferuendum paratus, atque adeo praeueniens aliorum optata, permultisque et commendando et adiuuando inferuiebat. Nemini solebat sciens iniuriam facere, factam

fibi ab aliis numquam vlcisci. Blandus erat in colloquio, exhilarans ingenio et suauitate aliorum mentes, ac nihilo minus ex animo in societatem doloris veniens. Quas scholas Professor habebat, vt aut bonas literas, aut doctrinam de moribus tractaret, eas incredibili cum studio et cura commentari solebat, et in hos vsus multa ab se non collecta tantum, sed accurate digesta, et plane elaborata reliquit.

Huic Viro vt monumentum erigeretur hac opusculorum editione, ita volentibus amicis, et, quae scripsisset, pluri-

pluribus innotescerent, id et aequum
fuit, et, cum res ita ferret, a me pro-
curari debuit. Quod quidem ego ita
lubens et volens feci, vt numquam
non dolebo, me diutius eius amicitia
frui non potuisse. Confirmo enim
ex animi sententia, huius Viri diu-
turna consuetudine, et horulis iis, quas
per hebdomades exercitio mutuo et
colloquio nos ambo destinaueramus,
meum ingenium quaecumque excita-
tum, ad sensum pulcri magis erectum,
et a ieiuno linguarum studio ad ele-
gantiae adiungendae voluntatem com-
motum esse. Reliquam ab eo mihi

exhibitam fidem et benevolentiam tacitum me venerari magis ius et fas est, quam multis recensere aut praedicare. Muneribus functus est Lipsiae, quo venerat Zwickavia, his deinceps. Cum docendi veniam, more apud nos usitato, consecutus esset, scripta A. 1762 disputatione de praefidiis eloquentiae Romanae creatus est A. 1764 Professor Philosophiae, et suscipiendi huius muneris causa de Homeri sublimitate differuit. Longo tempore post, A. 1779, constitutus est Professor organi Aristotelici, et auspicatus est hoc munus duabus illis disputationibus, quibus

quibus Harmonidis nomen praescrip-
sit, quoniam de necessitudine litera-
rum elegantiorum et philosophiae ex-
posuit. Extremo vitae biennio Poe-
seos Professor fuit, quod munus quan-
topere ornarit, et carmina, et ceterae
disputationes testatum facient. Et
commonstrant id ipsum alia multa,
quae vernacula lingua, vel soluta, vel
metro adstricta, scripsit, pleraque de
moribus, artibus et literis elegantiori-
bus: in quibus eminent haud dubie
Meletemata de bonis literis et morum
doctrina, (Versuche ueber Literatur
und Moral) quorum volumine primo

et

et secundo de tragicis et comicis scriptoribus intelligentissime iudicavit, ut, qui illa Meletemata legerit, concedere cogatur, Clodium poetas illos et edidisse plane, et in suam potestatem rede- gisse. Sic viuendo, et bene de literis merendo, annum aetatis fere duodequingagesimum attigit.

Scripsi Lipsiae d. 20 Decembris

A. 1786.

SERIES DISSERTATIONVM

E T

C A R M I N V M

De praefidiis eloquentiae Romanae.

Pag. 1.

De sublimitate Homeri Pag. 93.

Harmonidis pars prior Pag. 235.

Harmonidis pars posterior Pag. 333.

Carmina

In natales Filiae Friderici Au-

gusti Ducis Saxoniae Ele-

ctoris

Pag. 373.

Ad

Ad Plazium, Medicorum Lipfi.

enfium Decanum - Pag. 381.

Ad Eumdem - Pag. 384.

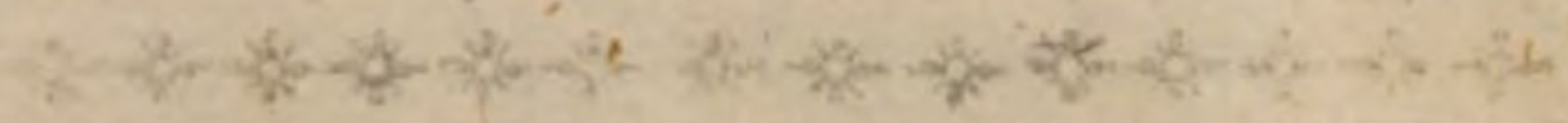
Encomium Horatii - Pag. 391.

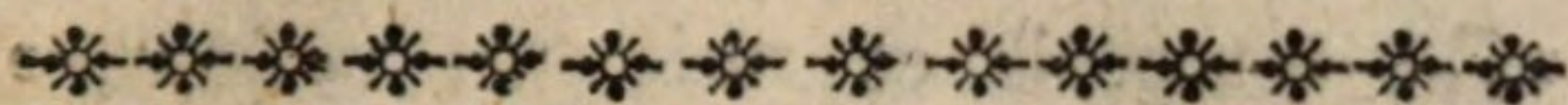
Colinius - Pag. 400.

Clodii Patris carmen in nup-
tias Filii - Pag. 412.

DE
PRAESIDIIS ELOQUENTIAE
ROMANAE
DISPUTATIO

SCRIPTA A. 1762.

Quoniam eam semper optimam studio-
rum rationem esse putauimus, quae non
legendis veterum libris solum absoluere-
tur, et coeco quodam impetu admiratio-
nis raperetur, sed diligentius etiam in-
dagaret virtutes illorum, qui scripserint,
et praefidia, quibus illas affecuti sint,
hanc profecto diligentiam legendis Ro-
manorum oratoribus merito tribuimus,
quorum ingenium et vis sua quadam
suauitate cepit nos et allexit, inclinavit-
que nostram, qua natura ferremur ad
eloquentiam, procliuitatem. In quo ge-
nere cum nobis ex parte satisfecisse vi-
deremur, haud inepte nos facturos esse
existimauius, si, quam agitatam et in-
signitam animo haberemus eius rei rati-
onem, explicaremus, et huic dissertati-
oni subiiceremus: praesertim cum ea
A 2 esset

esset temporis et rationum nostrarum conditio, quae non fineret nouum quoddam, et ex interiore doctrina petatum argumentum meditari. Enimuero nec hoc erit omni vtilitate destitutum. Cum enim duplex potissimum sit genus praesidiorum, quibus illi perfecti oratores euasere, alterum ex naturae, ingenii et reipublicae beneficio petatum, ex studiis alterum, id effecturos nos esse putauimus, ut, qui eloquentiae operam nauarent, illud diligentius contemplarentur, hoc vero, quod est totum in nostra potestate, in suam etiam vtilitatem conuerterent. Atque haec quidem instituti nostri causa et ratio est. A quo non potuit nos auellere rei ipsius difficultas, atque aliorum ante nos in hoc genere labor eximius. Illa quidem, quoniam cum varia delectatione et suauitate coniuncta est, quia semper maluimus modestiae nomine, quam arrogantiae reprehendi:

hendi: arrogantiae vero esse putauimus, sibi nimium placere, et nouitatis causa indulgere ingenio cum licentia. Quod qui faciunt, non solum contrahunt sibi inuidiam aliorum, sed demunt etiam spem discendi maiora.

Ante quam vero ad istam inductionem et disquisitionem praesidiorum accedamus, hoc nobis concedendum esse postulamus, fuisse apud Romanos praesertim temporibus liberae reipublicae id genus eloquentiae, quod, si a Graecis discefferis, vnum haberet illam formam pulchritudinis, quam ductam ab exemplis, suoque ingenio auctam, animo impressam habuit disertissimus et prudentissimus in hoc genere iudex Tullius. Quod si cui praeter spem nostram nondum confectum esse videatur, ei haec dicta sunt. Oratoris, cum summum officium sit, apte ad persuadendum dicere, hoc vero reliqua omnia

complectatur, ut quemque maxime huic
satisfecisse videmus, ita eum maxime
dignum iudicamus, qui in magnis ora-
toribus habeatur. Pertinere autem hanc
laudem ad Romanos illos, quos diximus,
triplici ratione potest intelligi: legendis
illorum scriptis, et quoniam omnis de
magnitudine explicatio comparatione ni-
titur, comparandis illis cum monimen-
tis Graecorum, audiendis denique intel-
ligentissimorum quorumque testimoniis,
et scrutanda ea parte historiarum, quae,
quid orando apud populum effecerint,
nostris temporibus seruauit.

Ad hanc igitur lectionem prouoca-
mus, non illam quidem vulgarem, prae-
petem, et vi iudicandi destitutam, sed
constantem, diligentem, perpetuam, in-
structam omnibus illis praesidiis antiqui-
tatum et historiarum, quae efficiunt, ut
remotissima a nostris temporibus ingenii
monumenta, non intelligere solum sed
spe-

spectare et sentire videaris. Quam qui instituit, si vel vnum Ciceronem legat, illius enim viri scriptis maxime invidia temporis pepercit, nisi ex composito vim inferre Romanis velit, excellentioris eloquentiae laudem ipsis non negabit. Quicquid enim de istius ingenii abundantia, facetiarum nimio amore et gloriae cupiditate disputatum sit, quod crimen ab illo defendere ausus est post Quintilianum Corradus in Quaestura; tamen si a Demosthene discefferis, in nemine vnquam maior fuit vis dicendi. Cuius quis non suauitate sermonis allicitur, trahitur implicaturque argumentorum vinculis, eruditur sententiarum grauitate, mouetur affectuum spiritu, atque in vniuersum ita afficitur, inclinatur, rapitur, vt solent, quibus persuasum est? Quod cum nobis legentibus contingat a moribus illorum temporum et institutis remotioribus, ab omni pro-

penfione populari alienis, quae non potuit non oratori Romano subuenire, quid eam eloquentiam Romae valuiffe putemus, munitam illam voce, vultu, habitu, propenfione auditorum, quae nos abfentes moueat, alliciat, fpectatores et iudices faciat?

Alterum vero, quod a iudicio intelligentium petendum eft, quomodo quis in tanta luce defiderabit? et quis maiora poftulabit, quam quae in laudem eloquentiae Romanae a Cicerone ipfo, Quintiliano, Liuiο, Suetonio, Plutarcho, Polybio, Rollino, Bohurfio, Rapino, Corrado, aliisque dicta funt, quae laudare inuidiofum foret, cum fint in omnium manibus.

Illud vero, quod ex hiftoriis peti poffe argumentum diximus, non negligendum a nobis eft; fed ne latius noftra difputatio vagetur, breuibus expediendum videtur. Ex multis illis et innume-

numerabilibus exemplis sedatae vi orationis reipublicae, suppressorum sceleratorum, seruataeque ingenio salutis populi Romani, nullum mihi maius et illustrius semper visum est illo, quod Cicero praestitit, cum pro Ligario ad Caesarem diceret. Quam orationem miror a Cornelio Tacito, non iis annumeratam, quae ipsi tantam famam pepererint. Magnum est fane propter varietatem ingeniorum, populum vniuersum et iudices in suam sententiam detrahare; sed maius eum virum ad misericordiam inclinare, qui cum ipse esset artis oratoriae intelligentissimus, praeuideretque tela orationis, et paratus ad eludenda ea accederet, cogere, turbare, et de gradu deiicere. Talis autem ad Ciceronem accessit Dictator: moueri noluit; sed quis Cicerone inuito potuit etiam nolle? Atque haec quidem haecenus, nunc, ut propositum est, ad praesidia ipsa progrediemur.

Philosophorum vero veterum semper constans et perpetua opinio fuit, plurimum valere ad indolem hominum, qua quisque patria natus, et quae cuiusque loci natura esset. Mores pro regionibus temperari apud Platonem in Timaeo Socrates affirmat, habetque eius sententiae praeclarum auctorem HIPPOCRATEM, eum quidem virum, qui primus ex omnibus memoria dignis ab studio sapientiae artem medendi separavit, quemque plurimum huic rationi tribuere, memini, in *Libro περὶ αἰέρων ὑδάτων καὶ τόπων capit. LIV. et LVI.* Putabant autem illi, quoniam ea sit animi cum corpore coniunctio, ut communia utriusque commoda et incommoda debeant videri, corporis vero robur et essentia pendeat maxime a causis externis, aëre, situ, cibo, et nutrimentis; inde fieri, ut pro ratione coeli situsque, corpore aut imbecillo aut firmo, animus

mus valeat aut destituatur. Atqui in
vniuersum quidem negari non potest,
locorum naturas et situs differre, alios
esse salubres, pestilentes alios, aliis
tenuius coelum, crassum aliis contigisse,
asperioribus locis tristiora ingenia
nasci, amoenioribus laetiora plerumque.
Sed cauendum est, ne nimium huic rationi
tribuamus, in qua labi et errare
facillimum est. Quanquam enim magna
vis sit procliuitatis, quam habilitatem
philosophi dicunt, quae est a natura homini
infita, et cernitur potissimum in iis
rebus, quae non sunt in nostra potestate,
cuius generis sunt docilitas et stupiditas,
tamen ipsa nihil efficere potest,
quam facile ut possis, et saepenumero
aut ignauia corrumpitur, aut corrigitur
exercitatione, qua repetita saepius habitus
acquiruntur, potiores illi quidem naturae
ipsius procliuitate. Ex quo fit, ut,
quemadmodum labore et industria naturae
rae

rae asperitas vincitur, infertisque frugibus externis sterilitati agrorum consulitur, ita corrigantur interdum ferocissima ingenia, emollianturque salubritate consiliorum, praeceptorum et exemplorum. Atque id quidem non in singulis hominibus solum accidere videmus, sed etiam ad populos vniuersos pertinere. Vt enim nulla gens vnquam fuit tam fera, quae non propria quaedam haberet ingenia excellentiora, vt apud Boeotios tot poëtarum ludibriis agitados *Pindari* et *Plutarchi* ostendebant; ita nulla gens adeo a naturae beneficio destituta, quae non, adhibitis salubrioribus consiliis, ex ea, qua laborabat, stupiditate et imbecillitate posset emergere. Apparet hoc potissimum ex tanta populorum mutatione et vicissitudine, quanta vix credi possit, nisi facta recentiorum temporum cum antiquissimis comparatione. Informem terram, asperam coelo, tristem cultu

cultu et adspectu Germaniam, truces Germanorum oculos et tantum ad impetum valida corpora, ingenia vero non nisi ad bellum procliuia, diligens rerum nostrarum spectator *Tacitus* fuisse narrat, cui fidem habendam putant praestantissimi quique de rebus et moribus maiorum nostrorum scriptores. Agnosce, si potes, in ista tabula ad vultum veteris Germaniae expressam patriam nostram, quae nunc est, gaudentem fertilitate et laetitia agrorum, cultam, domitam, et extructam iis ingeniis, quae aptiora sunt ad inuidiam aliorum mouendam, quam misericordiam excitandam. Potest ergo, ut proposui, vinci natura industria, et animus ad alia omnia procliuis duci trahique auctoritate et industria ad maxima quaeque docilitatis documenta. In quo tamen fatendum est, ut in quoque maxime populo saluberrima procliuitatis et industriae conspiratio sit, ita eum cele-

rius

rius et audentius progredi solere. Facilius enim est, beneficio a natura oblato frui, idque tueri, quam illud ipsum, quod natura negavit, remotis difficultatibus parare sibi et augere. Illam vero, quam dixi conspiracyem ad Italos et praesertim Romanos pertinuisse, quis vnquam dubitavit? Quae enim gens clementiori coelo usa est, quae propter illam salubritatem validiora corpora, et hilariorem mentem habuit? Vt enim antiquissimorum temporum Geographos transeamus, qui de salubritate Italiae, eiusque forma et situ scripserunt, de istius regionis tractu, montibus vndique a natura munito, fluminibus irrigato, et laetiori segete abundante, prudens spectator externus POLYBIUS *Historiarum Libr. II. Cap. XV.* ita, vt laudibus vix fatis tolli posse significaret, perscripsit. Quam descriptionem auctiorem et pleniorē dedit celeberrimus Anglus *Addissonius*,
qui

qui adeo captus est voluptate istius spectaculi, ut, facta comparatione locorum et regionum Italiae cum pulcherrimis descriptionibus et picturis poetarum, contendat, hausisse illos ex fonte quasi paterno, et expressisse ridentem vultum Italiae. Potest igitur cautione adhibita, etiam aliquod ex hilaritate et salubritate locorum praesidium deriuari ingenii, ut ad omnes artes, ita etiam ad eloquentiam aptioris et procliuioris. Haec vero de naturae ratione satis dicta sunt. Nunc ad aliud idque maius procedamus, quod petendum ex moribus Romanorum existimamus. Quaerendum igitur est, utrum mores Romanorum, praesertim temporibus iis, quae excellentiori eloquentiae addiximus, aliquid ad colendam eloquentiam contulerint?

In vniuersum autem ea est natura ingenii humani, ut educatione, aemulatione, atque denique specie quadam et
opi-

opinionem laudis in utramque partem trahi se flectique patitur. Pendent plerique ex iudicio aliorum propriae virtutis immemores, et saepe communi labe aut beneficio feruntur ad omne genus factorum, vel laude vel culpa dignorum. Accedit ad haec reuerentia maiorum, quorum apud omnes gentes ratio maxima habetur, amorque consuetudinis paternae, qui nobiscum quasi nascitur, et ipso usu alitur. Nulla gens aut tam fera, aut tam culta fuit, quae non domestica exempla praetulerit externis. Nutritur crebra commemoratione laudis domesticae infans, adolescens eius aemulatione incenditur, roboratam diuturnitate opinionem feruat virilis aetas, morimurque senes institutorum nostrorum rerumque commendatores. Accedunt leges, instituta eorum, qui Rempublicam fundarunt et auxerunt, quibus de tuendis illis moribus cauetur. Atque
haec

haec opinio non ad vulgus tantum pertinet, sed inhaeret etiam perspicacioribus, et illis saepe ingeniis, quae aliis in causis a vulgo pendere, turpe putant. Bellicae virtutes in laude positae sunt, et videbis optima quaeque ingenia ruere in praelia, nasci milites, milites ad capefendam rempublicam accedere, et quibus formanda iuventutis ingenia traduntur, non negligere illos quidem artes et doctrinam, sed ita tamen tradere, ut appareat eas ancillari armis, non dominari. Sic mores omnium fiunt mores singulorum, atque reipublicae vniuersae opinionem civium studia et desideria inclinantur. Quaedam turpia, quaedam decora putantur, omnia vero ex hac norma, quae a proclivitate naturae orta est et consuetudine diuturna firmata, iudicantur. Efficitur inde illud, quod mores antiqui, nostra aetas characteres nationis appellat. Illorum vero morum maxi-

nam coniunctionem esse cum litteris; res ipsa et experientia fatis docet. Lacedaemoniorum respublica, quanquam iudice intelligentissimo POLYBIO *Libr. VI. Historiarum Cap. VIII.* ita constituta esset, ut non simplicem et uniformem rem publicam complecteretur, sed omnes simul virtutes optimarum rerum publicarum contineret, quo beneficio diutius se conseruauit, quam quidem vlla alia respublica; tamen, ut institutum humanum, non potuit non sua imbecillitate laborare. Ut enim taceam neglectam prudentiam rei pecuniariae, quae remotior fuit causa principatus ad Persas a Graecis delati, quis in vniuersum eos mores probabit, qui, quanquam habeant magnam speciem virtutis et constantiae, tamen tristiores rudioresque fuere, quam pro consuetudine humana. Arbitrari enim illi, artes bellicas esse maiores urbanis, illis salutem publicam parari,

rari, imperium firmari, his fortitudinem minui, et animos molliores fieri, et ad omne genus ignaviae decliues. Quare incultam apud ipsos omnem philosophiam, artes vero et bonas litteras commendatas et ornatas in aliis, neglectas ab ipsis videbis, et quidquid ipsis fuit vel ingenii vel doctrinae, id omne ad artem belli translatum. Sic *Tyrtaeus* apud illos bella spirat, et ad arma milites prouocat elegantissimo carmine, quod excerpfit intelligentissimus antiquitatum graecarum Iudex LAWTHIUS in *Prooem. ad L. de Poesi Sacra Hebraeorum*. Iacuit igitur apud illos etiam omnis eloquentia, a cuius flumine ita abhorrerent, vt vel in vulgari fermone, vel in orationibus ad populum habendis, austeram quandam et a natura alienam breuitatem affectarent, quae tota ab oratoria arte aliena est. Eam vero, cuius naturam hoc exemplo demonstrauius,

coniunctionem morum et eloquentiae apud Romanos apparere, ex illis, quae dicentur, latius intelligetur.

Fuere autem mores Romanorum sub initio reipublicae, praeter quaedam civilis prudentiae femina, plane militares. vid. *Livius et Plutarchus* in Romulo. Omnia Romani vi agere, raptu augere, *LIVIVS L. I. cap. 9.* violentis consiliis vim addere, origines sibi diuinitus datas gloriari, futuramque maiestatem ex rebus gerendis pariendam Deorum vaticinio sibi polliceri. *LIV. L. I. c. 16.* Accessit prudenti consilio Numae religionis metus, et sapientia quaedam civilis moderatior. *LIV. L. I. c. 18.* Sub utroque vero Rege, et illis, qui hos exceperunt, semper augeri virtus, patriae amor, et domesticae virtutis viriumque fiducia *LIV. L. I. c. 25.:* ex portentis et omnibus Romam olim sedem imperii et caput terrae futurum suspicari *LIV. L. I.*

c. 55. Accessit ad hanc fiduciam post exactos reges tantus libertatis amor, quantus in nullo alio populo fuit, atque aucta insuper domestica virtus est, et ipsa libertate crevit, turbulentissimis interdum reipublicae temporibus. Acceptis extrinsecus magnis belli cladibus, V. C. POLYB. *Histor. L. III. c. 85.* accessit nouum ornamentum morum Romanorum, incredibilis in vtraque fortuna constantia, et ferocitas quaedam victis, qualis alias in victoribus esse solet. Inde POLYBIUS in *Excerpt. Legat. LXIX.* Ἰδιον γὰρ τὸ το πᾶντη παρὰ Ῥωμαίοις ἔθος, καὶ πατριον ἐστὶ τὸ κατὰ μὲν τὰς ἐλαττώσεις ἀνθαδεσάτεσ καὶ βαρυτάτεσ φάνεσθαι· κατὰ δὲ τὰς ἐπιτυχίας, ὡς μετριωτάτεσ. Atqui hic erat vultus vrbis et populi, vbi per legationem Graecorum, Carneadis, Diogenis et Critolai, de qua videndus est PLUTARCHVS in *Catone maiore*,
B 3
ipsis

ipsis etiam commendaretur amor litterarum, et praesertim artificiosae eloquentiae, quam ita cum arte militari coniunxerunt, ut utramque ad sustentandam fortunam reipublicae adhiberent. Hi vero sunt illi mores Romanorum, qui, quomodo singuli cum eloquentia coniuncti fuerint, statim apparebit.

Ex illis vero temporibus, pro quibus mores Romanorum descripsimus, primum illud, quod totum fuit militare, ut ab omni laude litterarum, ita etiam ab eloquentia alienum fuit. Nulla litterarum mentio, nulla philosophiae, nulla bonarum artium. Quare etiam prudenter ab excellentissimo historico *Liuius* id genus orationis illis tribuitur, quod conuenientissimum esset rudiori illi simplicitati, et speciem prae se ferret ingenii quidem praestantioris, sed nondum ullis legibus adstricti. Mirum est, quantum illa naturalis eloquentia caput extulerit cum ipso

ipso nomine libertatis. Iurato Tarquiniorum exilio orationes habitas LIVIUS ait *Libr. I. c. 59.* nequaquam eius pectoris et ingenii, quod simulatum ad eam usque diem fuisset. Idem de istis temporibus CICERO in *Bruto Cap. XIV.* qui ipsis ortum liberioris et audentioris eloquentiae tribuit. Neque id mirum videri potest cogitanti, quantum flagitium vincula adulationis fregerit, et odii invidiaeque materiam praebuerit ei viro, qui, si ad naturam ars accesserit; in maximis oratoribus haberetur. Amor patriae, quamvis datus a natura omnibus gentibus videatur, (quis enim parentes, liberos, amicos, et omnia illa ad vitam bene beateque viuendam praesidia negligat?) tamen ex his potissimum temporibus Romam tenuit. Inde tot clarissimorum oratorum pro patria tuenda labores, tamque honorifica eorum elatio et gloria, ubi de patria differendum

B 4

esset.

esset. Patriae vero nomine omne id, quod ad maiestatem populi Romani, religionem, libertatemque pertineret, complectebantur. Libertatis autem apud illos latissime patuit nomen, et exactis tyrannis abiit in ius, quod ciuem Romanum a tyrannorum potestate, et ipsa magistratum potentia, atque etiam a ciuium aliorum libidine liberaret. Erat enim apud ipsos libertas arbitrium, quid cuique liberet, faciendi, praeter ea, quae iure aut vi prohiberentur. vid. SIGONIVS *de Antiquo Iure Roman. Lib. I. Cap. 2. Instit. Iustin. L. I. Tit. III.* Quae cum etiam ad oratores pertineret, non potuit non conscientia iuris etiam sensu ita eos afficere, vt, quibus omnia facere liceret, iidem etiam dicendi omnem libertatem sibi datam intelligerent. Auctus hoc spiritu illorum animus, nec sibi, nec aduersariis pepercit, sed ignarus adulationis et metus, qui effeminatum et mollem

lem sermonem parit, saepe ad patriam, ad libertatem prouocauit, maiorum de libertate tuenda curam celebrauit, suisque temporibus eandem cautionem commendauit. Sentiebat autem orator se esse eum ciuem, a cuius ore penderet illud corpus, cui proprie maiestas data esset. Qui sensus, quantopere ingenium extollat, dici non potest. Is apud Graecos fulmina *Demostheni* ministravit, quibus Athenas ad rapienda arma concitauit, apud Romanos *Ciceroni*, ad hostes reipublicae infensissimos magno cum impetu adoriundos; in quo oratore dici posse puto, quod de Romanis in comparatione cum Carthaginienensibus instituta, *POLYBIUS* ait, *Hist. Lib. VI. c. 50.* ὑπὲρ πατρίδος ἀγωνιζόμενοι ἐδέποτε δύνανται λῆξαι τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ μένῃσι ψυχομαχῶντες, ἕως ἂν περιγέγωνται τῶν ἐχθρῶν. Atqui huic sensui debemus extremam illam et pulcherri-

nam orationem *Philippicam II.* qua ad misericordiam mouendam nihil vnquam aptius dictum est. Hinc illud: *contemsi gladios Catilinae, non pertimescam tuos. Mihi vero optanda iam etiam mors est; duo modo haec opto, vnum, vt moriens populum Romanum liberum relinquam etc.*

Quid? neque illud ab hoc loco alienum videtur, cuius mentio fit apud *POLYB. Libr. VI. c. 51.* h. e. in vfu fuisse apud Rom. aliquod genus ἐπιδεικτικόν, quo ita celebrarentur, qui pro Republica mortui essent, vt publicus luctus, non priuatus esse videretur. Vt enim haec ratio ciuibz pericula et ipsam mortem pro Republica obeundam commendauit, ita etiam ipsis publice dicendi materiam dedit et facultatem. Fateor quidem, illam quam dixi libertatem ita interdum modum excessisse, vt potius effrenatae licentiae, quam libertatis speciem, prae se ferret. Agnouit hoc

hoc Romanus ipse TACITVS in Cap.
40. de Oratore. Quid vero, si quis eo-
dem auctore contendat, arrogantior
illam licentiam vim et potestatem elo-
quentiae non solum non minuisse, sed
auxisse? Sit quidem orator, necesse
est, vir bonus, et efficiat, ut, ad quos
dicit, eum talem esse sentiant, neque
patior mihi persuaderi a Tito Castricio
apud Gellium, concessum esse Rhetori,
sententiis uti falsis, audacibus, subdolis,
captiosis, si modo vero similes sint et
persuasionem pariant. Quae omnia, si
a perspicacioribus sentiuntur, suspicio-
nem magis improbitatis, quam auctori-
tatem et fidem pariunt, qua destitui ma-
gnum detrimentum infert oratori. Sed
interdum etiam bonum virum volubili-
tate ingenii abreptum audentius dicere,
inimicitias publice agere, crimina forti-
ter notare, vehementius undique con-
quirere semina commotionis et suspicio-
nis,

nis, fraudes aduersariorum acerrima urbanitate eludere, atque omnia illa facere, quae a moderatiore et quieta oratione aliena sint, audaciam quidem sapit cum licentia coniunctam, neque tamen non potest interdum genus orationis parere praestantissimum. *Magna enim eloquentiae sicut flamma materia alitur, motibus excitatur, et urendo clarescit.* TACITVS *de Oratore Cap. 36.* Porro, quanquam, quo magis oratorem probum virum et bonum ciuem esse sentimus, eo magis reuerentia dignum iudicare solemus, tamen non ea est coniunctio bonitatis cum eloquentia, ut, altera sublata, tollatur penitus altera. Gracchorum profecto nemo turbulentissimum ingenium laudabit, neque perpetuam in populari ratione leuitatem; oratoris vero laudem nemo denegabit, quam ipsis nec tempora sua, nec postrema negauerunt. Immo vero perpetuae illae turbae,
quae

quae inter populum senatumque agita-
bantur, vt praelia militi, ita oratori vim
exercitationemque ad arma forensia
praebuere.

Ferocia vero illa, et magna de Re-
publica spes, non potuit non oratoris
animum ad maiora quaeque efferre, ipsi-
que saepenumero materiam praebere su-
blimioris orationis et argumentorum.
Vt enim *Demosthenes* nullis argumentis
libentius vsus est, et melius, quam iis,
quae ex dignitate et fortuna pristina
Atheniensium ducerentur, quale est illud
de Corona, ὅμῳ δὲ οὕτω Ἀθηναίων etc.;
ita Romani nunquam grauius dixerunt,
quam cum mentionem facerent illorum,
quae ab ipsis olim gesta essent, quibus
artibus, qua a maioribus seruata Respu-
blica fortitudine, qua disciplina guber-
nata sit. Hortensium L. V. Verrin. in-
crepans Cicero, *noli metuere ait: ne
quaeram, qui licuerit aedificare nauem*
senat-

senatori. Fuit ista res publica quondam, fuit ista seueritas in iudiciis, ut istam rem accusator in magnis criminibus obiciendam putaret. Atque eius generis argumenta plura tractantur apud *Liuium* in orationibus dictatorum, imperatorum et tribunorum, quae non potuerunt non memori antiquae gloriae et seueritatis populo inspirare cupiditatem seruandae reipublicae, et tuendae antiquae maiestatis.

Praefidium vero illud ex natura ingeniorum et moribus haud fane fuit exiguum. Illud enim, ut omnino dicere possent, effecit, hoc, ut audentius et fortius, amore patriae et libertatis inspirati. Vtraque naturalem quidem parere eloquentiam potuit, cogere vero ingenia in leges artis et inclinare ad ea potissimum studia, quibus vera eloquentia alitur, non potuit. Addendum erat aliquod maius et grauius argumentum, et
impo-

imponenda quaedam lex necessitatis. Imposita vero illa est ipsa reipublicae forma et constitutione forenſi, praefertim ea consuetudine, ut orando fierent omnia, et is potissimum ad rempublicam capeſſendam accederet, qui eloquentia maxime excelleret. Excitata hac ratione optima quaeque ingenia sunt. Ut enim quisque maxime valet ingenio, ita maxime appetens gloriae est et laudis. Aucta cupiditas inclareſcendi exemplis et frequentatione fori, quod in Cicerone accidit, qui adoleſcens Sulpicii contentionibus incensus est, et acceſſit forenſis exercitatio ſumma, quae plus valet omni declamatione, luce forenſi deſtituta. Negata enim facultate publice dicendi, vel ſummae induſtriae comes est infantia. Exercitatio vero illa, quam dixi, quomodo in ea republica deeſſe poterat, ubi innumerabiles cauſſae publicae priuataeque agerentur.

Quid

Quid de aemulatione inter ipsos oratores dicam, quibus vincere gloriosum, circumueniri vincique turpissimum. Vt Aeschines Demostheni materiam gloriae, ita Hortensius Catulusque Ciceroni prae-buit: ille, nisi laceffitus iniuria, nunquam de Corona, hic, nisi prouocatus ab aduersariis, non pro lege Manilia dixisset; quid vero vtraque oratione fortius et magnificentius dictum est? Porro, quoniam multum interest eloquentiae, quales sint ii, qui profiteantur: vtrum iam habeant aliquam commendationem morum, doctrinae et dignitatis, an iis omnibus destituantur? neque hoc negligendum esse existimo, quod apud eos potissimum fuerint arma facundiae, apud quos maxime esse oportuit. Dicebant autem Romae priuati et magistratus: translatis enim a populo ad forum iudiciis, etiam priuatis data est potestas orandi. Sed qui priuati? Nempe ii, quibus
bus

bus ὁρμὴ πρὸς λόγον infusa esset aemulatione et exemplis forensibus, qui sibi arte militari, iurisprudencia et inseparabili ab illa eloquentia viam ad magistratum muniebant, et cupide arripiebant omnem inclarescendi materiam; quod in Cicerone accidisse videmus, qui priuatus et adolescens reum parricidii Roscium contra libertum Sullae defendere ausus est.

Magistratus vero dixerunt ii, apud quos esset terrarum orbis imperium, qui iam ipsi inclaruissent rebus gestis, consilio et meritis de republica, qui audent de se ipsi magnificentius sentire et dicere, et indulgere sublimitati, quae oritur ex pectore gloriae et magnitudinis sibi suae conscio, vt Longinus et Bohursius obseruauit. Inde illa fiducia et sublimitas, quae Ciceronem ornat et distinguit, qua elatus gloriatur, se Italiae humeris reportatum esse, suam esse gloriam

riam reſtitutae reipublicae, et reliqua, quae non minori admiratione leguntur quam illud 'Εγώ DEMOSTHENIS *de Corona.*

Quae denique extrinſecus acceſſerunt oranti, et a parte populi, et a loco et tempore praefidia? De iudiciali genere dicam. Monitus et praeparatus publica indictione populus, aut reo, aut accuſatori fauens accurrere, rei ipſius expectatione ſuſpenſus ſtare ante tribunal et roſtra, et iudicis et oratoris fidem et contentionem implorans. Reus fordidā veſte et miſerabili vultu, interdum grauitate ſe commendans, vt Milo, interdum lacrumis, ſtipatus caterua cognatorum, clientium et amicorum, pro capite eius deprecantium. Quae populi inde, quae iudicis attentio? quod ſilentium? qui interdum plauſus? qui honos aſſurgendi et deducendi? et quae ſunt eius generis plura, diligentius enarrata

rata a Ferrario in Libro de Plausu et Acclamationibus Veterum. Adde loci ipsius sanctitatem, iudices plerumque iuratos, inuiolabile fori nomen, et rostra trophaeis maiorum insignia, quae si quis contemnenda esse putet, audiat oratores ad illa ipsa rostra, ad populum, ad milites, ad reum et comites prouocantes saepissime. Tempus vero ipsum fauit oratori Romano. Est enim generoso equo similis eloquentia, spatium amat, in quod excurrat, et indignatur habenis. Temporibus vero illis nondum lata lege Pompeii, neque ad clepsydram dictum, neque ipsius diei spatium inclusa perorandi libido est. Liberae comperendinationes erant, vt *Cap. 38.* TACITVS docet: et Ciceronem saepe per tres dies dixisse historiae tradunt, et volumina orationum ostendunt. Atque inde latius patens illud et perfectum genus dicendi, materiae indulgens, amplum, erectum

et perpetuum. vide *Iosephum Laurentium de Profess. et Orat. Cap. IV.* Sed haec externa sunt, et iam a Quintiliano Tacitoque dicta. At illud ipsum monuit me, ne negligenda putarem. Ad maiora vero progrediamur praesidia, ex ipsa materia, quam tractauerunt, petita. Oratoris officium cum sit persuadere, idque non solum ad prudentiores sed etiam ad populum pertineat, destitutum illum quidem subtilitate iudicii: eum potissimum probabilem oratorem futurum existimo, qui non solum potest se demittere ad istam imbecillitatem, sed cui data etiam est materia accommodata ad captum eorum, apud quos dicendum est. Accommodatam autem eam dico, quae vel ipsa sensibus potest percipi, vel ita ad sensus vocari, ut intelligatur et sentiatur. Sensibus autem possunt percipi res indiuiduae, finitae; a sensibus remota vero illa, quae comparatis rebus et rerum

rerum proprietatibus, a rebus ipsis mente et cogitatione abstrahuntur. Ex quo sequitur id, quod volumus, eam potissimum aptam orationi materiam esse, quae ducitur a rebus indiuiduis, et tractat quaestiones finitas. Iam vero contemplabimur tria illa genera, iudiciale, deliberatiuum, demonstratiuum, et materiam ipsis subiectam.

De Iudiciali primo loco dicendum est. Omnia iudicia apud Romanos vel distrahendarum controversiarum, vel maleficio-
rum causa habebantur. C I C E R O
pro Caecin. Cap. 2. Duplex inde genus causarum, alterum ad priuatos, ad rempublicam pertinens alterum. Vtrumque vero id habuit commune, quod litigatores et rei, siue ipsi, siue per patronos et oratores dicerent. Causae vero priuatae, quanquam etiam illae et materiam et exercitationem praeberent oratori, tamen, quoniam tantum de priuatis re-

bus agebatur, non fuerunt capaces illius generis dicendi, in quo magnus orator cernitur. *Quem enim non pudeat certam creditam pecuniam periodicis postulare aut citra stillicidium affici?* QVINCTILIANVS *Lib. VIII. 3. 14.* Quare etiam clarissimos quosque oratores, aut parum in causis priuatis elaborasse, aut si ad illas accesserint, ausos esse videmus, illas ad speciem publicarum trahere, cuius rei exemplum est in oratione pro ROSCIO Comoedo, cap. 6. per se bona, sed valde remota a laude Miloniae et aliarum. Latior vero campus eloquentiae patuit in causis publicis et capitalibus, vel intendendis, vel refellendis. Erant autem crimina publica ea maleficia, quae aut essent contra rempublicam commissa, aut contra rempublicam patrata existimarentur, ex quo fiebat, ut etiam iniuriae, priuatis illatae, publico iudicio committerentur. Atque haec erat

erat oratoribus tractanda materia, in qua omnia parata haberent et prompta. Inventionis viam facillimam, dispositionem a natura rei quasi oblatam, narrationem sua sponte plane nascentem, argumentationem, testes, affectus non fictos, sed veros et praesentes, horrorem, odium, invidiam, misericordiam, non arte, sed natura quasi rei commotam. Non recurrendum erat ad inventionem thematicam, quam nostri dicunt; non ex Metaphysices penu petenda argumenta, non de principiis vniuersalibus intelligendi et cognoscendi, abstrahendo de rebus et personis, dixere. De iure aut iniuria dictum est, sed accommodate ad personas et tempora. De possibili et impossibili, sed ita, vtrum hoc vel illud in ciue quodam et indiuiduo finito probabile sit factum esse. Omnia finita et ita cum republica et ciuibus coniuncta, vt proxime ad illos pertinerent, et essent ad

propensionem et persuasionem aptissima. Relictae igitur sunt quaestiones vniuersae et concessae philosophis, et demum post remotam a foro et curiis eloquentiam coeperunt ab oratoribus tractari. At dicet aliquis? Quare apud C I C E R. *de Oratore II. cap. 32.* Antonius contra illos disputat, qui in partiendis oratorum modis duo genera causarum constituunt, vnum, in quo sine persona ac temporibus de vniuerso genere quaeratur, alterum, quod personis certis et temporibus definiatur, cum tamen omnes controuersiae ad vniuersi generis vim et naturam referri possint? Sed haec nihil ad nos, qui non de arte rhetorica, sed de eloquentia praecipimus. Concedimus Antonio, causas omnes nec a personis et temporibus solas pendere, sed ex genere quaestionis vniuerso. Concedimus, parandas et volutandas esse ab eo, qui probabiliter dicere vult, quaestiones

ffiones vniuersales, quibus possit accom-
modare finitas; faciliior enim inde ipsi
inuentio et promptior argumentatio erit.
In mente Ciceronis Milonem defensuri
erat iam explicata quaestio vniuersalis,
vtrum liceat ciuem reipublicae causa in-
terficere? Sed fit haec quaestio finita,
cum ad Milonem applicatur, omnia ad
hunc vnum, ad oratorem ipsum, ad
ciuem, ad rempublicam praesentem re-
feruntur. Detrahe illa, quid tibi lacru-
mas, quid plausum extorquebit? De-
clamatio fiet, non oratio. Quid de de-
fensione Sexti Roscii Amerini dicam?
Occidisse patrem arguitur Roscius. Quo-
modo vero defenditur? Vniuersale qui-
dem est et infinitum, vix credi posse
parentem a filio occisum, sed hoc non
vnum est argumentum. Ex persona,
vitae genere, pietate Roscii, improbi-
tate et auaritia aduersariorum reliqua
omnia trahuntur argumenta, quibus causa

Roscii nititur. Eadem ratio est generis demonstratiui, quod in laudando vel reprehendendo versatur, cuius generis est illa ad Quirites, quam post reditum Cicero habuit. Quid in hac tota vniuersale? Comparat in prima parte praesentem fortunam suam cum superiore, in altera parte restitutionis suae gloriam cum restitutione Popilii et Metelli Numidici. Laudatur Italia, urbis forma, suauitas patriae, omnia ad indiuidua, ad personas, ad tempora relata. In deliberatiuis vero nihil magis perspicuum est. Suadet Cicero legem Maniliam. Triplex partitio orationis est. Dicit de genere belli, de magnitudine, de imperatore deligendo. Vniuersale quidem est, bellum omne a patria esse arcendum, sed fit finitum, cum de Mithridate infensissimo hoste arcendo explicatur. Vniuersale est, optimum imperatorem esse deligendum, sed esse in Pompeio omnia illa, quae perfectum

Etum Imperatorem efficiant, factis ostenditur, atque iis quidem, quorum spectator populus Romanus fuisset. Diffuasurus Or. II. populo Romano legem agrariam, quibus artibus utitur Orator, quibus argumentis nititur? Nempe ostendit, sublata esse suffragia populo, libertatem eius coerceri, dignitatem minui, fidem erga plebem aequitatemque negligi. Trahitur in suspicionem Rullus, praefens, populo inuidiosus. Omnia plane finita, et ad populum mouendum apta. Sed est etiam aliud, quod ex ratione Reipublicae ducitur. Id est hominum ingenium, ut, ex quo suis laboribus sibi gloriam honores diuitiasque pepererunt, quoniam omnia se adeptos esse putant, quae vitam commendare possint, sistere gradum soleant, et securitate ipsa ferri ad contemptum earum artium, quibus sibi illa bona acquisiuerunt. Ex quo fit, ut, quos in ambeundo diligentes et constantes

tes videres, desidiosos et abiectos videas acceptis honoribus et confirmatis. Ali-
ter vero, necesse est, acciderit in ea re-
publica, in qua non tam difficile esset
honores et securitatem parere sibi, quam
tueri, in qua nulli honores perpetui,
sed temporaria omnia, et vicissitudini-
bus obnoxia. Commendata igitur Ro-
manis ipsa necessitate et vtilitate perpe-
tua diligentia est, atque crevit auctis
honoribus orandi facultas, materia et
exercitationis occasio.

Eloquentia vero Romana, quoniam
maxime ad rempublicam administran-
dam, leges suadendas, forumque mo-
derandum pertinuit, non potuit non
coniuncta esse cum iurisprudencia. Ante
quam igitur ad reliqua praesidia transea-
mus, pauca de illa dicenda sunt. Iuris-
prudencia vero antiqua Romanorum,
quanquam arctioribus circumscripta li-
mitibus esset, (non potuit enim non au-
geri

geri auctis legibus, edictis, constitutionibus et consuetudinibus,) neque dum esset in artem redacta, sed dispersis quasi membris vndique conquirendis iaceret, tamen non neglecta est, sed, vt ab Iurisconsultis, ita etiam ab iis diligenter tractata, qui oratoriam artem profiterentur. Q. Mucium Scaeuolam Pontificem, Consultorum disertissimum, P. Mucium Scaeuolam, Seruium Sulpicium, L. Crassum in optimis oratoribus habendos esse, Cicero iudicauit; iuris autem haud minor in illis vis et scientia fuit. De Cicerone dubitari non posse, diligenter demonstraui Antonius Schultingius in Oratione de Iurisprudentia Ciceronis. Haussit enim ille ex iure ciuili, cuius praeclaros auctores vtrumque Scaeuolam nactus esset, v. CICERO. in *Bruto* c. 26. et de *Amicitia* Cap. I., decisiones et historiam controuerfiarum; de actionibus et contractibus ipse praecepit libris
de

de officiis; ambiguitates vero et dubitationes Iurisconsultorum diligentissime perscripsit, et dispersas in orationibus et libris rhetoricis ita seruauit, vt affirmare audeat *Schultingius*, extra Pandectas Iustiniani nullum hodie antiquum extare auctorem, ex quo plura, quam ex M. T. Cicerone, de illius temporis ambiguitatibus cognoscere possimus. Sed non finibus iuris ciuilis coerceri se passum est Tullianum ingenium, sed cognoscendam etiam oratori esse putauit omnem antiquitatem, Senatoriam consuetudinem, disciplinam reipublicae, iura sociorum, foedera, pactiones. *de Oratore L. I. c. 34.* Neque iuris sacri ignarus, de quo ipse *L. II. cap. 8. de Legibus sequ.* Commendauit vero auxitque hanc iuris ciuilis et publici cognitionem studio iuris naturae, in quo primus ex Romanis excelluit; imbutus ille quidem doctrina Graecorum Zenonis, Chrysippi, Panae-

Panaetii et Posidonii, quorum praeter fragmenta quaedam, a Diogene Laertio seruata, libri omnes perierunt. Atque ita in Cicerone vno, quod non semper accidit, iurisconsulti et patroni vis et prudentia coniuncta fuit, qua quidem in senatu, prouinciis, cum esset imperator, maxime vero in causis priuatis et publicis, et suadendis legibus, non sine gloria vfus est. Plura de coniunctione eloquentiae cum iurisprudentia, et de iurisprudentia Ciceronis videnda sunt apud Schultingium et Corradum. Nos vero, vt propositum est, ad reliqua praesidia progrediemur, quorum primum ex studio philosophiae ducendum esse existimauimus.

In vniuersum autem tria potissimum sunt oratori spectanda, placere, mouere, docere, atque ea omnia ita, vt persuadeat. Cum tribus vero his, quae sit philosophiae coniunctio, ex illis, quae statim

statim dicentur, apparebit. Priori generi infensissima est obscuritas et leuitas: illa enim impedit sensum veritatis et minuit persuasionem, haec ordinem negligit, detrahit auctoritati dicentis, et imbecillem orationem reddit. Obscuritas vero eo magis vitanda est oratori, quo facilius sit in illam delabi. Saepe enim accidit, vt, si quam nobis cum nominibus rerum et verbis familiaritatem contraximus, rem ipsam interiorem penetrasse nobis videamur, cuius tantum aliquam vmbra attigimus. Ex quo oritur vagum illud et inane genus dicendi, cui ex auribus ad pectus negata via est, et quod suspensum incertumque auditorem relinquit. Leuitatis vero crimen cernitur potissimum in temerario illo et fortuito notionum argumentorumque delectu, qui ingenium prodit sibi indulgens, lasciuum, et nullis legibus temperatum, quod cum omnia sibi debere vult,

vult, omnibus non sufficit, et cum loqui non potest, non potest tacere. Quomodo igitur haec duo vitia vitanda sunt? Nempe philosophia, quae, cum praebeat nobis multitudinem notionum distinctarum, quibus acquisitis intelligentia augeatur, neglectis minuitur, ducit nos ad veritatem logicam, quae posita est in consensu sensuum et cogitationum nostrarum cum rebus, sensu et cogitatione perceptis. Vt vero in quoque maxime est hic consensus, ita eum maxime oportet esse in iudicando et argumentando firmissimum, accedentibus vero reliquis praesidiis ad persuadendum aptissimum. Perspicuitatem enim illam internam transferet etiam ad alios, et efficiet, ut facile intelligatur et sentiatur. Leuitati vero adeo philosophia contraria est, ut plane ab illa abhorreat. Non enim illa inania verba captat, rerum potius naturas scrutatur, nihil temere, nihil fortuito

D

pro-

pronuntiat, omnia ponderat, ex pluribus optima deligit et semper tutissima via incedit. Docebit ergo melius et cum maiore perspicuitate philosophus orator. Sumet etiam interdum ex philosophia argumentationum fontes, et formam, quanquam copiosius et ornatus illam tradit. Placere vero cum debeat orator, idque solis moribus vel suis vel alienis exprimendis possit, vel in hac parte magnum ex philosophia praesidium oritur eloquentiae. Ea enim sola efficere potest, ut et in se esse bonitatem et prudentiam ostendat, et caueat sibi ab offensionibus aliorum, ad quos dicendum est. Cum hoc vero genere coniunctissima est philosophia moralis. Ea enim ut oratori ipsi honestatem bonitatemque commendat, ita etiam omnium mores contemplatur, quid cuique conueniat, scrutatur, quae morum, aetatum ratio sit, ostendit, et diuturna contemplatione
facta

facta abstrahit sibi aliquam formam pulchritudinis, honesti, decori, ad quam se possit accommodare oratio.

Moueat porro Orator *πάθει*, cum in se ipso affectus concitando, tum in aliis, et valeat efficere, vt communis aliqua doloris, irae, laetitiae et misericordiae conspiratio oriatur. Instructus igitur sit cognitione naturae humanae, sciatque quibus potissimum e causis oriuntur affectus, quibus signis se prodant, quibus artibus moueantur, quid potissimum ab animo abhorreat, et quae sint in toto hoc genere cautiones adhibendae. Ornatus vero et copia, quae ad omnia tria genera pertinent, quanquam non tota pendent a philosophia, tamen multa ipsi referunt in acceptis. Aucta enim cognitione rerum et causarum et proprietatum, augeatur copia necesse est, et vis elocutionis et varietas. Ornati vero prodest, praebendo oratori

D 2

descri-

descriptiones, imagines, tum naturales, cum morales, et quod maximum est, coercendo lasciuia ingenii. Nihil enim magis nocet ornatui, quam id ipsum velle nimis ornare. Vt in imaginibus et statuis nulla magis apta est ad admirationem mouendam virtus, quam quae antiqua illa simplicitate et maiestate Graecorum commendatur, ita etiam ea oratio ad persuadendum aptissima, quae, aliena ab affectatione ornatus, propria quadam grauitate incedit, quasi sentiat, se natura sua placere. Omnia vero illa praefidia, ex philosophia petenda, non sunt a sola natura expectanda, cuius quidem dona sunt praestantissima, sed non semper parata et fatis instructa; quoniam, quae sola natura fiunt absque doctrina, fortuito fieri videntur. Num vero haec agnouerunt Romani? num coniunxerunt cum oratoris contentione philosophiae laudem? Quanquam nemo
Roma-

Romanorum sectae conditor fuit, quae ab ipso nomen traheret, tamen ab ipsa philosophia nunquam fuere alieni.

Ex eo enim tempore, quo, teste Plutarcho in Catone Maiore, per legationem Carneadis ab omnibus aliis studiis ad Philosophiam ἐνθουσιαζόντες raperentur iuvenes, frustra impediante Catone et Senatus consulto, manserunt vestigia Graecorum, et salubri contagione ad vniuersum populum transmeauit philosophiae et eloquentiae studium. Ex innumerabilibus sectis, quarum ducentas octoginta numerauit Varro, vt ex *Augustino* docet *Eu. Otto de Aedilibus Coloniae et Municip.*, quatuor potissimum Romae floruerunt, Stoica, Platonica, Epicurea et Peripatetica. Pythagorica enim, quae prior Romae innotuit bello Samnitico, propter obscuritatem, qua laborabat, citius extincta est. Ex quatuor his generibus, quanquam aliud

alio propius coniunctum erat cum elo-
 quentia, tum propter ipsa praecepta,
 tum propter formam externam, haufe-
 runt omnes, qui sibi orando aliquam fa-
 mam pepererunt. Stoicorum quidem
 philosophia ex nimia in dialecticis subti-
 litate prudentiam magis et vim differen-
 di, quam dicendi copiam et facultatem
 suppeditare, et propterea potissimum ab
 eloquentia remotior visa est, quia, ut
 diligenter *Seneca* obseruauit, affectus
 non temperauit, sed plane abscidit. Quis
 tamen nescit, eam in quibusdam cum
 oratoria arte coniunctam fuisse? Sic in
 Catone accidisse auctor est Cicero in
 Bruto, in eo, inquam, Catone, quem
 cum Scipione et Laelio Atticum Roma-
 norum fuisse *QVINCTILIANVS* iu-
 dicat *Inst. L. XII. cap. 10.* qui apud
 Plutarchum λέγεται ὀλίγον ἀπολειπούσας
 τῶν πεντήκοντα Φυγεῖν δίκας, et cuius
 orationem pro Rhodiensibus in quinto
Orig.

Orig. libro scriptam dignam putavit
G E L L I V S *L. VII. Cap. iii.* cuius au-
toritas et fides ab reprehensione Tiro-
nis acrius defenderetur. Quid de Cice-
rone ipso dicendum est, qui eam philo-
sophiae partem, quae de moribus expli-
cat, ex stoicis praeceptis Panaetii hausit,
et non sine magna facundia transtulit
ad Romanos. De Peripateticis vero
C I C E R O *in Bruto Cap. 31.* Quod si
omnia, inquit, a philosophia petenda
essent oratori, commodius Peripatetico-
rum institutis fingeretur oratio.

Eodem in loco Bruti consilium lau-
datur, quod academicam sectam secutus
sit, quorum in doctrina atque praeceptis
differendi ratio cum suauitate dicendi
et copia coniuncta esse videretur. Quam
sententiam probare memini **Q V I N C T I -**
L I A N V M *L. X. cap. i.* cum Socrati-
cos, Socratis autem propago academia
fuit, oratorem futurum optime praepa-

rare existimat, propter propriam his interrogandi et altercandi rationem. Eam vero philosophiam, quae patrocinata est voluptati, procul abesse ab eo viro autumavit Cicero, qui auctor publici consilii, et dux regendae ciuitatis et sententiae, atque eloquentiae princeps in Senatu, in populo, in causis publicis esse contendat. Iussit igitur illos valere, et a rostris ad hortulos suos relegauit. *de Oratore III. c. 17.*

Atque ex his fontibus eo suauius hausere Romanorum oratores, quo aptior ipsa forma veteris philosophiae ad eloquentiam parandam esset. Quid enim Socratico fermone dulcius, ad confundendum acrius, et vrbanius ad irridendum? Quid Platone disertius? quippe qui interdum etiam ad poeticam vim se extulit, eleganti iudice FRAGVERIO in *Comment. Acad. Litt. Paris T. II.* Vt igitur a Platone Demosthenes, ita ex
Aca-

Academicorum spatiis Cicero, si non orator processit, quod nolim, (accedant enim necesse est plura, nervi dicendi et aculei forenses, quos ostendere quidem, tradere philosophia non potest,) certe paratior, auctior et locupletior ad eloquentiam se transtulit.

Propter summam coniunctionem poeseos et eloquentiae, quae tum inventionem et dispositionem, tum potissimum elocutionem et numero, plura communia cum ipsa eloquentia habet, oratores Romani plurimum profecerunt legendis Graecorum domesticorumque poetarum monumentis. Principem vero Poetarum Homerum, quem propter summam in fabula fingenda, miscenda producendaque artem, sententiarum gravitatem, simplicitatem sermonis, imagines ad vivum expressas, mores cuique tempestivae datas, philosophiam vndique latentem, rerum verborumque figuras ad

commouendos animos aptissimas, vniuersa antiquitas mirata est, vt futuris oratoribus commendauerunt, ita ipsi nunquam non legerunt assidue. In quo sapienter illi quidem egerunt. Videmus enim artis peritissimos, praesertim Aristotelem in Rhetoricis, cum de moribus explicat, de exemplo, de sententiis, de elocutione, semper praeclare vti versibus Homericis.

Nature and Homer were, he found, the same. Quis rectius, vt reliqua genera taceam, praecipere ipsis de legibus narrationis, aperto, probabili, et breuitate potuit Homero? in quo non illa breuitas affectata, quae cernitur in abrupta oratione et saepe interpuncta, quam male affectare Senecam et ex recentioribus Lipsium critici obseruant, sed eam, quae ex rebus ipsis oritur, quae saepe ex illis, quae dicta sunt, intelligi facit ea, quae non sunt dicta, quae neque abutitur patientia

tientia auditoris, neque obscuritate et praecisione laborat, quae non semper eadem incedit via, sed interdum surgit ex medio facto, interdum ex primo, et accommodata est rei, quae narratur, personae, quae narrat, et affectibus eorum, quibus narratur, mox fulmini similis, quod vno ictu percellit et prostermit, mox incendio, quod lenta flamma procedit, et clandestino meatu fertur vndique in communem ruinam. Quid de exordiis dicam, quae debent esse apta ad praeparandos et inuitandos animos auditorum, et argumenti totius dignitatem ac vim ostendendam, quorum legem non seruata, sed datam ab Homero et constitutam Quintilianus affirmat, exemplum petens ex vtriusque operis ingressu. Sed quid plura? Hic omnibus eloquentiae partibus exemplum et ortum dedit. Hunc nemo in magnis sublimitate, in paruis proprietate superauit.

Idem

Idem laetus, ac pressus, iucundus et grauis, tum copia, tum breuitate mirabilis, nec poetica modo, sed oratoria etiam virtute eminentissimus. QVINCT. *L. X. c. 1.* Eundem vero trium χαρακτήρων, ἀδρού, ἰχνοῦ καὶ μέσου, exempla dedisse in Vlysse, Menelao et Nestore, auctor est GELLIVS *L. VII. c. 16.* ad quae reliqua omnia genera possunt reuocari. Atque illud monumentum ingenii humani praestantissimi lectum est a Romanis eo ingenio et cura, qua scriptum. Quomodo imitatione expressum sit, comparatione cernitur, quam huius libelli angustia non capit. De Homero quidem satis. Quid vero de Tragicis, Comicis, Lyricisque Graecorum? Mirari Romani Aeschyli sublimitatem, qui aquilae instar sublimis fertur ad coelum, interdum altior, quam ut impatienti solis oculo attingi possit; capi moderatiore grauitate et sententiosa dicti-

dictione atque affectibus Euripidis, mediaque via grauiter incedentem Sophoclem sequi; horum vero non ossa, sed sanguinem exprimere. Quam dulce praesidium ad eloquentiam parandam! Quam nostris temporibus etiam commendandum! Incidi nuper in Oedipum tyrannum Sophoclis. Aut me omnia fallunt, aut in hoc vno, pictura, poësis, et fororiorio vinculo his coniuncta eloquentia inest. Vis sublimis ferri, neque tamen obscurari, sed videri, intelligi, sentiri, misericordiam mouere, extorquere lacrimas? Quo modo id efficies? Turmis vero epithetorum, sententiis acutis, crebro collatis pugnantibus, comparandisque contrariis, exclamationibus, tropico genere dicendi? Sunt haec per se, fateor, praeclara, et parcius posita mouent et concutiunt, sed non vna ad pectus via est. Mitte interdum ambages, eripe te ex ista turma ornamentorum,

rum, quibus saepenumero materiae ipsi detrahitur, ingenium arte opprimitur, et languente animo titillantur aures. Rebus ipsis interdum fidendum est, eiusque sunt illae partes potissimum ostendendae, quae cum sua natura nos afficiunt, facile etiam turbant alios. Disce sentire, et loquere, quis tibi attentionem, quis lacrimas denegabit?

Atque huius generis mirificus artifex Sophocles in Oedipo est. Quae narratio de morte Iocastae? Video Iocastam, ad Laium mortuum exclamantem audio, suspensus expectatione futuri exitus accurrentem, irruentem, et arma postulantem Oedipum sentio. Crescit cum materiae grauitate sermonis pondus et *συναγμὸν, ἄτην, θάνατον, αἰσχύνην* omnibus quasi facit communem. Quid de illo loco, v. 1419. *ὦ γάμοι γάμοι*, in quo res ipsa absque vlllo ornatu narrata mouet et turbat. Quid de epilogo
illo

illo, cui propter simplicitatem et affectus
lacrumae negari vox possunt. Vnum
illud, fateor,

ἔλθετε

ὥς τὰς ἀδελφὰς τὰς ἐμαῖς χεῖρας

atque illud

σφὼ δακρύῳ, προσβλέπειν γὰρ οὐ

σθένω

meo quidem iudicio plus valet, quam

oratio,

quae dum vitat humum, nubes et

Sinania captat.

Haec vero diurna nocturnaue manu

voluere, haec exempla intueri, ex his

transferre simplicitatem, sublime, vel ex

specie rei, vel ex affectu, vel ex figuris

petendum in suum dicendi genus, ex

his illustrationes et exempla petere, ex

his numeri suauitatem, quae adeo a Ro-

manis captata est, ut in ea mirifice ex-

cellerent. Vide Rapicium de numero.

Nec quidem sapere ex Versionibus, quan-

quam

quam etiam illis erant in promptu, et certe maiore fide translatae, quam solet nostris temporibus fieri. Sentiebant enim illi, quod post haec tempora G E L L I V S *Noct. Att. XI. c. 4.* de Enniana versione Hecubae Euripideae: interpretem non fane incommode interdum aemulari versus, sed raro ipsis plane respondere. Habet enim sua quaeque lingua propria decora, quae quoniam verbum verbo, lingua linguae rarius respondet, pereunt cum ipsa versione. Hoccine vero exiguum esse putes? Erras. Est enim oratori etiam suum Theatrum, habet etiam is, qui plaudat, moueatur. Sulpicium Tragicum Oratorem Cicero appellat, non, ut opinor, propter gestum modo, sed quoniam praeter vocem et vultum eo genere dicendi uteretur, quod saperet tragicam maiestatem. C I C E R O in *Bruto* 56. Probabilior haec suspicio fit, auctoritate Q V I N C T I L I -

ANTI, qui *L. X. cap. 5.* Sulpicium ait
vsum esse conuersione carminum, et mul-
tum ex ista ratione profecisse. Nec pu-
to quemquam tragici sermonis praestan-
tiam propterea contemnendam in orato-
re putaturum, quia a DEMOSTHENE
de Corona Aeschini obiicitur. Idem
enim orator, qui reprehendit τὸ ὦ γῆ
καὶ ἡλὶε καὶ ἀρετῇ, iisdem saepenume-
ro exclamationibus in tempore utitur.
Sed impudentiam hominis arguit a ve-
ritate destitutam, et affectationem vir-
tutis. Porro etiam hoc solemne est De-
mostheni, ut, quibus ipse excellat, repre-
hendat in Aeschine. Nemo magis ean-
dem actionem irrisit, quam ipse non
sine summa contentione fecutus est. Co-
moedia, quam Graeci εἶναι ἰδωτικῶν
καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίνδυνον πε-
ριοχὴν definiunt, quamque minus apte
Donatus, de Tragoedia et Comoedia, fa-
bulam esse ait, diversa instituta conti-

nentem, affectuumque ciuiliū aut priuatorum, (non enim frustra a Graecis additum est τὸ ἀνιδυνοῦς, quod rectius a tragico genere comicum discernit:) imitatio vitae, speculum consuetudinis et imago veritatis Ciceroni appellatur. Quantum eius actio spectanti oratori profit, infra dicetur, nunc, quid ad internam eloquentiam valeat, videndum est. Confert autem plurimum, auctore Quintiliano, quoniam per omnes et personas et affectus eat, vitam ciuilem et priuatam effingat, moresque eorum, apud quos maxime dicendum est. Porro sententiis abundat, mitiore vero et leniore elocutione et vrbanitate ipsa illustratur, quid potissimum affectum laetitiae moueat, ostendit, docetque, quid sit id, praefente esse animo, et aliorum facetiis grata et inexpectata altercatione occurrere. Quae omnia quamquam magis ingenii sunt, quam artis, tamen possunt
exem.

exemplis ita illustrari, ut appareat, quid sit in quoque genere decorum. Quid vero haec ad oratorem? Ad nostrum parum, quamquam etiam irridenda interdum sunt vitia, ad Graecum vero Romanumque plurimum. Licebat enim illis, in quo ego quidem haud exigua praefidia ad attentionem acuendam putem, urbanitate quadam per totam orationem dispersa, interdum etiam festiuitate lenire aequabilem grauitatem. Quare C I C E R O *de Oratore I. cap. 5.* in eo quidem loco, ubi de praefidiis eloquentiae disputat, accedat, inquit, oportet lepos quidam, facetiaeque, celeritasque et breuitas, et respondendi et lacefendi, subtili venustate et urbanitate coniuncta. Vtebantur autem his artibus in altercationibus, in testibus refellendis, v. c. in oratione pro Flacco, ad aduersarios in contemptum et derisionem deducendos, cuius generis exempla occur-

runt in Catilinaria, et pro Milone, ad eludendas artes eorum, qui causam adversariorum tuerentur, quale est illud in M. Crassum, quod Plutarchus in Cicero-
ne refert. Atque eius generis plura exempla sunt apud QVINCTILIANVM et VAUASSOREM in *L. de Dictione Ludicra Sect. III. Cap. IX.* in quibus, praeter illa Verrina, quae, cum sola ambiguitate nituntur, et saepius eadem chorda oberrant, taedium mouere, delectationem non videntur, plura sunt ingenii parati et prompti documenta.

Commendabant autem ex Comicis Graecorum potissimum *Aristophanem* et *Menandrum*, quorum alter plenior est salis Attici, et acrius pungit, alter, vero probis se moribus et casta oratione commendat, sententiis vero abundat honestis et grauib, quorum exempla vide in *Fragm. eius ex Editione Clerici p. 191. ὅταν τι πράττεις etc. p. 215. 269.* De-
buit

buit autem hanc castitatem et innocentiam Menander legibus, quibus de comoedia nova cautum esset, et sublato potissimum choro, cuius nimia in antiqua Comoedia licentia fuerat. Vnde *Chorus*, ait HORATIVS:

Turpiter obticuit sublato iure nocendi.

Neque contra eius puritatem et gravitatem est illud PLINII ex *Libro XXXVI. c. 6.* ubi in describendis marmoribus diligentissimus luxuriae interpres appellatur, quod iam a VAVASSORE *Sect. I. c. 6.* tractatum est. Luxuria enim haec non ad orationem eius, sed ad sumtum elegantem et curiositatem pertinet. Menander vero, si quisquam alius, ab ipsis lectus, et ab intelligentioribus etiam post haec tempora futuro oratori potissimum commendatus. QVINCTILIANO quidem *L. X. c. 1.* in ipsis comoediis suis orator Menander probatur, quippe

qui praeclara iudicia et meditationes, omnibus oratorum numeris absolutas, in scenam produxerit. De Aristophane a Romanis lecto nulla dubitatio est. Facetissimum poetam veteris comoediae, qui vitia et personas multa cum libertate notavit, aude legebant, et quae potuerunt ex hoc vno dialogismi, sermonis, morum, sententiarum, facetiarum exempla petere. Quid eius Pluto magis Atticum, si discedas a quibusdam obscenioribus locis? Quam interdum etiam irridet temporum suorum loquacitatem? Quae non suis temporibus, sed etiam sequentibus dicta sunt. Cuius generis est locus in *RANIS Act. 3. Sc. 2.* quem *GELLIVS* excerpit *L. I. Cap. 15.* Quid de Lyricis dicam? qui cum altius feruntur, et a populari penitus ratione propter insolentiam alieni sunt, tamen oratorem ditare possunt viuidis rerum imaginibus, et efficere etiam,

etiam, vt sublimitate carminis tactus animus affurgat et spiritum ducat. Esse enim potest in hoc genere legendo aliqua praeparatio ad feruorem illum et *ἐνθουσιασμόν*, in quo pariuntur illa lumina orationis, quae potissimum nituntur phantasia, quamquam in oratore rationi subiecta. Vt enim in solitudine versanti, ad strepitum labentis desuper fluminis, sacro quodam horrore animus efferuescit et surgit in laudem amoenitatis naturae; ita etiam iis accidere potest, qui versantur in recessu studiorum, ex quo decurrere, velut amnem, Pindarum sentiunt. Vide, quae de Lyricis *Q V I N C T I L I A N V S L. X. 1.* Quis vero ignaros horum omnium Romanos oratores dicere sustinebit? Quorum tam crebra mentio fit cum laude, quorum in *Rhetor. libris Ciceronis* tam saepe commendatur diligens lectio, quamquam illa quidem cum lectione domestica coniuncta.

Cum graecorum scriptis domestica igitur coniungere, quamuis illa quidem nondum ad elegantiam et vim graecorum accederent, Homeri aemulo, Virgilio, posterioribus temporibus seruato, tragicis vero comicisque scriptoribus, siue ingenii, siue linguae culpa fuit, in plerisque claudicantibus. Quod, ut ex iudicio QVINCTILIANI L. X. c. 4. ita ex comparatione Graecorum Latinorumque apparet, qualis est *Plocii utriusque* apud GELLIVM L. II. c. 23. in qua mihi quidem diligentius versari Gellius videtur, quam solet interdum ab illo fieri. Nisi enim me omnia fallunt, potest fane aliquid limatius et elegantius fingi sudore illo subrustico, amoris Aedituani nuntio valde inelegante, qui apud GELLIVM L. XIX. c. 9., Fauorino philosopho male placuisse videtur. Neque tamen propter ea Romani oratores spernere poetas domesticos, sed

sed commendare illos, laudare, sumere ex illis narrationum morumque exempla, cum iis familiaritatem sibi summam contrahere, nec tam venari verborum illecebras, quam vim dicendi totam spectare, et relictis, quae poesi propria sunt, optima quaeque transferre in suum dicendi genus. Atque illud quidem non ex singulis versibus vndique collectis et aspersis, sed ex similitudine potius orationis et sententiarum potest intelligi. Fuisse autem in hoc genere praesidium eloquentiae haud exiguum, dubitari non potest, nisi quis forte putet frustra lectos et laudatos a Cicerone esse Livios, Ennios, Pacuvios, Naevios, Plautos, Caecilios et Terentium, quorum illi quidem, non minimum meruere decus, vestigia graeca ausi deferere et celebrare domestica facta; hic vero ita ad similitudinem eloquentiae composuit, quas scripsit fabulas, ut non inepte Eugra-

phius reduci illas et trahi ad rationem rhetorices posse iudicauerit. Addi potest etiam illud ex poeticis exercitationibus veterum argumentum. Si poeseos nulla vis ad oratorem formandum, nulla vtriusque coniunctio est, cur veterum oratorum optimi Sulpicii, Caesares, Cicero-nes versibus scribendis, conuertendis, interpretandis operam dederunt? Quare mansuetioribus musis non iuventutem solum, sed etiam aetatem consularem Cicero dedit? Quis eius Demetrium et Aratum, quis Marium ignorat, cuius mentio fit apud Corradum? At nunquam ille probabilis poeta fuit.

Antoni gladios potuit contemnere,
si sic

Omnia dixisset.

Illud vero non ad me pertinet; non enim ego sum is, qui cum Politiano et Corrado pro poetica vi et facultate Ciceronis pugnare audeat. Vnum hoc

vrgeo,

vrgeo, esse in illa Tullii cum mansuetioribus musis familiaritate tacitam poeticae artis ad vim oratoriam adhibendae commendationem. Sed ne nimium poetis tribuere videamur, progrediemur ad aliud praesidium haud omnino negligendum. Est autem hoc positum in imitatione et usu oratorum Graecorum.

Quintilianus facundiam Romanam, inuentione, dispositione, consilio, ceterisque huius generis artibus similem Graecae, ac prorsus discipulam eius esse docet. *Instit. L. XII. c. 10.* Quid hoc iudicio vnquam verius? Apud Romanos certe Cicero eo fato natus esse videbatur, ut cum fortunis, tum arte exprimeret illud antiquum et vnicum exemplar, quod totam Graeciam et Italiam tenuit. Vterque enim orando sibi famam et gloriam peperit, vterque propter eloquentiam ad rempublicam accessit, vterque rempublicam labentem erexit, et cum
mo-

moriente republica expiravit. Vterque eos aduersarios nactus est, quibus vincendis magnam famam consequi potuit. Ea vero fortuita sunt, neque erant in illorum potestate; sed quis comparata utriusque vi, sublimitate, impetu, cultu, compositione non intelligat, hunc illius vestigia pressius secutum, attigisse saepius, interdum etiam post se reliquisse. Vid. *Corradus in Quaestura*. Legat, qui de eorum comparatione certior esse vult, iudicium QVINCTILIANI L. X. c. 1. qui similes utriusque virtutes, consilium, ordinem diuidendi, praeparandi, probandi, argumentandi, diuersam vero elocutionem esse obseruauit; illi densitatem, huic copiam, illi perpetuum acumen, huic frequens et cum pondere, illi plus curae, huic naturae tribuens. Cedere vero in hoc ait Ciceronem, quod Demosthenes et prior fuisset, et Ciceronem, quantus est, maxima ex parte finxisset.

set. Atque etiam fatetur ipse Cicero, quid Demostheni debeat, quid Lyfianae et Atticorum quorumque facundiae. Et si ipse taceret, res loqueretur. Vt vnum dicam, quod intelligentissimo harum litterarum Rapino etiam obseruatum est; non ille forsitan per Albanos tumulos, nisi per Marathona Demosthenes iurasset, non ille diuina Philippicam fama composuisset, nisi cum Philippo Demosthenes forensia proelia commisisset.

Quoniam historia quoque alere potest orationem quodam molli iucundoque succo, vt est apud QVINCTILIAN. *Inst. X. c. 1.* neque illa quidem negligenda est oratori, quanquam cum cautione tractanda. Nostrum non est, quid cuique proprium sit, quid commune, ostendere, neque de necessitate et utilitate historiae in vniuersum diligenter explicare, de qua re consulendus est Casaubonus in pulcherrima dedicationis
epi-

epistola ad Henr. IV. Sufficiat nobis, Romanos oratores diligenter scriptis historicis usus, praeter ornatum et formam externam hausisse potissimum ex illis prudentiam illam civilem, quae cum ad rempublicam gerendam, tum etiam ad eos pertinet, qui reipublicae causa verba faciunt. Inde innumerabilia illa ex historia vel externa, vel domestica, argumenta, exempla crebra, factorum praesentium cum antiquis compositio, probabilis futurorum ex analogia historiae suspicio et quasi diuinitio, coniuncta cum rerum pace belloque gestarum subtili commemoratione. In Cicerone quidem is fuit amor historiae patriae, ea intelligentia, ut non solum ipse fateretur, se ardere incredibili eius cupiditate, sed etiam ab Attico ad scribendam historiam Romanam excitaretur. Praeter historiam patriae vero perlustravit monumenta graecorum. Neque enim
Hero-

Herodotum, quem primum ornasse hoc genus Catulus auctor est *de Oratore II. 12.* neque Thucydidem, crebrum sententiis et dicendi artificio illustrem, in quo, praeter numerum, omnia affecutus esse dicitur, neque Xenophontem et Polybium neglexit, quorum alter dulcior et suavior, prudens alter rerum Romanarum iudex, instructus arte militari et prudentia civili, omnia praestitit, quae a perfecto historico poterant expectari.

Accedit ad haec illud, quod a Blackwallo vrgetur in libro de praestantia auctorum classicorum, magnam materiam gloriae acquirendae praebuisse Romanis linguae latinae dignitatem et excellentiam. Esse enim, ait, oratorem artificii similem, qui eo magis excellat in exprimenda natura, quo subtiliore et firmiore materia vtatur. Si vero a Graecis discesseris, quorum lingua natura sua diues, abundans, laeta verborum
epi-

epithetorumque varietate et libertate illa compositorum, omnibus reliquis pal-
mam auferre videtur: quae vnquam
suapte natura lingua procliuior, et para-
tior ad accipiendam formam per elo-
quentiam imprimendam fuit Romana,
praefertim iis temporibus, quibus elo-
quentiae summam laudem tribuimus?
*Vid. Hubertum Folietam de Linguae Lat.
usu et praestantia.* Sub initio quidem
Reipublicae simplicitatem et ruditatem
communem cum ipsis moribus lingua ha-
buit. Hinc incomtum illud et hians di-
cendi genus, translationum expers, inor-
natum, durum, nec ad numeros nec ad
legem vllam suauitatis ligatum, quale
probabile est fuisse in Commentariis pon-
tificum, vetustissimis foederibus, et exo-
letis auctoribus, quos vitandos esse,
QVINCTILIANVS monet *Lib. VIII.
cap. 2.* Creuit linguae dignitas poeta-
rum potissimum ingenio, quorum supra
mentio

mentio facta est, et quorum opera partim inuidia temporis corrupta, partim integra ad nos peruenere. Audebant autem illi augere vel minuere significationes verborum, commutare verba ipsa, vel litterarum demtione vel additione, noua creare, confingere, declinare. Vid. VARRO *Libr. IV. de L. L.* Castigatior tandem reddita, et ad leges quasdam adstricta firmiores beneficio grammaticorum, ex quorum diligentia magnum beneficium eloquentiae accessit. Quoniam enim maxima pars eloquentiae nititur elocutione, elocutio vero nulla esse potest, nisi prius constet de verborum proprietate, natura, deriuatione, translatione, delectu, ordine compositionis, quae omnia constituere grammatices officium est, inepte sane agere videntur, qui neglectis his, ad maiora statim, vt aiunt, progrediuntur. Turpe enim est oratori, vim et praestantiam verborum ignorare, obsole-

tis pro solemnibus uti, flexionibus temerariis impediri, et efficere, ut cum incurrat opinionem leuitatis, quae minuit fidem, tum fiat obscurus, ambiguus, insolens, et remotus a fine persuasionis. Quare sapienter a Romanis institutum est, ut hanc curam non solum imbecilliori aetati puerorum commendarent, sed etiam dignam iudicarent, in qua elaborarent ii, qui iam essent dicendo gloriam consecuti. Ex quo enim Crates Mallotes primus ad Romanos artem grammaticam transtulit, S V E T. *de Ill. Grammat.* cap. 2. adiunxerunt sibi grammaticos tanquam custodes orationis, eorum consiliis, dubitationibus, et interpretationibus operam dederunt, neque eam artem despexerunt, quae sola ex omni studiorum genere plus habet operae, quam ostentationis. Q V I N C T I L I A N. *L. I. C. 4.* Cerneret apud illos, eum auctorem, quem miratur antiquitas, nostra tempora amplectuntur, dubitare,

bitare, num scriberet in Piraeaea, an in Piraeum *Lib. VII. ad Attic. Ep. 3.* reduncem vero ab exercitu victorem Pompeium cum Cicerone disputare, vtrum tertio, an tertium scribendum sit, et de illa lite non inter ipsos conuenire. Quid dicam de Pomponio Marcello, quem sermonis latini exactorem acerrimum et molestissimum Suetonius appellat, qui citius homini ciuitatem, quam verbo dari posse autumauit, et soloecismum ab aduersario factum adeo arguere perseuerauit, vt dilatio petenda effet. Quot hodie dilationes petendae? Habuerunt etiam illi feruos, quos litteratos Plinius appellat, quorum opera et institutis praesertim in colendo sermone vterentur, qualem Tironem Cicero nactus est, cuius mentio fit *Libr. XVI. Ep. 4. ad Famil.* Multa de Rhetoribus Graecis Romanisque, quorum illi vel libros diligenter legerunt, vel scholas frequentauerunt, vel declamatio-

nibus interfuerunt, dicenda essent, plura etiam de libris rhetoricis, quos ex graecis potissimum excerptos scripserunt, suoque ingenio auxerunt. Sed quoniam haec facile cognoscuntur ex illorum scriptis, Suetonio de claris rhetoribus, Cresollio et aliis, qui diligentius de hoc genere praeceperunt, pauca de peregrinationibus Romanorum eloquentiae causa factis dicere proposuimus.

Sui cuique populo mores, leges et instituta, et in quaque gente habitare videntur propria quaedam ingenia et genera scientiarum et artium, quae cognosci quidem possunt ex scriptis et monumentis, plenius tamen ipsa *ἱστορίαι* hauriuntur. Scriptores enim cuiusque populi in enarrandis moribus et institutis domesticis saepe multa negligunt, alia, quoniam sensu tantum percipi possunt, assequi et exprimere nequeunt, alia prudenter tacent, nonnulla etiam nimio patriae amore ducti vehe-

vehementius augent et ornant, quoniam ex laude publica etiam ad se aliquam gloriam redundaturam existimant. Petenda igitur extrinsecus interdum est *σποράδην* habitans philosophia, et in utilitatem patriae colligenda. Quare prudenter institutum est a Romanis, ut instructi praeceptis domesticis excurrerent etiam in remotissimas regiones, non abrepti illi quidem vaga curiositate et *πολυπραγμοσύνη*, quae cum attentionem minuat, plus detrimenti quam emolumenti affert peregrinantibus, sed ad vnum quasi opus perficiendum proni, cuius causa potissimum iter susceptum esset. Peragrauere autem potissimum Graeciam et Asiam, quae tum temporis abundaret clarissimis viris, quorum memoria nobis a Cicerone seruata est. Athenae vero ab antiquissimis temporibus artibus et doctrinis excelluere, quibus vita commendatur, et ingenium alitur. Non solum enim abundauit haec

vrbs philosophorum principibus, sed iis etiam oratoribus nobilitata est, qui, quamquam lege areopagi destituti erant facultate affectibus indulgendi, quae potissimum in epilogis cernitur, et plurimum valet ad persuasionem, tamen leges et exempla dederunt illustrioris eloquentiae. Erat enim apud ipsos eloquentiae moderatrix auditorum prudentia, quorum adeo prudens sincerumque iudicium esset, nihil ut possent nisi incorruptum aut elegans audire. Quo effectum est, ut propter summam illam orationis vim suauitatemque optimum genus dicendi Atticum diceretur. Ciceronis vero temporibus labefactata et penitus euersa Athenensium republica, fecit quidem vrbs iacturam magnorum quorumque virorum, et visa est paullulum ab antiqua gloria delabi, manserunt tamen cum amore litterarum vestigia antiquae Graeciae, et ea gloria, ut, qui urbem suo imperio subiecissent,

sent,

sunt, ab illa ipsa leges doctrinae et praecepta acciperent. Quis enim ignorat, Ciceronem, Atticum, Pompeium, Luculum; et alios istius aetatis summos viros, in philosophia operam dedisse Cratippo, Posidonio, et Antiocho Ascalonitae, qui se commendavit Ciceroni lepore quodam singulari et facundia haud mediocri. Vid. *Plutarch.* in *Lucullo*. Quis Demetrium Syrium, non ignobilem dicendi magistrum ignorat, quo auctore et praeceptore Cicero usus est. vid. *Brutus*. Totam inde Asiam peragrauit, Menippum Stratonicensem, disertissimum virum et plane Atticum, audiuit. Erat enim is remotus ab abundantia et ineptiis Asiatici ingenii tumidioris et iactantioris, et vaniore dicendi gloria inflati. vid. *QVINCTIL. L. XII. c. 10.* Neque negligenda est Rhodiorum Respublica, quae praeter instituta ciuilia praeclara, quibus sibi libertatem sine foedere et bello cum Romanis per-

centum et quinquaginta annos seruauit, ut est apud POLYB. in *Legationibus* Leg. XCIII., litteris etiam famam sibi haud vltimam peperit, ex quo Aeschines, qui hunc exilio delegerat locum, eo studia Athenarum intulit, urbemque sua eloquentia, et commendatione Demosthenis, amore litterarum repleuit. vid. CIC. de *Oratore* L. III. c. 56. Quantum ex peregrinatione illa et commercio cum Molone Rhodio Cicero profecerit, quomodo exercitior et prope mutatus ex Graecia et Asia redierit, ipse docet in *Bruto* cap. 91. Atqui haec sunt ista naturae doctrinaeque praesidia, quorum beneficio aucta et ornata est eloquentia Romana, quibus addendum putauī aliud, quod positum est in actione.

Est autem quaedam eloquentia, quam externam vel corporis dicunt, quia illius potissimum vis continetur cerniturque in voce, vultu et habitu. Nititur vero hoc
genus

genus natura, et pertinet maxime ad eam partem, quae commouendis animis inferuit, vi haud ingrata detrahens auditorem in eum sensum voluptatis aut doloris, quem iubet orator. Quemadmodum enim nihil magis ineptum et frigidum est, quam, quae verbis sentire significaueris, vultu et ore negare; verbis gloriari, et tollere gloriam humilitate abiecti vultus: ita nihil aptius et pulchrius, quam oratione et vultu sibi constare, in omnibus autem sequi naturam verae, non fictae commotionis, quae sua sponte irascentis oculos inflamat, superbientis caput extollit, timentem trepidatione concutit, obstupescientis vocem retardat, amantis vero et laudantis serenam frontem reddit et apertam. Memini quidem DEMOSTHENEM *de Corona* dicentem, inter alias obiurgationes grauiissimas, ridere etiam Aeschinis actionem, et negare fortunam vniuersae Graeciae positam esse in

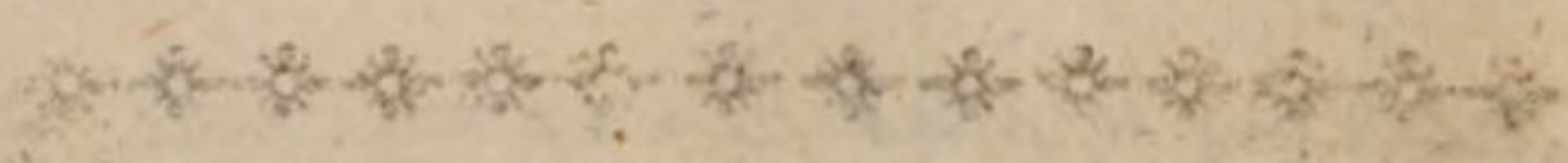
hoc vel illo gestu manuum; memini vero eundem Demosthenem ter interrogatum, quam potissimam partem eloquentiae putaret, ter respondere, esse illam in actione positam. Accedit ad hoc, neminem magis assiduum in hoc genere fuisse, quippe qui non erubuit a mimo corrigi, et imbecillitatem linguae, vociferando ad strepitum maris, firmare et roborare. vid. *PLUTARCH. in Demosth.* At, quid hoc genere facilius, quoniam natura omnibus praesens est? Immo vero nihil interdum difficilius. Oportet enim vincere naturam incredibili industria, quaedam illius vitia plane extirpare, alia emollire, et per diuturnam exercitationem, ad contrariam virtutem et vim, linguam praeparare. Quae vero in pronunciando cautiones adhibendae, quae mediocritas tenenda, ne aut citius trepidet vox, verbumque verbo ruinam minetur, aut segnus incedat, hiantibus verbis et oratione

tione male lacerata, ne denique laboret affectata et praepostera imitatione aliorum, qua nihil turpius esse potest, quoniam totum hoc vitium a natura abhorret! Difficillimum vero omnium est, neglecta declamatoria histrionum licentia, et ex altera parte nimia indolentia, media via grauiter incedere. Saepenumero etiam quaedam significanda potius, quam penitus exprimenda voce et vultu sunt, quoniam maius interdum oratoris silentium est, et vox quasi faucibus haerens, quam frigida et perpetua manuum iactatio, lasciuiae garrulitatis aemula. Quae omnia possunt quidem praeceptis doceri, et ab intelligentioribus capi, sed plenius spectando et exercitando acquiruntur. Quomodo vero Romani? Atqui hoc genere potissimum excelluere, neque hoc rhetori debuere, sed in ipsa fori luce, in theatris, in palaestra, quid quemque maxime deceret, quid cuique conueniret, didicere.

re. Spectandum esse Roscium putabant persona detracta, intuendam actionem eius, imaginem animi, indicesque affectuum oculos; quod genus vocis iracundiae, quod miserationi, quod moerori, quod metui tribuat, sentiendum. C I C. *de Orat. L. III. c. 58.* Qua cura et diligentia effectum est, ut optimus quisque et exercitatissimus eam formam decori et actionis abstraheret, quae coniuncta illa quidem cum reliquis partibus eloquentiae, antiquam facundiam Romanorum sustentavit, Caesari libellos proscriptorum ex manibus eripuit, Catilinam ex urbe eiecit, Antonium turbavit, oratori vero sui aeui admirationem, plausum, deductionem, statuas, imagines, honores et reuerentiam, non dicam urbis, sed vniuersi terrarum orbis peperit.

EXERCITATIO
SUPER QUINCTILIANI IU-
DICIO DE SUBLIMITATE
HOMERI

SCRIPTA A. 1764.

Quintilianus Instit. Orat. X. l. 4.

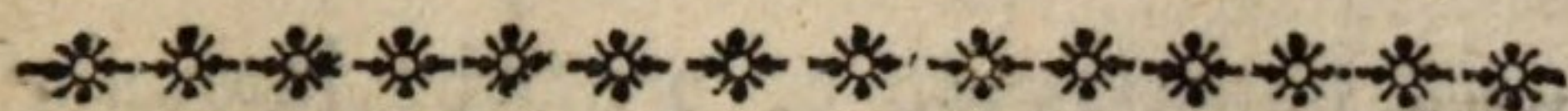
Academiam. ut in magna suble-

uitate transierit.

PROOEMIUM

PROOEMIUM

Quintilianus ut in omni disciplina, ita
etiam in iusticiis auctoritas Grae-
cis et Romanis, magis argumentis, quam
auctoritatibus considerandum est; saepe
scilicet cum vel intelligentissimi iudi-
ces, quod honeste in Plautinis moribus
accidit, velut, quia ex parte pote-
rant aut laudare aut vituperare, univer-
sum reprehendunt; alii vero plane ab
omni probabilitate abhorrent, aut vici-
osius regunt et intemperatae specie, aut
partem suam deceptam, tamen omnino
ad veritatem peritiam impetore seu-
tunt, quod in rebus, ut quodam fa-
cto

Quinctilianus Instit. Orat. X. 1. 46.

*Homerum nemo in magnis subli-
mitate superauerit.*

PROOEMIUM.

Quaquam, ut in omni disciplina, ita etiam in inuestigandis auctoribus Graecis et Romanis, magis argumentis, quam auctoritatibus confidendum est; saepe-numero enim vel intelligentissimi iudices, quod Horatio in Plautinis moribus accidisse videtur, quem ex parte poterant aut laudare aut vituperare, vniuersum reprehendunt; alii vero plane ab omni probabilitate abhorrent, aut viuidioris ingenii et insolentiae specie, aut partium studio decepti: tamen omnino auctoritatibus neglectis imperiose sententias eorum reiicere, qui quoque genere

nere inuestigando et ornando inprimis excelluerunt, non tam rationis et virtutis, quam gloriae et ostentationis esse videtur. Media via cum gravitate incedendum, nunquam temere cuiquam assentiendum, ponderanda omnia, reiectis deterioribus optima feligenda, inhaerendum vestigiis aliorum, sed cum quadam circumspectione et erroris metu, cum Vlyssæ Sophocleo,

ὅπως ἴδης
ἔῃτ' εὖδον, εἴτ' οὐκ εὖδον.

Habet autem hoc genus inuestigationis multam utilitatem. Acuit enim vim iudicandi, interpretationi succurrit, naturalem pulcri bonique sensum mirificat, proprias cuiusque auctoris virtutes illustrat, et nos ancipiti deliberatione suspensos et vacillantes de vi et praestantia eorum exemplarium facit certiores, quae nobis in quoque genere litterarum ad imitationem ab intelligentioribus

ribus propofita funt. Nolit igitur quisquam nobis fuper iudicio Quinctiliani, inprimis ea parte, quae eft de fublimate, difputaturis irafci, nec putet, aut hoc institutum efle a dignitate eius muneris, quod fufcipimus, omnino alienum: cur enim nobis in Homero audere non liceret, quod in Plauto Nicolao Heinſio honorificum fuit? et quis adeo eft barbarus, vt ab interpretandi ratione philofophiam feiungi poſſe putet? aut propter vetuſtatem et ſolemnitatem poſt tot tantorum virorum curas vulgare? Quis enim ignorat, nouitatem ex ratione ipſa tractandi, ordine, delectu, ſenſu cuique proprio pendere, et vel eos ipſos, qui inculta et auia loca ſibi luſtraſſe videantur, non poſſe non veſtigiis aliorum inhaerere, quoniam vna natura eſt, ad quam omnes in imitando et iudicando vero, pulcro, bono, redire cogantur.

G

Sed

Sed quoniam saepius fit, ut in opere, ad consilium et rationem elaborato, illud ipsum consilium habeat quandam obscuritatem, et multa temere dicta videantur lectori, quae non sint, si, quorsum dicantur, appareat, praemittendam putavi speciem quandam uniuersi libelli, super Quintiliani iudicio de Homero conscripti. Fac vero, Lector, te velle me, de Homeri sublimitate dubitantem, auctoritate Quintiliani et ipsa lectione et argumentis ad amorem et sensum Homeri deducere, quid primum faceres, si tibi ex mente magnorum criticorum auctoritatem Quintiliani omnino eripere vellem? Ostenderes insignes istos Criticos, ut interdum fit, in hoc genere errasse, et causas erroris argumentorumque imbecillitatem adderes. Atque id factum est a me. Sustentaui Quintilianum: Casparum Barthium refutaui. Porro si ex te quaererem in
tanta

tanta mole librorum Homericorum, ad quem Quinctilianus respiceret, ne alienis exemplis vterer; partim ex natura librorum, partim ex authenticia dubia, partim ex consilio Quinctiliani responderes, meque haesitantem ad potiora duceres. Iam vero finge, te a me sub ipsa lectione Quinctiliane loci rogari, ut in tam ampla rerum diuersitate vnam virtutem epicam principem feligeres, eaque argumentis ac exemplis illustrata me de reliquis consensurum fore, quam quaeso potiore eximeres ea, quae est in sublimitate, quoniam epica ratio maxime in hoc genere cernitur. Atqui hoc est a me ita factum, ut primum similitudines illas, in antiquitatem, et magnitudinem Homeri dictas, illustrarem, deinde accederem ad sublimitatem ipsam, eius naturam et originem in vniuersum constituerem. Quid si iterum Quinctiliano opponerem ex parte sublimitatis

Scaligerum, qui plane contrariam sententiam tuetur? Ostenderes mihi causas erroris, hominisque Graecitatem exosi auctoritatem infringeres. Iam vero hoc a me ita factum est, ut fontes erroris et Scaligeri sensum paullo turbatum explicarem. His peractis arriperemus vterque Homerum ipsum, sublimitatis investigationem aggressuri. Sed quae fedes propria sublimitatis, Ilias aut Odyssaea? Moneres, quae de hac re docti sentirent, et auctoritate Longini me ad Iliada potius, quam Odyssaeam relegares. Idem a me factum est, Longinum cum Popio comparaui, Quinctilianum eandem differentiam utriusque carminis vidisse suspicatus sum. Iam vero auctuma, te exemplorum sublimitatem aggressurum ordine velle versari, nonne putares, hanc rem vniuersam posse commode ad duplex genus, alterum diuinum, humanum alterum reduci? utrique vero haud
inepte

inepte tertium, quod cum prioribus coniunctum est, duciturque ex rebus naturalibus ac inanimatis, immisceri? Reduxi. Paranti vero tibi primum genus diuinorum contemplari, quid si dicerem, sum enim interdum obstinatio, omnem sublimitatem gentilium in diuinis esse lubricam et suspectam? Concederes ex parte, imperfectae Theologiae argumenta, imagines ineptas, sed diceres illam ipsam imperfectionem differre gradu, dares normam aliquam iudicandi, duceres ex naturali theologia. Feci, monui, quae mea sit de diuinis ratio, explicaui. Post vero ad exempla accessi, Homerum cum aliis comparaui. Iouem inprimis et Neptunum spectauimus. Accessi ad alterum, quod est humanum, et cernitur inprimis in affectuum generositate. Selegi Achillem, quoniam ex illo tota epica ratio pendet. Inhaesi actionis ipsius vestigiis, et ad finem perduximus. Non

tanquam virtutis exemplum, hoc enim nec voluit nec potuit esse, sed generosi animi, sibi ipsi relictī, irati, furiosi, proposui. Actiones singulas ponderavi, consilia et auctoritatem aliorum adhibui, obiectiones contra naturam operis factas soluere tentavi, singulas partes ex antiquitate litteraria locisque doctorum et veterum auctorum illustravi: digressus interdum ad contiguas artium regiones, tragicorum et comicorum comparationem. Interdum etiam quaedam, quae proprie non ad sublimitatem pertinerent, sed in reliquo iudicio Quintilianī reperirentur, et essent cum sublimitate coniuncta, praelibavi. In vniuersum vero id spectavi, ut non solum tangerem loca, sed etiam rationes et causas sublimitatis enumerarem, quae videtur esse artis philosophia.

Erat Quintilianus Graecorum et Latinorum iudex, interpretes et comparator ele-

elegantissimus, in exemplorum delectu subtilis, vtpote qui inprimis in decimo libro, quo vno immortalitatem sibi peperisset, characteres scriptorum optime constituit, quid cuique proprium, quid commune, ostendit, et de dignitate auctorum et natura ita praecepit, vt solent, qui non ex aliorum ingenio, sed ex suo hauriunt. Adeat, qui de auctoritate et fide libri decimi certior esse vult, comparisonem criticam, quam inter Dionysium Halicarnassensem, Ciceronem et Quintilianum fecit Henricus Stephanus, postquam ex Italicarum bibliothecarum latebris elogia eruisset, quae aut ipsius Dionysii, aut cuiusdam scriptoris, ad Dionysii disciplinam propius accedentis, esse existimasset. ^{a)} Mirum est, quantum inter se hi triumviri de auctorum natura et dignitate consentiant, et quam diligenter Quintilianus

G 4

alienas

a) v. Dion. Hal. Opp. T. 2. p. 71. seqq. ed. Sylb.

alienas auctoritates propria industria firmet et illustret, interdum plane nouus auctor, et celatae virtutis curiosior interpretres. Cuius diligentiae vel eius ipsius loci, in quo illustrando versabimur, comparatio argumentum dabit grauiissimum. Dionysius de Homero non nulla, Quintilianus omnia breuiter et cum dignitate. Idem in reliquis auctoribus factum esse, vtriusque collatione patebit. Sed occurrit mihi in limine disputationis vir multae lectionis et auctoritatis, Caspar Barthius, qui, quem antea^{b)} propter dicendi vim laudauisset, nescio qua temeritate alibi^{c)} male accepit, et omni polymathia excludit, maiestatis grammaticae reum facit, et aperte pronunciat, nihil esse hoc ipso libro leuius et mendosius. Memini quidem, propter iudicium de Lueretii difficultate reprehendi

b) Adv. 31. 5. Idem in praefat. ad Gratii Cyneg.

c) v. Adv. 56, 11. 48, 19. ad Stat. Theb. 6, 93.

hendi Quintilianum a Creechio ^{d)}, et neglectae interdum philosophiae reum fieri, sed ita iniuriose tractari, et ab omni plane iudicandi arte alienum dici, non vidi. Sed noli, magne vir, tarditati nostrae irasci. Videtur enim nobis id ipsum tuum de Quintiliano iudicium vilioribus niti argumentis. Magnum fane facinus et memorabile, Quintilianum ^{e)} ex Lyricis maxime commendasse eum virum, quem propter spiritus magnificentiam, et morum affectuumque sublimitatem ac dulcedinem, Pindaro soli comparandum esse, vniuersa antiquitas auctumavit. Deinde vero quae haec est argumentatio tua, propter vnam auctoritatem Quintiliani (quanquam vel hoc honorificum esset, inter plures vnum regnare, et de immortalitate aliorum decernere) reliquos Lyricos, Horatii riuales,

G 5

ne-

d) Praef. ad Lucret, p. 4.

e) L. 10. c. 1. §. 911. ed Gesn.

neglectos et deperditos iacuisse. De Arato scriptore Epico durius, ^{f)} et de Ennio mitius iudicauit Quintilianus. ^{g)} Cur ille, quantus est, integer ad nos peruenit, et cur in hoc penitus restituendo Hieronymus Columna et Paulus Merula frustra laborauit? Quare non erepta est comoedia illa Latina, in qua Romanos maxime claudicare auctor erat Quintilianus, ^{h)} et quomodo accidit, ut praeter exigua quaedam fragmenta, in quibus colligendis Grotius, Clericus, et vtriusque censor acerrimus Berglerus anxie laborassent, nihil ad nos eius Menandri perueniret, quem vnum diligenter lectum propter expressam vitae imaginem, Sophocleos affectus, inueniendi copiam et eloquendi facultatem, oratoribus futuris sufficere audacter pronunciaffet.

f) l. c. §. 55.

g) ib. §. 88.

h) ib. §. 92.

ciaffet. ⁱ⁾ Accedit ad hoc, Barthium sibi ipsi non constare, et quae verbis professus esset, re ipsa plane tollere. Si nihil praeclari et definiti a Quintiliano expectandum, si ineptum et mendosum libri decimi argumentum putavit, cur in illo ipso loco de Horatio Lyrico, quem reprehendit, suspicione quadam et verecundia Quintilianei ingenii, contra communem codicum fidem, pro *insurgit aliquando* legi vult, *insurgit aquilae modo?* ^{k)} Qua ratione potest offendere illum τὸ *aliquando*, in quo non vidit latere comparationem cum Pindaro et Alcaeo, quorum alter ab elatiore impetu rarius requiescit, alterius minaces iambi semper in magnis rebus et sublimioribus affectibus vertuntur. Cur idem tentavit ^{l)} in loco de Lucretio, et illud suum

i) ib. §. 70.

k) ad. Stat. Theb. 10. 300.

l) Adu. 43. 2.

suum *diffusilis* intrusit, quod frustra Pareus probavit, neque agnouit Creechius in praefatione. Nulla alia ratio est, quam quod τὸ *diffusilis* magis characteristicum putaret, et ingenio Quintiliani dignius. Habeat igitur per argumenta Barthii summam liber decimus fidem, imprimis in Homero, de quo nemo significantius et diligentius vnquam praecepit. Absit a nobis, auctoritatibus aliis Graecorum Romanorumque Quintilianum sustentare: adeat Lector Popium in docta praefatione, qui non temere observavit, Homerum summis quibusque, et in quoque genere excellentioribus antiquitatis viris placuisse. Est enim sane mirabile, Homerum legum et reipublicae interpretem Lycurgo, oratorem Aeschini et Demostheni, bellatorem Alexandro, poetam Virgilio, Pindaro, Moscho,^{m)} allis

m) Idyll. 3. 70. seqq. Putavit enim ibi, nihil gloriosius in mortem Bionis dici posse, quam esse hanc alteram ab Homero cladem.

aliis vehementer probatum esse. Sed his relictis ad locum ipsum accedamus, in quo primum videbimus, ad quem librum Homericum inprimis pertineat Quintiliani iudicium; deinde, explicatis locis Arati et Homeri, quibus auctor principatum et antiquitatem eius illustrat, eam partem tractabimus, quae est de Sublimitate Homeri in magnis. Erit autem, ut propositum est, tractationis duplex pars, quarum altera exemplo Iouis et Neptuni, altera Achillis Homerici id inprimis genus sublimitatis explicabit, quod ex magnis sensibus et affectuum generositate proficiscitur. Iam vero, ut propositum est, oritur quaestio, quem librum Homeri Quintilianus maxime respiciat. Praeter plura antiquitatis monumenta, quae Homero passim tribuuntur, et quorum nullum intactum Fabricius reliquit, quatuor ipsi inprimis opera adscribuntur, Batrachomyomachia, Hymni,

Hymni, Ilias et Odyſſea. De ſingulis accuratius diſputabimus. Quod ſi vero quibusdam haec ipſa quaestio a ratione noſtra aliena videatur, nolit omnino aegre ferre, nos ex nimia diligentia, quam ex leuitate, peccare maluiſſe.

Habet, fateor, Batrachomyomachia inexpectatam oeconomiae nouitatem: quis enim non delectetur perſpicua illa rerum diſpoſitione et magnis motibus, cum riſu ad res paruas translatis? Nec deſtituitur morum faceta probabilitate, cuius rei argumentum eſt in ſenili illa eloquentia, qua multiplicem orbitatem lugubri et tragico ſermone ranarum princeps Troxartas lamentatur. ^{a)} Videor mihi videre iam laetabundum inuſitata nauigatione Pficharpacem, ^{b)} vndique portus et mare circumſpicientem, iam vndarum frigiditatem et periculofius iter perhorreſcentem, iam fraude

^{a)} v. 109.

^{b)} v. 66. ſeqq.

de Phrysignathi submersum aquis, potentioribus undis frustra colluctantem, et madentibus pilis sua gravitate delabentem. c) Cur non haec possit ludere Homerus? Sed sunt contra argumenta haud pauca, quibus Batrachomyomachiae auctoritas minuitur. Primum enim eam vitam Homeri, quam vulgo Herodoto tribuunt, et quae inprimis Homero id poemation adscribit, d) non esse Herodoti, ex dialecti diuersitate, orationis varietate, et quod grauissimum argumentum est, ex diuerso de aetate Homeri iudicio, erudite, vt solet, Berglerus ostendit. e) Deinde, vt idem eodem loco ex voce μέρορες, et verbo ὀλόλυξεν, aliisque diligenter notauit, auctor incertas Batrachomyomachiae significationes verborum habet, aut plane a consuetudine Homeri alienas, aut certe detortas

c) v. 86. seqq.

d) cap. 24.

e) praef. Odyss. p. 13.

tas et mutatas. Denique videtur haec ipsa deorum ad res ignobiles ridicula conspiratio, quae Fabricium offendit, magis Scarronem quendam antiquum, aut Aristophanicum irrisorem, quam Iliados auctorem, sapere. Vnde mallet cum auctore vitae, quae Plutarcho tribuitur, ^{f)} Henrico Stephano, Daniele Heinsio, et reliquis viris doctis, Fabricio laudatis, ^{g)} et eruditissimo Berglero, de quo supra dictum est, in vniuersum de authentia Batrachomyomachiae Homericæ dubitare; quam, quae vere paradoxa sententia est, cum Gaddio ^{h)} ingeniosum illum Graecorum culicem Iliadi et Odyssæae equiparare et anteferre. Quicquid enim bonus ille vir de nasutis censoribus et momis clamitet, neminem reperiet, qui Priamo Troxartum, ex-

f) Opp. Homeri T. 5. p. 148. ed. Ernest.

g) Bibl. Graec. Vol. I. L. II. c. 11.

h) Tom. I. de scriptoribus non eccles. p. 208.

excussum in celebri Boilavii parodia poeticum capillamentum Cornelii Cido, aut Scarronis lepidissimos heroas Virgiliano Aeneae comparare velit. Sed si quis forte efficacius his omnibus argumentis putet testimonium marmoris antiqui, in agro Marino reperti, et in Palatio principum Columnae Romae servati, in quo sub throno ἀποθεωθέντος Homeri mures conspiciuntur, volumina quaedam rodentes, videat, ne symboli huius obscuritate ambigua decipiatur. Memini quidem, Fabrettum in epistola ad Magliabechium, ⁱ⁾ quam Cuperus in Apotheosin inseruit, Wetstenium, ^{k)} Kusterum, ^{l)} musculos illos, prope ὑποπόδιον reptantes, et verbum μῦθος, in basi marmoris adscriptum, aperte trahere

i) p. 194.

k) de fato scriptorum Homeri §. I.

l) Hist. Crit. Homeri p. 40.

here ad Batrachomyomachiam: sed meminimus etiam eorum, quae Gronovius ^{m)} contra; qui ostendit, τὸ μῦθος ad Camillum potius arae adstantem pertinere, atque etiam ranas desideravit, sine quibus imperfectius esse hoc symbolum videtur. Quid si igitur, quae Schotti ingeniosa coniectura est, ad invidiam Zoili et Amphipolis significandam hoc symbolum pertineret? ⁿ⁾ Quid si porro auctoritati huius marmoris opponeretur opus eiusdem aetatis, nuper in Herculano repertum, quod e coniectura Baiardi Homero vindicavit Winckelmannus? ^{o)} In eo enim monumento ne suspicio quidem Batrachomyomachiae est, sed, efformata utriusque epici poematis allegorica persona, Homerus aquilae insidens rapitur

m) Thes. Antt. T. 2. Tab. 21.

n) Explication nouvelle de l'apothéose d'Homere p. 44.

o) In der Geschichte der Kunst, p. 339.

pitur in coelum. At cur haec omnia dicuntur? Nempe ut appareat, Quintilianum has facetias in graui et seuera de Homero epico disputatione non respexisse, si adeo, cuius rei tamen nullum argumentum est, minus incerta ipsi poematii auctoritas fuerit, quam nobis est.

De Hymnis Homericis multiplex disputatio est. Nollem cum antiquo vitae auctore anonymo apud Allatium de authenticia illorum in vniuersum, τῆς Φύσεως καὶ δυνάμεως ἕνεκα, dubitare. Reperiuntur enim ibi magnificae deorum descriptiones et formae, aut dignitate aut venustate illustres. Hymnum in Venerem et Mercurium propter orationis dignitatem haud indignum Homero existimauit Berglerus.^{a)} Sed argumentis suis ipse diffidit. Ex comparatione enim cum Virgilio, qua nihil clarius est, sequitur quidem, Virgilium

H 2

hy-

a) Praef. Odyss. p. 17. seqq.

hymnum in Venerem dignum iudicasse, quem imitaretur, sed esse propterea Homeri, deficientibus aliis argumentis, non efficitur. Quod si vero comparationibus pugnandum esset, adderem Virgilio Callimachum et Lucretium. Ut enim, quae Diana Callimachi ^{b)} de perpetua virginitate et siluestri vita sibi concedenda supplex a Ioue poscit, votis eiusdem deae apud auctorem hymni nostri respondent, ^{c)} ita Lucretii inuocatio, ^{d)} per insignem anachronismum ad Genetricem Venerem traducta, in definiendis attributis et effectibus Veneris, mirifice congruit cum iis, quae de eadem re in hymno nostro leguntur. ^{e)} Sed quoniam, ut iam dictum est, ex imitatione magnorum virorum ad authenticam operis incerta argumentatio est,

nihil

^{b)} H. in Di. v. 6. seqq.

^{c)} H. in Ven. inprimis v. 27. seqq.

^{d)} I. 12. seqq.

^{e)} ab initio.

nihil ausim definire. De hymno in Apollinem alia disputatio est. Est enim is natura sua dignus, qui Callimacho comparetur, et adscribatur Homero. Videtur, fateor, se ipsum Callimachus in Apolline superare; adeo magnifica est illa aduentantis dei expectatio, taciturnus cum vniuersa natura sub diuino cantu oceanus, et sublime caput, sparsis comis salutarem panaceam in terras destillans. Sed quamquam tutior et pacatior hymnorum Homericorum oeconomia incedit, tamen ibi multa potenter et cum sublimitate, quod vidit etiam Callimachus, qui non raro Homericum hymnum imitatus est.^{f)} Inspice quaeso, Lector, et ipse iudica, an Homericum sit illud terribile Latonae iuramentum,^{g)}

H 3

150

f) Call. in Del. v. 133. cf. Ernesti ad Hom. H. in Apoll. 383.

g) Hymn. in Apoll. v. 84.

ἴσω νῦν τάδε γαῖα, καὶ ἔρανός εὐρύς
ὑπερθευ,
καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ etc.

Quid porro sublimius in celeritatem
Phoebei carminis dici poterat illis, ^{h)}

ἐνθεν δὲ πρὸς ὄλυμπον ἀπὸ χθονός,
ὥς νόημα,

εἴσι Διὸς πρὸς δῶμα etc.

qui locus respondet alteri ⁱ⁾

ἐνθεν δ' αὐτ' ἐπὶ νῆα, νόημ' ὥς, ἄλτο
πέτεσθαι - -

nihil enim est cogitatione celerius, quae
interuallo temporis, vix sensibus per-
ceptibili, dimenso infinito spacio ter-
ram coelumque peragrat, et habet diui-
nitatem quandam, ex qua vel metaphy-
fici simplicitatem et immortalitatem men-
tis illustrent. Vtitur eadem similitu-
dine Iamblichus ^{k)}

καὶ

^{h)} Hymn. in Apoll. v. 186.

ⁱ⁾ ib. v. 448.

^{k)} Myster. Sect. 2. c. 2. p. 43.

καὶ αὐτὲ νῦν ταχύτερα διαλάμπει.

Nec minor vis precum Iunonis ^{l)}

κέκλυτε νῦν μοι, γαῖα καὶ ἔρανος

εὐρύς ὑπερθεύει - -

Videor mihi iam sentire contremiscen-
tem sub potentiori Iunonis manu terram,
et vniuersam naturam labantem. Vel
duplex illa Phoebi metamorphosis, nau-
tarumque rei nouitate stupefactorum
trepidatio, magnitudinem et πάθος ha-
bere videtur. ^{m)} Sed haec de natura
orationis fatis dicta sunt. Accedunt
autem argumenta grammatica et histo-
rica, non illa quidem negligenda. De
verbo νόμος, quod ab Homeri tempori-
bus alienum putauerunt critici post Plu-
tarchum, iam fatisfecit Berglerus. ⁿ⁾
Accedit Thucydidis testimonium, aeta-
te et fide Athenaeo et Scholiasta Pin-

H 4

dari

l) Hymn. in. Apoll. 334. seqq.

m) ibid. v. 441. seqq.

n) v. Praef. Odyss. p. 17.

dari maioris, quod vt Berglerus loco laudato, et Ez. Spanhemius in fronte obseruationum in Callimachum, ita Camerarius agnouit, °) vbi de varietate lectionis disputat, aperteque fatetur, se decem versuum ex prooemio Homeri laudatorum auctoritatem vniuersae antiquitati anteferre. Quid etiam clarius Thucydideis verbis - - "Ὅμηρος - - ἐν τοῖς ἔπεσι τοῖςδε, ἃ ἔστιν ἐν προοίμῳ Ἀπόλλωνος, collato loci epiphonemate, vbi idem iisdem verbis repetiit, inprimis cum in verbo prooemii nulla difficultas fit, quod, vt Scholiastes Thucydidis ostendit, et ex Spanhemii obseruationibus ad Callimachum p) patet, hymno synonymum est. Quae cum ita sint, non sine probabilitate Homero possit tribui hymnus in Apollinem. Sed quo-

°) ad Thucyd. 3. 104. n. 43.

p) H. in. Iov. v. 1. cf. Fabric. Bibl. Gr. I. 2. 12. de Empedoclis Prooemio in Apollinem.

quoniam testimonio Thucydidis nihil potest effici, quam hos ipsos decem versus esse Homeri, et reliquorum *αὐθιγὰν* probabilem videri, praeterea autem quorundam magnorum virorum auctoritates obstant, et ipse Spanhemius nihil certi definire ausus est, nolo hoc vrgere, sit ne hymnus Homeri in Apollinem, an non sit. Vtravis ratione posita non probabile est, Quintilianum in iudicio de sublimitate illum respexisse. Si non est, omnino non debuit: si est, noluisse apparet ex comparatione cum reliquis auctoribus, Arato, Antimacho etc. qui omnes sunt ex genere epico.

Aratus librum, auctoritate regis Antigoni, *περὶ τῶν φαινομένων* heroico genere scriptum, et quanquam materiae culpa motu et affectibus carentem, tamen, ob imaginum et descriptionum varietatem, aemulatione Ciceronis, Caesaris et Auieni haud indignum, a Ioue auspi-

catur. Et si Iouis antiqua natura valde ambigua est, nec defunt loca, ex quibus apparet, saepe pro aethere positum fuisse: ^{a)} tamen hoc loco Aratum, de siderum natura et vicissitudine cantaturum, *δημιουργὸν καὶ πατέρα τέτων*, quae Theonis ad hunc locum explicatio est, respexisse probabilius videtur. Possunt verba, quae *πάντα Διὸς μεσὰ* affirmant, ad aethera trahi, sed non sunt etiam negligenda illa, *τῶ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν*, quae in naturam aetheris vix cadunt, et male explicata videntur a Cratete Philosopho, ut patet ex commentariis Latinis in Arati *Φαινόμενα*, per Germanicum Latine versa. ^{b)} Accedit auctoritas Virgilii, qui Bucolicorum III. Ecloga Arati locum plane ad verbum expressit, et Ioui, quod plane in naturalem non cadet.

^{a)} Lucian. Iov. Trag. T. 2. p. 152. ed. Graev.
cf. Cic. N. D. 2, 2.

^{b)} Edit. Paris p. 104.

caderet, carminum suorum curam et tutelam mandauit. Praeter Virgilium idem videtur efficere locus Calpurnii ad Nemesianum, ^{c)} quanquam hic locus, quod iam Titiano visum est, magis ex Theocrito ^{d)} expressus est. Haec de Ioue Arati, ex quibus similitudinis Quinctilianae vis luculenter apparet. Nempe ostendit, id in arte Homerum esse, quod in natura sit Iupiter, artis vniuersae patrem, auctorem et primum omnium perfectissimumque exemplar.

Vt Longinus ^{a)} similitudine Martis ex ipso Homero ^{b)} ad impetum et vim Homerici ingenii illustrandam utitur, ita Quinctilianus locum de Oceano ad antiquitatem Homeri et vbertatem demonstrandam transfert. Qua in re videtur Quinctiliano consentire Eustathius et Dionysius Halicarnassensis, ille in duplici

c) Ecl. 4. 82.

d) Idyll. 17. init.

a) Sect. 9.

b) Iliad. 15. 605.

plici prooemio, hic in libro *περὶ συνθέσεως ὀνομάτων*. c) Loci vero Homericī haec ratio est. Prostratis vndique hostibus irruit in Astropaeum, Axii fluvii ex Peligona nepotem, Achilles, miratusque insignem adolescentis temeritatem, quis sit, et quo loco natus, interrogat. Certior autem de gente factus, ferociam male sumtam irridet, et non, ait, licet cum Ioue pugnare, cui ne Acheloius quidem et Oceanus aequiparatur, ἐξ ἑπερ πάντες ποταμοὶ etc. d)

Ex
c) §. 24.

d) Facile intelligitur, Quintilianum laudando loco Homeri non tam ad mythologicam personam Oceani, quam ad τὸ φυσικὸν eius respexisse. Plura vero desiderantibus est adeundus Cassendus, *Physic. III. I. I. T. 2. Opp. p. 22.* qui Homericum locum, ex Phaedro Platonis illustratum, cum placitis physicorum, facta ex triplici opinione nova hypothesi, conciliauit: et Lipsius *Phys. II, 16.* et quae Gesnerus de evaporatione ad hunc locum Quintiliani explicandum disputavit.

Ex quo apparet, similitudinis Quinctilianeae vim esse; vt ex Oceano omnes reliqui fluiui oriantur, ita ex vno Homero poetas et oratores omnes haufisse, illumque omnibus partibus eloquentiae ortum et exemplar dedisse. Cum vero duplex vis similitudinis fit, altera antiquitatis, principatus altera, vtraque posset firmari argumentis haud paucis. Sed de vtraque minor altercatio est, post constitutam diligentius a Marshamo ex Marmoribus Oxoniensibus epocham Homeri,^{e)} et post discussas a Popio^{f)} fabulosas narrationes eorum, qui aut historiarum ambiguitate, aut tanti ingenii inuidia, mox ex Tirestiae sanguine Daphnen, mox ex castris Troianis Palamedem et Corin-

e) Vid. primum marmor Oxoniens. London 1732. ed. 2.

f) Essay on Homere p. 8. vbi in veterum sententias, ex Diodoro, Tzetze et Plutarcho sumtas; inquirat.

Corinnum Iliensem, gloriae Homericae inuidos riuales, excitarent, neque adeo erubescerent ad Phantasiā Memphiticā, Troiani belli cantatricem supposititiā, refugere, vel ipsa nominis natura ab Aegypto abhorrentem. Incedit sane in ista *νεκυία* suapte virtute tutior Homerus, et ipso orationis vultu exemplaris dignitatem tuetur. Non est haec vox compilatoris, sed inuentoris. Adde supra dictis riuilibus, si placet, Orphea et Hesiodum, ne tum quidem Homericae maiestati detrahatur. Quantum enim ex Orphei Argonauticis iudicandum est, qualia nuper ex schedis B. Gesneri edidit Celeberrimus Hambergerus, dedicauitque immortalī praeceptori meo, Ernestio; (iudicari autem inde posse videmus, ex quo docta Gesneri praefatione demonstratum est, si non omnia, certe argumenta leui mutatione ex Orphicis desumta videri,) non quidem destituitur

tuitur Orpheus locis amplis et speciosis, g) sed in vniuersum Homero tantam rerum et verborum vbertatem non potuit largiri. De Hesiodo vero rectissime Quintilianum iudicasse, comparatione facta intelligitur. Habet grauissimum interdum *πρόσθετος* h) et sententias illustres, sed assurgit raro, nec est dignus, quem riualem Homeri vel victorem diceres, si etiam, quod non est, ante ipsum vixisset.

Cuperus in Apotheosi Homeri a) notauit, legi apud quosdam, *subtilitate in magnis*, et illam lectionem vt temerariam reiecit. Nihil etiam magis est a probabilitate alienum. Primum enim subtilitas non tam in amplitudine, et magnitudine, quam in notionum ἀντιβεία, et causarum diligenti et ad demon-

g) Orpheus Argon. v. 345.

h) Op. et Di. v. 210. 248. sqq.

a) p. 113.

monstrandum apta commemoratione cernitur. Deinde codicum auctoritas antiquam et vulgarem lectionem tuetur. Gothanus Codex Iensoniano collatus addit quidem τὸ *rebus*, quod in aliis non item. Sed de *subtilitatis* lectione ne quidem fit mentio. Accedit fides Bodleiani et Vossiani Codicis, et earum lectionum, quas ex Colbertino codice communicavit cum Burmanno Montefalconius, ut reliquos libros taceam, quibus usus est Burmannus, et quorum post Poggianum summa auctoritas est. Adenda erat haec de lectione cautio, quoniam eo ipso loco maxima pars elogi Homericum nititur.

Quoniam trahimur omnes incredibili quadam cupiditate immensi et infiniti, ac memor diuinae originis animus, nisi indolentia aut voluptate tardescat, irascitur habenis, nec patitur se, in maiora natum, arctioribus limitibus circumscribi:

bi: quo quid in natura et arte infinito propius, a vulgari magnitudine remotius, quo quid insolentius et inexpectatius irruit, eo dignius nostra contemplatione et admiratione videtur. Habent dulcedinem minora, religionem et maiestatem maiora. Delectabitur languentis fluminis meatu spectator, sed surgens in coelum praerupta rupes, aut patens in immensum oceanus, erit ipsa amplitudine et periculo venerabilior. Quare etiam ut architectura infinita templorum profunditate et columnis in immensum porrectis; pictura et statuaria ars formis humana angustioribus, et in elatiore loco positis; ita poesis et eloquentia, qua nihil magis est a mediocritate et languore alienum, non insinuare se tantum vult in pectus, imitatione naturae dulcioris et affectuum mitiorum, sed tanquam fulmine tactum lectorem, et captum aut magnarum specierum

amplitudine, aut generositate affectuum,
et quasi ex inspiratione profectorum in-
expectata nouitate, vrget, rapit ad se,
reluctantem cogit, languenti et torpenti
inspirat propriae dignitatis sensum: ad
quae duo, folius naturae beneficio pa-
rata, si accedit ars, quae cernitur in
πλάσει σχημάτων, γενναία φράσει, καὶ
τῇ ἐν ἀξιώματι καὶ διάρσει συνθέσει,
existit mirabilis quaedam et plane diuina
oratio, cui principem locum a Longino
concessum nemo negabit, in primis si
libera est a contiguo frigiditatis et tu-
moris vitio, in delectu obiectorum dili-
genter versatur, non puero cothurnum
alligat, nec alieno loco ἐνθροιάζει, in
quam culpam facile delabuntur, qui mo-
dum rerum ignorant, nec vident, etiam
magnis affectibus esse habenas. Quod
de poesi in vniuersum valet, atque etiam
in leniorem spiritum eclogae et elegiae
cadit, id magis ad lyricum et tragicum,
maxime

maxime vero epicum genus pertinere videtur, quoniam totum illud pendet ex moribus et fortunis illustrioribus, et nititur actione heroica magna ac deorum conspiratione mirabili. Non temere igitur Quintilianus, laudando epico, primum locum sublimitati concedit. Est haec mens carminis epici, quae si adesse ostenditur, omnia reliqua facilia et paratiora poterunt ab Homero expectari. Sed non poteras, Quintiliane, qua eras bonitate, praevidere, fore olim, qui non solum de singulorum locorum virtute dubitarent, sed in uniuersum omnem Homeri sublimitatem negarent. Legenti mihi diligentius ea, quae de arte poetica a Scaligero scripta sunt, nouum fane et inexpectatum accidit, eum virum, qui nec ingenio, nec doctrina, nec sensu pulcri omnino destitueretur, et polleret omnibus iis praefidiis antiquitatum et linguarum, quorum ignoratio

saepenumero tam peruerfas et monstro-
fas opiniones peperisset, adeo inepte et
imperiose potuisse de rebus Homericis
decernere. Videbatur mihi censor ille
morosus castigatoremque Homeri similis
Caligulae, qui truncato Ioui Olympico
suum imponi caput iuberet.^{a)} Quis
enim, praeter Cerdam,^{b)} Virgilii nimis
rhetoricum laudatorem, ferre poterit
illa: „Homericos versus in terra nasci,
„Virgilii a Musis. Illum Graeculum cir-
„culatorem, hunc regiae orationis au-
„ctorem videri. In illo mortuam, in
„hoc viuam vocem agnosci.“ Sed est
haec natura viuidiorum ingeniorum, vt
circa praestans aliquod et illustre opus
occupata, eiusque diuturna contempla-
tione incensa, vndique omnibus ruinam
minitentur, nec par, nec maius agno-
scant, et ne comparando auctoritati eius,
in

a) Suet. Calig. 22.

b) Elogia Virgil. c. 4. Maior Homero.

in quo infaniunt, detrahatur, nemini magis irascantur, quam iis ipsis exemplaribus, ex quibus is, quem amant, totus pendere videtur. Quis est tam delicatus, ut propter dulcem carnosarum partium molliem, circumductionis gratia venustam, qua van der Werftii tabulae distinguuntur, Raphaelis aut Titiani maiestatem antiquam et potentiores formas cum lacertis Rubenii expressis despiciat? Eadem tamen culpa Scaligeri esse videtur. Tersio rem Virgilium et dulciorem extulit in coelum, lacertos Homeri et robur augustius neglexit. Inde tot peruersa in comparando utroque iudicia, diligenter seruata a Cerda, et saepius a Riccio Popioque reprehensa. Inde festiuum illud epigramma, a Cerda in elogiis Virgilii ^{c)} laudatum, in quo

I 3 natu-

c) Cap. 2. A iucundo.

Dulcis Virgilius, Latina Siren,

Duplex Maeonides, triplex Apollo,

Vnus

naturam vniuersam in nouum chaos coniecit, philomelam ex filuis, et Sirenem ex mari noua incantatione euocauit, quem simplicem ferre non poterat Homerum, duplicauit, Apollinem tricipitem fecit, et, quod fane plus quam Graeculum est, ex Virgilio fecit monstrum vitio carens. Nunquam fane effeminatius pascerculum amasiae Catullus, quam is Sesiapollinem suum, cecinit. Nemo bonus et pulcri aestimator Virgilio detrahet,

Vnus omnia, quae ambiunt Poetae.

O Cycne, o Philomela, ver Latinum,

Mel merum Latii, Latinae Athenae.

O monstrum vitio carens. quid ergo?

O coelum sine nube, lux serena,

O pontum sine fluctibus profundum.

Men' tecum trahis, incitamque mentem

Ignoto attonitam rapis furore!

O si in te penitus migro, meique

Tuis nescius inferor medullis.

Cur abs te doleam me abesse tantum,

Quantum frustra alii prope esse credunt.

het, cuius immortalitatem vniuersae antiquitatis auctoritas firmavit. Sed parcendum est exemplaribus, nec super ruinis Homeri templum Virgilio extruendum. Et quaenam sunt ista facinora Homerica, vt adeo ab illis Scaligerus offendatur? Nunquamne culpa posita est in critico? Vnum dicam. Magna, fateor, est picturae et poeseos coniunctio, quam per totum opus immortale de pictura Hagedornius, et Iunius ante ipsum, illustravit. Sed haec non adeo late patet, vt sint imagines poetarum ad geometricas leges tabularum reducendae, quoniam obscurior sensus legentis audientisque facilius fallitur fidelioribus oculis, qui coram intuentur et metiuntur obiecta. Quod cum non ignorare potuerit Scaligerus, cur Eridi Homericae adeo irascitur? Patitur lector sibi imponi, videt ab imo paullatim crescentem, et latitantem e coelo, vbi ex theo-

logia Homeri ἐντελῶς καὶ ἀσφαλῶς
i. e. praeter hyperbolen versatur. Sed
non vult haec pingi - - ἢ τ' ὀλίγη μὲν
πρῶτα - Quod punctum temporis arri-
peret? Aut utrumque, ut caelator ille
Theocriti, a Casaubono ^{d)} reprehensus,
qui motum tabulae suae concessit, et
nunc huc nunc illuc cursitantes oculos
expressit? Est hoc genus magnitudinis
plane solis poetis concessum, pictores
suspicionem infiniti ingentem facere
possunt, et mole statuarii vastam magni-
tudinem mentiri; sed nulli poetis limi-
tes constituti, rapiunt secum lectorem
deceptum, et coelum ipsum petunt au-
daci volatu. Ergo non Graeculi est,
coelum tetigisse. Quid si cum hac feue-
ritate velimus de Fama Virgilii iudica-
re? Quid si allegoricam personam pin-
gere, aut ad tabulae leges coercere?
Mirabile sane monstrum foret ex infini-
tis

^{d)} Lectt. Theocr. cap. 1.

tis illis oculis, et centum auribus ere-
ctis: quae tamen omnia legentem nec
offendunt, nec fatigant. Haec de Sca-
ligeri criminibus in vniuersum: de sin-
gulis suo loco dicetur. De sublimitate
vero Homeri apparebit ex exemplis.

Quaeritur autem porro, pertineatne
Quintiliani de sublimitate Homeri iudi-
cium aequis conditionibus ad vtrumque
carmen epicum. Quo in loco succurrit
Quintiliano Longinus, nunquam ineptus
laudator, sed iudex moderatior, et ab
omni iniquitate alienus. Doleo, erepta
nobis esse iniuria temporum ἀπορήμα-
τα eius Ὀμηρικὰ, ab Eustathio ad Il. 2.
laudata: magis ista, quam laudaui, aequi-
tas critici appareret: sed vel ex hoc
agnoscetur satis. Fatetur autem Lon-
ginus in ea ipsa sectione,^{a)} quae tota
ad laudem Homeri pertinet, se in Odyf-
sea Homeri inertiam timiditatemque se-

I 5

nescen-

a) Sect. 9.

nescientis ingenii, et τὸ μυθικὸν huic aetati proprium agnoscere. Esse autem post Iliada scriptam Odyssaeam, ex nimia ista breuitate Nestoris L. III. Odyssaeae colligi. Videri sibi igitur Homerum in Odyssaea occidenti soli simillimum, qui, magnitudine seruata, robore destituatur. Iliados opus δραματικὸν καὶ ἐναγώνιον, omnia ibi cum spiritu et magnificentia fieri, affectum affectibus imminere, nihil gelide, nihil remisse administrari. In Odyssaea contra, praeter illustres quasdam descriptiones tempestatum, et alia sublimitatis vestigia (ita enim τὸ Οὐκ ἐπιλέλησμαι, propter laudatas infra has ipsas descriptiones, interpretor contra Dacieriam) multa frigida et spumosa dici: se probare non posse κλαίοντα illa χοιρίδια, Iouem a palumbis suauiter nutritum, et inclusas inficeto vtre tempestates. Esse haec Διὸς quidem ἐνύπνια, sed tamen somnia. Contra Dacieria cum

Po.

Popio, ^{b)} incertum esse argumentum ex
sermone Nestoreo ductum; hanc non
aetatis, sed materiae culpam videri; vel
iuuenem Homerum non aliter potuisse
in oeconomia Odysseae versari; ex utro-
que poemate promiscue laudare exempla
Aristotelem; Horatium palam Odysseam
Iliadi anteferre; esse alterum hoc poema
riuo simile, per amoenos anfractus et
virentia prata leni susurro serpenti, et
amabili lusu vndarum oculos auresque
spectatoris allicienti; laborantibus locis
allegorica interpretatione posse succurri;
habere etiam Iliada suos Phoenices pau-
lulum loquaciores: et quae sunt eius ge-
neris plura, praeclare, ut solet Popius,
disputata. Nolo tantorum virorum con-
trouersiam dirimere, pauca tantum di-
cam, quae propius ad quaestionem meam
pertinent. Concedam Dacieriae et Po-
pio, argumentum de senectute quadam
im-

b) Postscript. T. 6. Odysseae p. 212. seqq.

imbecillitate laborare, quanquam posset defendi, vt iam a viris doctis contra Pearcium defensum est. Id tamen manet, siue aetatis, siue materiae culpa sit, minus sublimitatis capacem esse Odyseam, quod videtur sub initio disputationis Popius ipse fateri. Ceterum aperte fateor, rationes Popii mihi non omnino satisfecisse. Illud sane, quod ex Aristotele ducitur, argumentum non videtur satis firmum. Si valere debebat, adducendus erat locus, in quo Aristoteles in vniuersum de sublimitate vtriusque operis comparatione decreuisset, et aperte negaret id, quod aperte affirmatum erat Longino. Ex singulis enim exemplis laudatis nihil efficitur, quoniam idem factum est a Longino. Est enim iam non quaestio de eo, quid sit, sed de eo, quod plus, aut quod minus. Porro quae de Horatio dicuntur, pertinent ad moratam vtriusque carminis vim, ad sublimitatem

tatem nullo modo. Laudatur, fateor, in epistolis Horatii Odyssæae disciplina, sed in odis, c) quae sunt sublimitati propiores, non tam ex Odyssæa, quam ex Iliade imagines et descriptiones petuntur. Eadem ratio est illius de Phoenicis loquacitate. Ab vno exemplo enim, vel pluribus, ad aetatis rationem diligenter expressis, ad vniuersum corpus nulla argumentatio est. Denique allegoricis interpretationibus infantiae locorum a Longino reprehensorum non bene succurritur. Miror quidem illud:

Sirenum voces et Circae pocula nosti.

Agnosco sensum allegoriae. Sed manet semper, nobilioribus fictionibus Homerum vti potuisse ad eandem voluptatem irridendam, nec me magis mouet miserabili-

c) Car. 3. 29. 32. sqq. cf. Iliad. 11. 492. 16. 385. Carm. I. 15. quae ex diuersis Iliados locis expressa est. Sed quis hic desiderabit exempla?

rabilis ille portentofusque porcorum vlu-
latus. At quid hoc ad Quinctilianum?
Num is illud Iliados et Odysseae discri-
men agnouit? Nonne ex vtroque pro-
miscue exempla laudauit? Immo vero,
quod fane non temere accidit, si a pro-
oemiis abeas, reliquarum virtutum ex-
empla plane omnia ex Iliade sumfit.
Sit igitur sedes sublimitatis Ilias, et
inde petantur exempla. Veniamus ad
magna, quibus id opus distinguitur.
Reuocemus illa ad duo potissimum ge-
nera, diuinorum alterum, alterum hu-
manorum. Immisceatur vtrique illud,
quod ex natura et rebus inanimatis de-
ductum est. Fiat initium a diuinis, sed
antequam fiat, praemittatur cautio de
diuinorum apud poetas natura in vniuer-
sum, quae sit tanquam norma iudicandi.
Fatendum autem est statim in limine
istius quaestionis, vniuersam veterum
Theologiam, propter incredibilem et ob-
scuram

securam religionis naturalis cum traditi-
 nibus Aegyptiorum et Chaldaeorum con-
 fusionem, apotheoses virorum, magis
 vitiis quam virtutibus illustrium, et me-
 tamorphoses lasciuas, tanta inconstantia
 et turpitudine laborasse, vt acutioribus
 quibusque vtriusque gentis philosophis,
 fatyricis et comicis, non temere derisi-
 oni esset. Quis enim ignorat, in eadem
 republica, in qua solemni oratione ad
 deorum immortalium vltionem et prae-
 sentiam oratores prouocarent, eosdem
 deos indulgentia magistratum in scena
 et libris doctorum agitados fuisse? Quem
 latet ridiculus auium chorus, generatio-
 nem deorum acerrime perstringens,
 quem dii illi Aristophanici^{a)}, *πεινώντες ὥσπερ Ἰλλυριοὶ κενριγότες*,
 et post excepta ab auibus sacrificia lega-
 tos de partiundo imperio mittentes ad
 Epopa? Quem fugit Iupiter Plautinus,
 histrio.

^{a)} Auib. v. 1520.

histrioniam faciens in scena, et turpissimis frustrationibus seditionem domesticam ciens? Quem patres illi dei, a Varrone in satura agitati, cuius fragmenta legi possunt apud Dacierium. ^{b)} Quem Iupiter Tragoedus, et alii risus Luciani? Concedendum est porro, in ea disciplina, in qua summi dei natura, ut nuper de Ioue Homeri probabiliter Harlesius ostendit, non ex sese, sed ex fato penderet, nullam veram et perfectam sublimitatem regnare posse, qualis est in iis scriptis, in quibus, anthropomorphismo et imperfectione omni remota, attributa divina ex comparatione attributorum humanorum definiuntur, ut aut succurratur imbecillitati eorum, qui perpetuis abstractionibus fatigantur, aut magnificentius et accommodatius ad sensus de rebus

b) De satyra veterum Romanorum v. Tom. 2. n. 13. Memoires de l' Academie des Inscriptions et des belles lettres.

bus diuinis agatur. Videmus potius ingenium sibi relictum et indulgens, ab attributorum moralium, qualia sunt in nobis, comparatione, neglecta eminentia, ad ineffabiles illas diuinitatis proprietates affurgens, et magnitudinem oceani, nunquam a se visi, ad obsceni fluminis lapsum vndarumque domesticarum strepitum metiens. Irascimur ipsis, quod in ista comparatione non solum imperfectionem non remouerint, sed adeo, terribiliores species et nouas formas sectando, infra ipsam humanitatem deos deturbauerint. Sed non est ex altera parte negandum, quod innumeris exemplis in excerptis Tragicorum et Comicorum Grotius, Cudworthus, Eugubinus Episcopus, Thomassinus, Bocatius docuerunt, et quod ipse in perpetua lectione Epicorum, Lyricorum et Tragicorum mihi obseruare visus sum, latere in istis fictionum latebris vetusta quaedam The-

K ologi-

ologiae naturalis rudera, obscurata quidem situ et squalore, et vicina barbarie deformata, sed tamen non ita destructa, ut dentis impedimentis, et interpolati-
one discussa, non umbram vetustae maiestatis cum religione quadam possis agnoscere. Remoue, ut vnum exemplum addam inprimis memorabile, ex Pindari Pythicis c) Centauros illos monstrosos
ἀνευ χαρίτων γόνου ὑπερφιάλου,
quorum inficeta generatio, a Galeno et Lucretio d) fatis irrita, indigna est, quae tam illustri sententiae contigua sit: quam, quaeso, sublimiorem et Theologiae naturali propiorem sententiam de omnipraesentia, celeritate, iustitia in puniendis superbis et subleuandis humilibus, reperire poteris illis,

Θεός

c) Pyth. β. p. 70. ed. Schmid. cf. quae in commentario p. 85. super hoc loco ex Galeni l. 3. de usu partium disputauit.

d) 5. 888. sqq.

Θεὸς ἅπαν ἐπὶ ἐλπίδες·
 σι τέκμαρ ἀνύεται,
 Θεὸς, ὃ καὶ πτερόεντ' αἰ-
 ητὸν κίχεν, καὶ θαλασσαῖ-
 ον παραμείβεται
 δελφῖνα, καὶ ὑψιφρόνων τιν' ἔκλυψε
 βροτῶν· ἑτέροισι δὲ
 κῦδος ἀγήραον παρέδωκε.

Quae cum ita sint, et ipse legendo, et
 aliis de veterum in rebus diuinis subli-
 mitate praecipiendo, triplicem rationem
 et viam secutus sum. Primum enim id
 genus imaginum et sensuum, quod plane
 a naturali sanctitate et maiestate abhor-
 ret, ita spectari volui, vt tabulam picto-
 ris, in qua, seiuncta argumenti aut tur-
 pitudine aut lasciuia, artificis manum,
 delineationem et colores miratur intel-
 ligens, et non tam quaerit, vtrum omni-
 no tale esse debeat, quam an, sumpta hy-
 pothetice tali natura, proposito apte et
 morate respondeat. Deinde vero, sum-

tis omnibus illis imaginibus tanquam imperfectis, eas potissimum selegi et amari volui, quae propius a naturae sensu abfunt, et moralis imperfectionis habent minus. Denique incensum et incalescens admiratione speciosae magnitudinis pectus, comparatione eorum librorum de gradu deiicere, qui, retenta magnitudine et vi, omnique imbecillitate et imperfectione remota, veram sublimitatem habent, et non sensus tantum suauiter afficiunt, rapiuntque ad se, sed nutrito intellectu et illustrato pectus vere alunt, consciam immortalitatis mentem ultra limites naturae sublimem ferunt, ipsa sanctitate, puritate et maiestate venerabiliore. In quo ultimo genere in primis diligenter versatus non sine animi commotione vidi, vnam lacrymam, religiosi animi interpretem, plus valere, centum exclamationibus alieno loco extortis. Atque ad hanc
nor.

normam exempla quaedam vtriusque, prioris in primis, ex Homero petii, ex quibus, et quid de sublimitate Homeri in magnis sentiam, et quae sit nostra interpretandi legendique poetas ratio, apparet. Ex primo genere sunt omnes illae improbae opiniones, coniugia, metamorphoses, frustrationes, aegritudines, iracundiae, tumultus, vulnera, proelia, quibus ipsa mortalitate deteriores et miserabiliores deos Orpheus, Homerus et alii fecerunt, et quae aut ex phycis rebus bene inuentis ad turpissimas fabulas detracta, vt in innumeris exemplis Heraclides, Eustathius, Eugubinus Episcopus, et ingeniosus magis quam subtilis auctor, Iacobus Tollius, ostendere voluerunt, aut ex facinoribus ἀποθεωθέντων, aut ex luxuriante ingenio poetarum profecta sunt. Atque harum omnium fabularum argumentis irascor, nimis a simplici vero remotis; tractationem vero et colores

non possum non mirari, praesertim facta
comparatione eorum, qui in eodem ar-
gumento minus diligenter versati sunt.
Sic improbum, turpe et lascium puto
illud Moschi Idyll. II.

Κρύψε θεόν, καὶ τρέψε δέμας, καὶ
γίγνεται ταῦρος,

sive vulgarem lectionem θεόν, sive Ca-
saubonianam θ' εὐν sequaris. Appello
inuentricem istarum ineptiarum antiqui-
tatem verbis Europae,

Τί θεοῖς ἀπεινότα ῥέζεις;

Sed seiuncta abstrahendo improbitate ar-
gumentum, ipsius idyllii dulcedinem et
πάθος, moratumque personae cuiusque
sermonem non possum non mirari. Hoc
adeo sentio, ut mihi, praeter insignem
simplicitatem Europae, ὡς ἐν χαρίτεσ-
σιν Ἀφροδίτης incedentis, et Neptuni
pompa maritimam, vel ipse taurus pla-
ceat, flectens genua ante pedes Euro-
pae, et stupefactam rei nouitate, retorta
leniter

leniter ceruice, coruscantibus oculis cum languore intuens.

Eadem ratione verfor in pugna illa deorum celebri, in qua πάνθ' ἅμα, ἔρανος, ἄδης, τὰ θνητὰ, τὰ ἀθάνατα, ἅμα τῇ τότε συμπολεμεῖ καὶ συγνιδυνεύει μάχη.^{a)} Primum enim nec ab auctore vitae Homericæ,^{b)} nec a Riccio patior mihi persuaderi, Homerum in fingenda illa vniuersi trepidatione de allegorico sensu, quem doctissimi interdum viri nimis in poetis sectantur, anxie fuisse sollicitum. Vix enim in incallescentis ingenii impetum cadit, in singulis imaginibus ad physica mysteria recurrere, et tanquam geometricas tabulas aequalis magnitudinis res ipsas cum fictitiis formis comparare. Indulset potius ingenio, sibi non constitit, deos mox praestantiores, mox, quod in illo Longinus reprehendit, hominibus ipsis

K 4

dete.

a) Longin. Sect. 9.

b) p. 193. ed. Ern.

deteriores reddidit, quanquam illorum
 prouidentia et numine res humanas geri,
 et actionem epicam dirigi putaret. Con-
 cedo igitur desiderantibus, auctoritate
 Longini, esse haec quidem *Φοβερά καὶ*
ἀθάνατα, sed seiuncta impietate magnos
 sensus et spiritus inesse, omnino fateor.
 Accede enim propius et contemplare.
 Iraescendo Neptuno, terra immensa mon-
 tesque summi mouentur. Ad sublime
 caput radicitus Ida tremebunda conuel-
 litur, terra perhorrescit, et collidentibus
 vndique spumantibusque vndis Achaeo-
 rum naues conquassantur, terra dehiscit,
 ac naturae vniuersae trepidatione per-
 territus Pluto a folio exilit, ruinam
 templorum imminentem conqueritur.
 Sensit magnitudinem illam Callima-
 chus,^{c)} atque ex parte imitatus est in
 eo loco, vbi male τὸ Μέγας Θεός pro
 Ioue, et τὸ Ἄορι τριγλώχινι pro tri-
 fulco

c) H. in Del. v. 31.

fulco fulmine Iouis contra Vulcanium
Meursius sumfit, ab hac parte a Span-
hemio ^{d)} fatis refutatus. Magis vero
ad Graecum exemplar accessit Virgilius
et Ovidius, quorum ille, ^{e)} vt proprium
sibi faceret locum, non narrationis, sed
similitudinis caussa intexuit, hic ^{f)} in
duplici loco plane totam rem expressit.
Abstrahendo igitur ab ipsius belli magni-
tudine, quam magni sensus sunt in de-
scriptionibus ipsis, et quam probabiles
effectus caussis respondent. Immorta-
libus omnibus inter se pugnantibus, et
Neptuno terram et mare conquassante,
poterat Pluto moueri, et de imperio suo
sollicitus esse. Aliter accidit apud Lu-
canum et Petronium, quorum ille in na-
turali tempestate extimescentem natu-
ram, chaos et noctem, deos manibus

K 5

mistu-

d) ad Callimach. l. c. p. 403.

e) Virg. Aen. 8. 243.

f) Ovid. Met. 5. 356.

misturam, alieno loco; hic nimis contra humanarum virium probabilitatem luxuria et auaritia Romanorum, terram et aurum inferius inhiantium, Plutonis sedes labefactatas et apertas esse fingit. g) Sed de Petronio fatis, cuius tumorem in comparando Virgilio et Petronio alio exemplo bene redarguit Iacobus Tollerius. h) Sed vident omnes, latissime hoc genus patere, et magnam partem fictionum Homericarum complecti, in quibus multa haud decore et inepte de diis praedicantur. Quis possit ferre Iouem, a Centimano vinctum, et a Thetide solutum?

g) Petron. p. 147. ed. Lips. vbi Pluto ad Fortunam:

- - - Perfossa dehiscit
Molibus infanis tellus: iam montibus haustis
Antra gemunt: et dum varios lapis inuenit
vfus,

Inferni manes coelum sperare iubentur.

h) in Fortuitis c. 3. p. 14.

tum? i) quis eundem, artificio Veneris
fopitum, quis deas ex coelo suspensas,
et ludibrio aliorum expofitas? Quare
etiam in immortalis opere de pictura Ha-
gedornius ab ifta temeritate Homericae
fictionis pictoribus cauendum eſſe, dili-
genter obſeruauit. Quid dicam de Iu-
none vtriusque poetae? Vix poteris
ferre insolentem ſuperbiam, ſemper no-
uas res molientem, Iouis minaci vultu
interritam, et nec ſanguine, nec rerum
publicarum ingenti ruina fatiatam. Non
ſane eſt hoc, quod ſibi reperire Riccius^{k)}
viſus eſt, verae maiestatis exemplar. Sed
ſicta demum tali regina deorum, nihil
efficacius et in tanta ſuperbia fortius
dici poteſt illis, quae Iunoni tribuuntur,
inprimis a Virgilio:

Mene incepto deſiſtere victam? - -

Laudo

i) Iliad. r. 399. quem locum ingenioſe derides
Lucianus in Ioue Tragoedo p. 250.

k) Differt. Hom. 30.

Laudo igitur illud *Mene*, grauitatem sentio, miror adeo artificium Virgilii, qui, vt cum probabilitate iras Iunonis sub Troiae ruinis compositas refuscitaret, et reuocaret in scenam Aeneidos, nouas doloris causas, Romanis gloriosas et in Iunone probabiles, excogitauit, amorem Carthaginis, et periculum, vrbi a futura Romanorum magnitudine pertimescendum; Iunonem vero vt deam, nunquam feram.

Sed accedo ad alterum genus diuinorum, quod, vt dictum est, a naturali Theologia propius abest; et in quo, quanquam adhuc imperfecto, ἀχραντόν τι καὶ μέγα τὸ δαιμόνιον ^{a)} apparet. Sequar Iouem et Neptunum Homeri, quas principes machinas actionis epicae constituit, relictis reliquis, ne praeter modum discurrat oratio. Vtriusque vero sublimitatem speciosiore monstraturus,

ea,

a) Longin. Sect. 9.

ea, quae mihi potiora visa sunt, cum breuitate percurram. Primum autem non temere accidisse puto, vt, cuius verecundiam et expectationem in lectore excitare vellet, is primo statim loco cum insigni dignitate spectaretur. Si enim ad magnitudinem effectus causae amplitudo metienda est, qualis debet esse is, qui nutu

μέγαν ἐλέλιξεν ὄλυμπον -- b)

Habet per se terrae motus magnitudinem cum periculo, sed incredibili celeritate, quam ipsi versus aemulantur, solo nutu vniuersum mouere, plane diuinum est, atque adeo sacris libris in descriptione incedentis Dei solemne. Notum est ex Plinio, c) Aristotele, d) Philone Iudaëo, e) Phidiam auro, aere, et inprimis

b) Iliad. I. 530.

c) Plin. hist. Natur. 34. c. 7. edit. Harduini.

d) L. VI. ad Nicomachum λιθουργόν σοφόν appellat.

e) Libro de temulentia.

mis ebore tractando illustrem fuisse;
nec est, qui ignoret descriptionem Iouis
Olympici a Pausania ^{f)} factam, et locum
Strabonis ^{g)} a Clarckio laudatum. Nolo
commemoratione eorum molestus esse,
quae inter alios diligenter explicauit
Iunius. ^{h)} Hoc addam, eundem Stra-
bonem alio loco ⁱ⁾ hos versus Homeri-
cos ingeniose applicauisse ad oraculum
Hammonis, non verbo, sed nutu factum;
Ciceronem vero ^{k)} traditioni Graeco-
rum de Phidia non repugnare, quod
mihi suspicari visus est Iunius, quoniam
potuit ipsa haec species animo obuer-
fans, ad cuius similitudinem artem et
manum direxisse dicitur, ducta fuisse ex
Homero. In vniuersum vero dolenda
est

^{f)} Pausanias L. V. p. 306. edit. Wechel.

^{g)} L. 8. p. 343. edit. Amstelod.

^{h)} de pictura Vet. Catalogo Architect. sub
Phidia.

ⁱ⁾ Geogr. 17. 941.

^{k)} Orat. c. 2.

est tanti monumenti ruina, cuius desiderium augetur descriptione Pausaniae, quanquam magis historica, quam graphica; atque iis simulacris Iouis, quae aut corrupta sunt, aut integra in statuis, gemmis et nummis veterum reperiuntur, et quorum constans similitudo efficit, ut docte suspicaretur Winckelmannus, omnes Graecos in Ioue formando vnum Olympicum exemplar secutos esse.

Semper mihi etiam inprimis memorabilis visus est ille Iupiter *σμερδαλέα κτυπέων*. a) De verborum ponderosa insolentia iam Eustathius observauit, qui vim eorum ex parallelo Sophoclis loco illustrauit. Sed est aliud artificium maius duplex. Ut Graecorum Troianorumque animus, ita lectoris ad expectationem rerum magnarum praeparatur. Ipsa vero imagine effusorum vndique Graecorum, male ominante Iouis tempestate trepidan-

a) Iliad. 7. 479.

dantium, nihil potest pingi significantius. Legas in vultu eorum praesentioris numinis terrorem, pallefcunt, pocula male fufinent, et religiosa libatione iram auerruncare properant, iam capiti diuinitus imminentem. Adeo me femper cepit hic locus, vt mirarer, Caylum, elegantem iudicem, illud argumentum pictoribus non commendaffe. Vt Phaeronis terrorem faepe cum felicitate artifices expreflerunt, ita poterat vel haec castrorum perturbatio epicae tabulae argumentum praebere efficaciffimum. Quod reliquum eft, tanquam per fatu-ram obferuabimus, hanc in vtramque partem ominandi potestatem, inprimis in rebus magnis, et ad imperia terrarum pertinentibus, faepe cum efficacia Ioui tributam fuiffe. Quoniam enim, vt eft apud Callimachum,^{b)} regum curam fibi propriam fecit, femper praefens eft, re-
bus

b) Hymn. in. Iou. v. 79.

bus fummis miscetur, futura portendit. Tale est illud Theocriti in Prolemaei elogio, ^{c)} quod carmen a pastorali simplicitate plane ad epicam dignitatem affurgit. Neglectis reliquis, in quibus Hesiodum imitatur, observante Casaubono in Lectionibus Theocriteis, eum locum tangam, qui est de natiuitate Ptolemaei. Parturit Berenice, et inuocata rite Iunone Lucina sub ipso partus dolore, diuinitus indolentia perfunditur. Nascitur regius puer, natumque amicis vlnis amplectitur insula, fausta quaeque et magnifica ipsi apprecatur in verbis, *Γένοιο ὀλβιε κῶρε.* ^{d)} Iam vero ex insperato ^{e)}

- - - ὑψόθεν ἔκλαγε Φωνᾷ
Ἐς τρεῖς ὑπὸ νεφέων Διὸς αἴσιος αἶε-
τὸς ὄρνις.
Ζηνὸς περ τόδε σῆμα. - -

Ter

c) Idyll. 17.

d) ibid. v. 66.

e) ibid. v. 71.

Ter ex nubibus insonuit aquila Iouis, felicissimum futurae magnitudinis augurium.

Quam libro praecedente Iouis expectationem fecerat auctor, eam superavit magno deorum concilio, quod libro octauo conuocatur. Magna primum et fiduciae plena est illa deorum appellatio,

κέκλυτε μεν, πάντες τε θεοί, καὶ
πάσαι θεαιναι,^{a)}

quicquid contra Lucianus,^{b)} qui hunc terrorem tanquam per saturam irridet, et Iouem fingit, in concilio deorum Demosthenis verbis concionari, eadem irrisione, qua Lucilius^{c)} Iouem introducit, sibi Carneadis eloquentiam ad mouendos animos misere exoptantem. Terribilior tamen ipsa comminatio est. Hesiodus

a) v. 5.

b) Iov. Trag. p. 135.

c) in Saturis prima.

fiodus^{d)} Titanes post impetum in Iouem factum deturbauit

Τόσσον ἐνερθ' ὑπὸ γῆς, ὅσον ἐρανός
ἐς' ἀπὸ γαίης.

Ibine prostrati Iouis fulmine acquiescent? Immo vero altius descendendum est, erat enim mensura Hesiodi, non Homeri, qui aucta in immensum profunditate,

Τόσσον ἐνερθ' αἶδεω, ὅσον ἐρανός ἐς'
ἀπὸ γαίης. ^{e)}

De Virgilio iam Cerdae et Clarckio obseruatum. Nihil detraxit, voluit tartarum bis patere in praeceps. Sed omnes limites, obiter dictum fit, sustulit Miltonus:

- - - all unawares

*Fluttering his pennons vain plumb
down he drops*

*Ten thousand fathom deep, and to
this hour*

L 2

Down

d) Theogon. v. 720.

e) Iliad. 8. 16.

*Down had been falling, had not by
ill chance*

The strong rebuff of some tumultuous cloud

*Instinct with fire and nitre, hurried
him*

As many miles aloft. - - -

Haec de comminatione, quam iterum superare videtur prouocatio illa ad periculum de robore faciendum, ex qua $\sigma\theta\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma \kappa\acute{\alpha}\iota \epsilon\pi\iota\epsilon\kappa\tau\omicron\nu$, et nullis limitibus circumscripta potestas luculenter apparet. Siue enim catenam illam auream cum Platone et Popio de vi solis ex ratione Aegyptiorum interpreteris, Siue proprie sumas, splendidissima semper roboris et virtutis imago manebit. Vbi enim cupido vlciscendi Iouem capit, (ita enim $\tau\omicron \pi\rho\acute{o}\phi\rho\omega\nu$ ex collatione versus 40 interpretatur, et vulgarem lectionem contra $\tau\omicron \pi\rho\acute{o}\sigma\sigma\omega$ Clarckii defendit Ernestius) videbis frustra colluctantes deos
omnes,

omnes, terram ipsam cum oceano radicatus euulsam, potentiore manu confictam, cacumini Olympi alligatam, τὰ δὲ πάντα μετῆορα. Vnde etiam Cyniscus apud Lucianum in Ioue confutato, τότε μὲν ἔν, inquit, θαυμασίως ἐδόκει μοι τὴν βίαν, καὶ ὑπερέφριττον μεταξὺ ἀνέων τῶν ἐπῶν. Ex quibus verbis apparet, sublimitatem huius loci agnosci, sed rideri inconstantiam Homeri, qui nunc magnifica quaeque de Ioue dicat, nunc a summo potestatis culmine ad ineptam leuitatem iubeat descendere.

Curru arrepto ascendit, et medius inter sidera et terram volantibus equis rapitur sine periculo. Ad Idam venit, ad templum accedit, solutosque curru equos arrepta nube caliginosa circumfundit.

αὐτὸς δ' ἐν κορυφῇσι καθέζετο, κῦδ' ἔγειραι γαίῳ, ^{a)}

L 3

Tro

a) Iliad. 8. 51.

Troianos et Graecos meditabundus circumspicit, et apprehensis lancibus fatum utriusque gentis ponderat: a quo loco si seiunxeris illud pendere a fato, quod illimitatae potestati est omnino contrarium, facta comparatione cum Virgilio apparebit, nihil posse pingi illustrius. Inclinata igitur Achiuorum lance, missum in castra fulmen terrore Graecos perstringit, clade tamen utrinque imminente, iterum intonuit Iupiter; tum Diomedis equi terribili flamma trepidabundi consternantur. Ipse vero Nestor ad Diomedem non sine Iouis verecundia,

ἀνὴρ δέ κεν ἔτι Διὸς νόον εἰρύσαιο,
 'Ουδὲ μάλ' Ἰφθίμος· ἐπειὴ πολὺ
 Φέρτατός ἐστι.

Quibus peractis, conquassato sub diuino incessu Olympo, ab Ida Iupiter assurgit. Sunt haec fane omni interpretatione maiora. Redit iterum in scenam libro XI. Iupiter, qui plane totus est ἐναγώνιος

καὶ

καὶ πραγματικὸς. Doleo, mihi ratione
 libelli ereptum esse spacium in amplissi-
 ma loca excurrendi: quam enim haec
 omnia viua et spiritu plena sunt! Vi-
 deres dignum tanto riuali imperatorem
 Hectora, incredibili celeritate per pri-
 mam et secundam aciem circumcurfitan-
 tem, et tanquam ἔλιον ἄστέρα^{b)} per in-
 teruallum ex media tempestate vndiqua-
 que emicantem. Cerneres Agamemno-
 na, quid Agamemnona dicam? ignem
 potius edacem per fyluam caeduum
 grassatum, tempestate vrgente fortio-
 rem, et arboribus commune incendium.^{c)}
 Occurreres hic leoni, intempesta nocte
 in armenta magno cum impetu ruenti,
 et ingentem stragem late daturus. Tre-
 pidares sub aspectu Aiakis, qui

*Monte decurrens velut amnis, imbres
 Quem super notas caluere ripas,
 Fervet immensusque ruit. -*

L 4

aut

b) Iliad. II. 62.

c) Ibid. 155.

aut

Stirpesque raptas, et pecus, et domos

Voluentis vna, non sine montium

Clamore vicinaeque silvae.

Liceat enim exempli verbis exemplaris

dignitatem aemulari, et fit Horatius ^{d)}

Homeri interpretes. Sed redeo ad Iouem.

Quid ad portendendam futuram cladem

rore illo sanguinolento, quem destillat

ex aethere Iupiter, ominatius et effica-

cius potest fingi? Quascunque phaeno-

meni illius causas naturales Eustathius,

Framondus, aliique Popio laudati suspi-

centur, illud manet, Homerum aut pru-

denter phaenomenis et vicissitudinibus

naturae vsum, aut ad inuenienda illa

acutum fuisse. Ceterum conferendus

hic locus est cum alio, ^{e)} vbi idem fit

a Ioue in honorem Sarpedonis filii, et

sanguinolentae lacrumae coelitus ceci-

diffe

d) Carm. IV. 2. Carm. III. 29 - 35.

e) Iliad. 16. 459.

disse dicuntur. De Hesiodo vix est, quod dicam; nemo ignorat, illum in Scuto Herculis^{f)} eadem fictione usum fuisse, an pari fortuna et vi, anceps haereo, non tam propter Clerici auctoritatem, quam propter rem ipsam. Videtur enim Hesiodo accidisse, quod haud raro vel in Virgilio Macrobius et Gellius reprehenderunt, ut ex naturali coniunctione et situ ereptum locum aliorum traheret, ipsiusque exemplaris dignitatem non assequeretur. Sed ostendam tibi Iouem maxime venerabilem.^{g)} Non potest negari, ignorantiam rerum futurarum, quae apparet ex versu decimo, nulla ratione cadere in Iouem, nimisque arctis limitibus diuinam potestatem circumscriptam esse. Sed si ab hac culpa recesseris, quam oeconomiae causa commisit, remanet in ipsa actione Iouis species quaedam maiestatis et bonitatis,

L 5 non

f) v. 385.

g) Iliad. 13. 5. sq.

non temere negligenda. Quis non amet et reuereri velit Iouem, diuturna clade et sanguinolento spectaculo delassatum, reflexis oculis cum tranquillitate remotissimas quasque gentes, vndique dispersas, et honesta paupertate virtuteque felices, circumspicientem? Est sane innoxia proborum hilaritas, et vita secura haud indignum spectaculum, in quo Iouis oculus requiescat, et reficiatur. Videor mihi videre in hac descriptione naturalem sensum de bonitate et iustitia dei, folis instar per obscuras nubes huc illuc potentiores radios lucis transmittentem. Haec de Saturnio Ioue. Noli desiderare plura, non enim est oeconomia operis scribenda. Sed haec ad sublimitatem, quantum satis.

Iam vero sequere me ad Neptunum Homericum, vel potius Longinum, qui hoc illustrissimum sublimitatis exemplum iudicauit. Quae *Παντοκράτορος* magnitudo!

Egresso

Egreſſo ex mari Neptuno datur locus,
 vnde latiffime patet proſpectus. In ver-
 tice enim Samothraciae ſedet, miſeratur
 Achiuos, Ioui irafcitur. Qui vero de-
 ſcenſus! Putem in primis etiam ad hos
 duos verſus pertinere illud Popii, quod
 in curruſ velocitatem dicit: the verſes
 of Homer in that place run ſwifter as
 the God himſelf:

αὐτίκα ἐξ ὄρεος κατεβήσατο πεμπὰς
 λόεντος,

κραιπνὰ ποσὶ προβιβὰς, τρέμε δ'
 οὐρεα μακρὰ καὶ ὕλη. a)

Creſcit rei magnitudo, et, vt apud Cal-
 limachum b) ſub aduentu Apollinis ſacra
 laurus, καὶ ὅλον τὸ μέλαθρον, ita mon-
 tes altiffimi et ſiluae ſub immortalis in-
 ceſſu Neptuni contremiſcunt. Augetur
 meſura et ſpecies infiniti triplici greſſu,
 quo ingens iter abſoluit. Erant Neptu-
 no ſacrae vrbes Peloponneſi duae, He-
 lice

a) Il. 13. 17. 18.

b) H. in Ap. 2.

lice et Aegae, nisi prioris urbis etiam aliud nomen fuit, ab Helicone conditore ductum, ut ad Homeri hymnum in Neptunum ^{c)} Ernestius suspicatur, quoniam absque librorum auctoritate non audet a vulgari lectione recedere. Immensum spacium est, et non nisi a Neptuno absolendum, ^{d)}

τρεῖς μὲν ὀρέξατ' ἰὼν· τὸ δὲ τέτρατον ἵκετο τέκνωρ.

Accedit ipsa versuum sonora trepidatio, quae crebrius aure prercussa, et dactylorum concurrentium volubilitate actioni respondet, secundum illud Popii:

*The sound mus scan the Echo of
the sens*

cuius praecepti rationem metaphysicam optime explicavit Homius. Quae cum ita sint, non temere iudicium la Mothii Popius refutavit, in primis si spectes duplicem causam longioris errationis, quam

c) v. 3.

d) ll. 13. 20.

quam melius in hoc genere Eustathio
 versatus Scholiaſtes ^{e)} dedit his verbis:
 ῥητέον, ὅτι δυοῖν ἔνεκα πραγμάτων
 μεμηχανήται ἡ ἀποδημία, πρῶτον μὲν,
 ἵνα ἀποπλανήσῃ τὸν Δία, ὡς ἀπολελοι-
 πῶς τὸν πόλεμον, δεύτερον δὲ, ἵνα κα-
 θοπλισθῇ εἰς τὸν Διὸς πόλεμον. Iam
 vero Scaligerus dicat, Homeri versus
 esse natos in terra. Quid si hos versus
 cum Virgilio comparemus? ^{f)} Quid si
 ex ipso silentio Cerdae et Scaligeri ap-
 pareret, quod Popius suspicatur, neu-
 trum temere a comparatione abstinuisse?
 Primum enim, cur descensum Neptuni,
 locum illustrem, plane deferuit? At
 non potuit: quia nulla Neptuno in ter-
 ram exeundi probabilis causa erat? Con-
 cedam. Sed vel in iis, quae imitari po-
 tuit, minorem agnoscimus. Antequam
 ulterius procedam, duplex de Longino
 praemittenda observatio, altera auctori-
 tate

e) ad vers. 21.

f) Aen. 5. 818.

tate Robortelli, Manutii et Pearcii, hunc locum in codicibus Longini duobus versibus ex Iliados XX. 60. 61. interpolatum, siue haec memoriae culpa, siue ex composito factum sit; altera, totam illam descriptionem templi et aurigationis de industria a Longino praetermissam, quoniam haec proprietas in rebus minutis, de qua alio loco dicetur, consilio auctoris minus responderet. Sed ad propositum. Vix curru in mare descendit, et iam exultant grato spectaculo laetabunda cete, regem agnoscunt, et agnitum salutant. g) Vltro in vtramque partem, non sine diuinitatis sensu, laetabundum mare diffinditur; equi vero, ne madefacto quidem aureo axe, diuinitus proripiuntur. Vt in vniuersum *συμπάθεια* et affectus inanimatis rebus tribuitur, ita etiam haec delphinorum exultatio, et maritimi regis veneratio religi-

g) Iliad. 13. 27.

ligionis multum habet, quod ipsa simplicitate orationis commendatur. Accede ad Virgilium. Subsidunt vndae: sed ubi est illa mitioris aequoris conspiatio? cur non laetantur, sentiunt, agnoscunt, imperii memores? Eadem ratio est descriptionis reliquae Virgilianae. Adfunt Nereides, quarum nomina commemorantur, et est hic sensus obscurior; apud Homerum vero nihil adest tantum, sed agit, miscetur, patitur. Quid demum ad celeritatem aequandam aptius illa rotatione axis, qui non tangit, sed νοήματος instar rapitur. Talem Atalanta videres, per spicas et culmina incredibili leuitate volantem. Sed ex hac parte non inferiorem Homero Virgilium puto, ipsum enim epitheton *tonantis* auget magnitudinem. Vt vero, quae in laudem Homerici Neptuni dicta sunt, maiorem vim habeant, confer quae-
so Moschum et Calabrum, neutrum Ho-
mero

mero superiorem, et insignem numerum gemmarum, tabularum, tum antiquarum, cum recentiorum, Neptuni maritimum iter aemulantium. De Neptuno fatis. Sed quid de Venere Homeri, quid de Apolline, qui cum Vaticano aemulatur, quid de reliquis dicam? Nolo molestus esse. Sufficiat, his exemplis effecisse, quae volui: esse nimirum istis simulacris deorum quaedam augustiora, et ad sensum verae sublimitatis propiora. Est igitur in diuinis Homerus sublimis: an sit in humanis, an in primis alterum genus, quod in generosioribus affectibus cernitur, habeat in potestate, statim apparebit. Achillem vero delegi, illum vnum sequar, quoniam ex eo in primis epici carminis vis pendet. Ad magnitudinem viri generositatem affectuum Homericorum metiar. In vniuersum vero sequar oeconomiam Iliados, nec rerum amplitudine,
nec

nec delectus difficultate perterritus. Si enim non omnia poterunt diligentius discerni, tamen vel delibare maiora honestum erit. Quod si vero interdum oratio ipsa nostra a vulgari et tenui recedet, nolis, Lector, offendi. Qui sequitur aquilam, inusitato itinere sublimem, non potest is talparum more repere in terra. De parvis proprie, de magnis insolentiori oratione dicendum est.

Sublime illud, quod cernitur in generositate affectuum, nec in vulgares animos, nec in lentiores et quietiores cadit, simile illud quidem fulmini, quod maxime commota et perturbata natura vibratur. Callide Homerus ei viro, ex quo omnia penderent, vehementiorem animum ad subeunda pericula, et contemnenda maiora quaeque paratiorem concessit, eumque ex diis natum esse voluit, ut probabilior esset deorum de gloria eius sollicitudo, et ipse originis

M

memor

memor summa quaeque a se expectaret, quae superba fiducia non potest non maxima quaeque facinora parere. Chirona Centaurum, Aesculapii in arte medica praeceptorem, ^{a)} etiam Achilli vim magiae naturalis aut expellendi morbos communicare potuisse, non dubito. Sed propterea Iunonem Achilli potius, quam alii, morientis exercitus curam commisisse, quod esset *μαθητῆς Χείρωνος, τῆς ἰατρικῆς σαφῶς ἐπιστάμενος*, quae Scholiaetae ^{b)} et Eustathii sententia est, nec ex conuocatione *τῆς ἀγορῆς*, quae magis ducis est, quam medici, nec ex ipsis consiliis videtur apparere, quae tota ad religionem et auerruncandam iram diuinam pertinent. Eadem certe probabilitate posset quis suspicari, Iunonem non tam medicum, quam filium Thetidos cognatione propiorem, et ducem, de salute publica maxime sollicitum,

a) Pind. Pyth. γ'.

b) ad Iliad. I. 54.

tum, respexisse. Quamcunque tamen sententiam sequaris, manet id, callide Homerum, ut supra in fronte operis Agamemnonis ferox ingenium, ita hoc loco Achillis mores, sollicitum de salute exercitus animum, agilitatem, fortitudinem in subeundis inimicitiis, intrepiditatem, et ad iracundiam procliuiorem animum delineasse. His praemissis, agnosces statim imperiosum animum et sublimem adolescentis ferociam, in iuramento, quo securitatem et salutem Calchanti pollicetur.^{c)} Video ebullientem sanguinem, impetum cedere nescium, et libertatem sibi indulgentem. Facta tacita comparatione suae virtutis cum virtute uniuersi exercitus, se viuo ait ^{d)} et spectatore ne Agamemnona quidem impune sacerdoti manus esse iniecturum. Augetur sententiae vis, additis verbis,

ὅς νῦν — — — εὐχεταί εἶναι^{e)}

M 2

in

^{c)} Il. I. 234.

^{d)} ib. v. 88.

^{e)} ib. v. 91.

In primis si τὸ εὐχεταί contra Clarckium simpliciter cum Ernestio interpreteris, qua interpretandi ratione indignatio quidem minuitur, sed grauitati et ferociae nihil detrahitur, quoniam maius est, eum vincere, qui principatum et gloriam habet concedente exercitu, quam qui se habere tantum gloriatur. Addo artificium, quod in ipso iuramento ^{f)} latet: postulante enim sacerdote Apollinis, per quem poterat efficacius iurare? Quam lectum et graue Apollinis epitheton, Διὶ Φίλον? Videtur mihi fane per Iouem ipsum iurasse. Nec vulgaris, nec solemnis formula est, sed sub ipsa actione nascitur ex pectore, praesentioris periculi memore. Sic per Marathona non sine Atheniensium trepidatione et rerum gestarum memoria Demosthenes iurauit.

De altercatione ipsa, in qua Quintilianus et Dionysius eloquentiae vehementer

f) ib. v. 86.

mentioris exemplar sibi reperire visi sunt, alio loco dicetur. Pauca tantum, quae propius ad nos spectant, percurramus. Ex utraque disceptantium oratione dignitas et maiestas Achillis mirifice crescit. Ipse magnum animum et liberalem prodit auaritia increpata,^{a)} meliora quaeque capta Troia Agamemnoni pollicetur, in media ira bonitatis et honestatis specie illustris. Agamemnon contra, quanquam iratus, verbis iis utitur, ex quibus apparet, quantum ipse inimicissimo viro tribuat. Gloriosum fane Achilli est, ἀγαθόν, θεοείκελον,^{b)} quod verbum animi corporisque praestantiam complectitur, atque adeo ἐκπαγλώτατος τῶν ἀνδρῶν ab hoste appellatur. Sit fane fortis et eximius, in quo vel aduersarii aemulatio et iracundia robur inuictum et animi praestantiam agnoscit. In primis vero moratum est illud,

M 3

quod,

^{a)} ib. v. 122. sqq.^{b)} ib. v. 131.

quod, ira ex utraque parte paulatim glisciente, iurgiorum acerbitas crescit, atque eo genere iniuriae impotentior animus Achillis in primis exacerbatur, quod per naturam suam nec poterat ferre, nec debebat,

Acer et indomitus, quo spes, quoque ira vocasset

Ferre manum; et nunquam temerando parcere ferro;

Successus urgere suos, instare fauori Numinis, impellens, quicquid sibi summa petenti

Obstaret; gaudensque viam fecisse ruina.

Qui nec parem nec maiorem agnoscit, quomodo ille ferat illud, ὅσσον Φέρτερος εἶμι, ^{c)} in quo versu nollem ego de partibus orationis cogitare, quam astutiores quidam non sine arte ibi repere-
runt.

c) Iliad. I. 186. collatis iis, quae ex Plutarcho ad hunc locum Clarckius.

runt. Significantius nihil efformari potest ipsa in vlciscendo tarditate et mora. Videtur mihi suspensus ancipiti consilio Achilles tempestati similis, quae, distractis hinc inde paullatim nubibus, et diuturna nocte terribilis, diffinditur tandem, fortius ipsa mora fulmen cum grauiore ruina vndique vibratura. Destricto vero gladio et impetu facto, a Pallade retractus, visa dea, sibi non impar, primum monitori irascitur, paullatim vero illius oratione sedatior.

χρὴ μὲν, ait, ^{d)} σφωϊτερόν γε, θεᾶ,

ἔπος εἰρύσασθαι,

ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθεται, μάλα τ'

ἔκλυον αὐτῷ.

Tum strictum gladium vagina recondit, eo amabilior, quo difficilior erat effrenatum animum colligere. Amat fane Homerus, tanquam carissimum felicioris phantasiae partum, suum Achillem, et

M 4

vbi-

d) ib. v. 216. 217. 218.

vbicumque aspergit probitatis et honestatis semina. Iurat Achilles in illis,^{e)} *ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον*, per sceptrum regiae dignitatis insigne. Multa de hoc iuramento doctorum disceptatio fuit; Scaligerus vulgare et ignobile male autumavit, Eustathius nimis late deduxit. Ponderandae lectori singulae sententiae: nos hunc locum persona et affectibus Achillis accommodatissimum, nec a generositate affectuum alienum, paucis explicabimus. Vtrum hoc loco Achilles per sceptrum, tanquam regiae dignitatis insigne, solemni more, quem servavit Aristoteles,^{f)} (*ὁ δ' ὅρκος οὖν ἦν τοῦ σκῆπτρου ἀπανάτασις*), et cuius exemplum est in Iliade,^{g)} an more acriorum ingeniorum, quibus nihil adeo mortuum est,

e) ib. v. 234.

f) Polit. 3. 14. Tom. 3. opp. p. 471.

g) Iliad. 10. 321. *ἀλλ' ἄγε μοι τὸ σκῆπτρον ἐνάσχεο, καὶ μοι ὀμοσσον.*

est, quo non declamatione et gestu descendant, arrepto vehementius sceptro, ἐν τῷ παρατυχόντος πράγματος iuraverit, quaestio est. Apparebit hoc, ex quo de natura iuramenti constabit. Nempe reiectis, quibus inhaeret Eustathius, constat, uniuersam iuramenti vim esse in comparatione duplicis certitudinis, et significare nihil aliud, quam quod Clarckius vidit. Quam certo hoc lignum nunquam repullulabit, tam certo ingens mei desiderium exercitum inuadet. Quaecum ita sint, integrum et saluum iuramentum foret, si etiam non σιῆπτρον verum, sed quemcunque scipionem arripuerit. Sed hoc fateor, augeri iuramenti dignitatem et solemnitatem eo, quod ipsum hoc instrumentum regiae dignitatis memoriam in animo spectatoris excitaret. Posset etiam quis suspicari, Achillem impetu primo iuramentum solemne per sceptrum voluisse inci-

pere; sed cito delapsum ad istam similitudinem solam certitudinis rationem habuisse, cui vehementiae etiam respondet illud, σκῆπτρον βάλε γαίῃ, ^{h)} nisi etiam hoc aliquis dicat iuratis regibus solemne fuisse. Posita vero hac sententia, Achilles iurans non male possit comparari Vagisi, legato Arfacis, ⁱ⁾ qui Crasso, iactanti gloriose, se Seleucia esse responsurum, ostensa manus vola, Ἐντεῦθεν, inquit, ὦ Κράσσε, φύσσονται τρίχες, ἢ σὺ ὄψει Σελεύκειαν. Quae vero de singulis verbis Scaliger monuit, sunt omnino inania. Agnoscimus troporum dignitatem, fit oratio viuidior et plenior, sed est etiam propriis interdum suus honos, et manet semper, πάθος Homeri imitatione Virgiliana ^{k)} esse superius. Orationis istius finis ^{l)} plenus super-

h) Iliad. I. 245.

i) Plutarch. in M. Crasso. p. 554. ed. Francof.

k) Aen. 12. 206.

l) Iliad. I. 244.

superbiae est: pendere enim putat a se solo victoriam Hectoris et exercitus Troiani interitum. Sed quorsum illa contentio principum eaudet? Abiturus ab exercitu, et foedere solutus reducetne secum Briseida Achilles? Neutiquam. Non enim de puella, sed de iniuria et principatu disceptatum erat, voluptatem omnem et consuetudinis dulcedinem auersatur, ex quo inuictus animus et potentior ostendendus est,

χερσὶ μὲν οὔτι ἐγὼ γε μάχηςσομαι
 εἴνεκα νόουρης.^{m)}

Proprias res tueri honestum erat, sed munus publice datum et publice repetitum retinere, ingloriosum Achilli videbatur. At forsan timor ipsi hanc bonitatem expressit? Noli in Achille vllum timorem suspicari: lege illa, ⁿ⁾

εἰ δ' ἄγε μὴν πείρησαι, ἵνα γνῶωσι
 καὶ οἶδε,
 αἰψά

m) ib. 298.

n) ib. 302.

αἰψά τοι αἶμα κελαινὸν ἐρωήσει περὶ
δῆρι.

Cum haec primum legebam, non sine magna suspensione ad illum locum accedebam, vbi Briseida postulaturi ad Achillem praecones accedunt. Quid tum Achilles ?^o) Meditabundus federe, cum quodam dolore aduentantes praecones excipere, ex vtraque primum parte silentium, omni eloquentia maius, et vt Homero, ita aliis scriptoribus in maiore affectu solemne. Cum in eo essem, vt hunc locum de efficaci poetarum silentio exemplis Homericis illustrarem, delatae sunt ad me Doctissimi Viri Klotzii epistolae Homericae, ad Breitenbauchium nuper admodum scriptae. Arripui cupide, et non sine quodam timore peruolutaui, quoniam intelligebam, de eadem re cum Klotzio scribere, difficilius fore. Quia tamen videbam, consilium meum

o) ib. 329.

meum in vniuersum a Viri Docti oeconomia differre, tantum abfuit, vt consensus noster in partibus et exemplis me ab instituto deterreret, vt potius mihi honestum fore putarem, cui doctrina cederem, ei sensu et amore Homeri non cessasse. Incidi autem statim in eum locum, quem de silentio diligenter scripsit, et quoniam videbam, Doctissimi Viri obseruatione exempla Homeri et multa tragicorum mihi erepta esse, ne tamen plane intactum relinquerem, quaedam addenda putavi, in lectione veterum mihi obseruata.

Summus quisque affectuum gradus et impetus, aut quoniam sibi in illa taciturnitate placet, aut quia magnitudo rerum dicendarum, in qua delectus difficilis est, infantiam parit, saepe non loquitur, sed amoris, horroris, verecundiae, indignationis signa vultu et corporis motu solet ostendere. Aptum huic rei argu-

argumentum occurrit apud Herodotum.^{a)} Collacrimantibus vndique Aegyptiis, et Cambyfis in vlciscendo Psammenito violentiam detestantibus, facta filiorum cruentissima caede, inter omnes Psammenitus taciturno vultu in terram spectando infixus haeret, vnus in domestica clade immobilis. Haud vero ita multo post, appropinquante amico quodam sene, male afflicto, et cum summa paupertate colluctante, misericordia amici tactus acerbè collacrumat. Stupefactus rei miraculo victor ad Cambyfen prope- rat, et cur, qui in sua orbitate tacuisset, aliena miseria tangeretur, interrogat. Cui interroganti: Haec tantum aequa lacrumarum materia erat, illa omni planctu et oratione miserabilior. Agnosco in hac imagine, quam nobis Herodotus seruauit, dolorem et affectum taciturnum, vt in Horatii^{b)} *Regulo*, vbi dicitur

virilem

a) 3, 14.

b) *Carm.* 3, 644.

virilem
Torvus humi posuisse vultum,
 et in Procne Ouidii, quae, stupefacta fa-
 cinoris atrocitate,

Mirum est potuisse, silet, dolor ora
repressit

Verbaque quaerenti —
 Talem nobis, vel in summo stupore di-
 uinam vultus maiestatem et dulcedinem
 seruaturus, expressit Graecus artifex Ni-
 oben, quam secutus videtur, vt ex com-
 paratione marmoris ^{c)} apparet, Ouidius
 lib. VI.

Dumque rogat —
 Quis enim in illa orbitate desiderio et
 luctui finis, quod initium? Quare etiam
 Aeschylus ^{d)} τραγικωτέραν hanc tacitur-
 nitatem lugubri oratione putauit. Me-
 mini

c) Racolta di Statue antiche et moderne Tab. 32.
 cf. Winckelmanns Geschichte der Kunst. p.
 226.

d) v. Schol. ad. Aesch. Prom. vinct. v. 435.

mini quidem, Aristophanem ^{e)} sub persona Euripidis, de principatu tragico ridicule cum Aeschilo decertantis, acerbissime exagitare silentium Niobes, in primis in verbis,

πρώτιστα μὲν γὰρ δὴ γ' ἓνα τιν ἐκά-
θισεν ἐγκαλύψας,
'Αχιλλέα τιν' ἢ Νιόβην, τὸ πρόσω-
πον ἐχὶ δεικνύς,

collatis versibus

ἀποσεμνυνεῖται πρῶτον, ἅπερ ἐκά-
στοτε

ἐν ταῖς τραγωδίαισιν ἐτερατεύετο. ^{f)}

Sed tamen haec ipsa non me mouet auctoritas. Fateor quidem, Aristophanem esse iudicem poetarum et cenforem haud ineptum. Non possum non ridere bono animo Dicaeopolim Acharnensium, non sine improbitate cum pannis et centonibus ὅλην τὴν τραγωδίαν Euripidi deportantem.

e) Ran. v. 946. sqq.

f) Acharn. v. 464.

tantem. g) Agnosco acumen Epopis, h)
 ridenti Euelpidi γελοῖον ῥαμφος mon-
 strofaeque formae turpitudinem cum
 multo fale respondentis: τοιαῦτα μὲν
 τοι Σοφοκλέης λυμαίνεται, in primis
 cum haec Sophoclis culpa, ad quam,
 nisi me omnia fallunt, pertinere videtur
 illud Horatii: *Nec in auem Procne mu-
 tetur*, aperte pateat ex Scholiaſte, i) ἐν
 γὰρ Τηρεῖ Σοφοκλέης ἐποίησεν αὐτὸν
 ἀπωρνιθωμένον, καὶ τὴν Πρόκνην· ἐν
 ᾧ ἔσκωψε πολλὰ τὸν Τηρέα. Vidit
 igitur, concedo, et reprehendit tragico-
 rum temeritatem non male interdum
 Aristophanes. Sed quam saepe etiam
 viri acerbioris lasciuia oratio in rebus
 grauioribus iocum et risum tentauit?
 Quid Socratica contemplatione diuinius?
 Atqui virum feuerum ad culices rede-
 git

g) Auib. v. 99. 100.

h) Acharnens. v. 463.

i) Auib. v. 100.

git in Nubibus. Quid carmine Pindarico sublimius, tamen ridicule Pindari sententias et ipsa verba transtulit ad lepidum illum Nubecuculae cantorem, poetam venalem, et trito vestimento scandalisque ad silentium redactum. Deinde accedit etiam illud, quanquam Aeschilo irasci videbatur propter imposturam silentio factam Bacchus,^{k)} tamen paulo ante eundem Bacchum fateri, se magis illo silentio fuisse delectatum, quam multorum recentiorum sermone. In uniuersum vero haec potius ex mente Euripidis dicuntur, qui poterat ab illo risu abstinere, quoniam, quod in Aeschilo crimen reprehendit, id saepius ipse in similibus commiserat locis, a Scholiaste laudatis. Atque si etiam concederes, ferio Aeschylum et recte ab Aristophane reprehendi, tamen silentio ipsi non detrahitur, nec dicitur esse ab affectu

k) v. 259.

affectu Niobes alienum; illud tantum
vrgetur, et saepius fuisse adhibitum, et
nimis late productum. Adde iis, quae
de poetarum silentio dicta sunt, locum
Apollonii, vbi admodum decore ferui
Iasonis, herili periculo consternati, abi-
turo Iasoni arma quidem postulata affe-
runt, sed taciturno vultu dolorem et
metum interpretantur. Iam autem ab
Herodoto, Aeschylō et Apollonio redeo
ad Achillem. Quid vero fiet de prae-
conibus? Noui Achillem, et illorum
securitati timeo. Noli vero timere,
blande alloquitur Achilles,¹⁾ non homi-
num, sed Iouis nuntios agnoscit, cul-
pam in vnum Agamemnona defert.
Educitur ipso iubente puella, sed hoc
non poterat fieri, sine iracundia; sub
nomine enim ipso Agamemnonis et Bri-
seidos iterum sedatior animus exardescit,
iurat, deorum immortalium fidem im-

N. 2

plorat,

1) Il. 1. 334. sqq.

plorat, et apostrophe efficacissima hoc totum negotium finit.

Sequitur oratio ad Thetida, ^{a)} fons quasi vniuersi carminis, quoniam independet Graecorum fortuna. Non indignatur autem, sibi propius mortem imminere. ^{b)} Quid enim mors in Achille? Sed se neglectum, se non honoratum, id cum furore redarguit. Ἔστιν ὡς ἀληθῶς τὸ πάθος Ἀχιλλέως· ἔ γάρ ζῆν εὐχεται, ἦν γάρ τὸ αἶτημα ἥρωος ταπεινότερον, vt ad Achillem referam, quae in simili loco de Aiace dicta sunt a Longino. ^{c)} Iam vero lacrumae, indignatio et iracundia, inconstantia, et pestifera illa imprecatio. Hic est totus Achilles inexorabilis, acer, iura negans sibi data. Qui antea, memor humanitatis et patriae, priuatis se non irasci decreuisset, cur is, ad vnius iniuriam vlciscendam, coelum

a) ib. 364. sqq.

b) ib. 352. sqq.

c) Sect. 9.

coelum et terram mouet contra Graecos, et victoriam hostibus, exercitui ruinam imprecatur? Irascendum Achilli est, Homerus laudandus, decorum enim seruauit, mores expressit, generositatem impotentiae miscuit, et oeconomiae rationem sustentauit. Nihil de libro II et III dicam. Latet Achilles, quem vnum spectro. Sed nunquam adeo absens est, vt non vndique vis eius et violentia agnoscat. Tange catenam electrico igne infectam, et per immensum spacium diductam: stantem e longinquo in machina non videbis, senties illum tamen, emicantibus vndique ignibus. Talem Achillem videres e nauibus, et ex media solitudine, eorum, quae fiunt, auctorem perpetuum. Quantus debet esse is, qui sua absentia vtriusque exercitus fortunam et Martem aequabit? Ergo ex vnus virtute omnis Graecorum et Troianorum fortuna pendebit?

Videtur fane Homerus secundum illud Longini τὰς ἀνθρώπων θεὰς πεποιημένας.^{d)} Sed sequamur Achillem in librum nonum. De rhetorica virtute legationis alio loco dicetur. Nos solum Achillem spectamus. Tandem diuturna clade et bello lugubri exhaustus Agamemnon, fugam, pacem, consilium anceps sequi; mox vasa, aurum, et praestantiorum utroque Briseida, intactam, et iuramento ab omni suspicione liberatam, additis septem Lesbiis foeminis, polliceri. Praeterea meliores quasque conditiones, capta olim Troia, et affinitatem ipsam Achilli promittere; exorari modo se finat a viro, et aetate et potentia maiore. Mandatis acceptis ad Achillem Ajax cum Vlysse, alter virtute, prudentia alter insignis, proficiscuntur.^{e)} Sequere illos, lector, et fac te mores et ingenium Achillis plane ignorare,

d) Sect. 9.

e) Iliad. 9. 179.

rare, in ipsa domestica occupatione duriorum, animum et strenuum agnosces. Est hoc otium, sed otium Achillis. Sedet cum Patroclo solus,^{f)} oblectaturque cantu citharae. Sed quid haec ad sublimitatem? Noli dubitare, magni enim vultus vel minutis quibusque lineamentis distinguuntur. In ea fabula, in qua imbellis foemina opera sua pugnis et proeliis, propter se gestis, distinguit, nulla testudo Achille digna erat, quam quae virtute et victoria parta esset. Urbem euertat, qui vult Achilli accinere. Sed propius accede, ausculta: *τερπόμενος Φρένα.* Quos amores, quas voluptates cantabit? Vulcanum exorabit, ut sibi non arma, sed calicem paret? Aut iracundiae impetu imprecationes in hostes fundet? Immo vero *Silenum Virgilii.* Qui ipse fecit celebratione posteritatis digna opera, memor immorta-

N 4

litatis,

f) ib. v. 190.

litatis, et non sine sensu superbiae, pugnas, proelia et facta maiorum illustra cantabit. Est haec natura lyrici carminis, ut maxime ex calore pectoris et phantasiae pendeat. Quae igitur imaginationi altius et crebrius impressae imagines sunt, illae se vltro solent diuinitus quasi nobis offerre. Vnde etiam delectationes et carmina magnorum virorum, ut ipsa somnia, animi sunt interpretes. Neutonus systemata vniuersi, Phidippides g) Aristophanis equos et curriculum, Heroes

Magna etiam saepe in somnis faciunt.

que geruntque,

*Reges expugnant, capiuntur, proelia
mifcent.^{h)}*

Intellexit epicam huius Achillei otii dignitatem artifex Graecus Pamphilus, Praxitelis discipulus, ut ex Plinio coniecit Stofchius. Putauit enim dignum argumen-

g) Nubib 25. sqq.

h) Lucret. 4. 1006.

gumentum, in quo cum Homero aemularetur. Inde profecto est duplex illa gemma Achillis citharoedi, quarum alteram, Amethysto incisam, alteram Sardae, ex thesauro regis Galliae et Dactyliotheca Ducis Deuoniae expressit Piccardus, et illustravit Stofchius in gemmis antiquis caelatis. ⁱ⁾ Vtraque inuentione et arte memorabilis. Vides enim in altera Achillem nudum, faxo supposita veste insidentem, cuius pars sinistrum femur tegit, cui incumbit cithara, quam manibus pulsat. Vultus ad coelum delatus meditabundum animum, inspiratum, et maioribus intentum mentitur, et leuiter adaperit os prae se fert speciem canentis. Posita est ad latus galea, et ad pedes clypeus, Medusae capite et duplici biga insignis. Altera vero priori plerumque similis, statu corporis et situ armorum differt. Fortius

N 5

enim

i) tab. 47 - 48.

enim in faxo incumbens reclinatur, multo vero maiorem entusiasmum et stuporem cum dolore prodere videtur. Sed redeamus ad Achillem Homericum. Ridebis forsan cum acutioribus quibusdam Achillem, suauiter pocula ministrantem.^{k)} Sed noli, bone vir, irasci Achilli, quod tuis moribus operam dare nec potuit nec voluit. De Achillis fedulitate domestica adi eos, qui de sanctitate hospitalitatis apud veteres scripserunt. Disce a Grotio et Thomafino, quam decora haec omnia apud antiquos fuerint. Nisi velis Admeto apud Euripidem indignari, quod in ipsa orbitate domestica hospitii memor Herculi τὸ ξένιον bono animo pararit, qua humanitate, quod pauci vellent, uxorem ex mortuis excitauit. Sequitur digna Vlyssæ oratio.^{l)} Imperium, diuitias, honorem, immortalitatem pollicetur, per imminentem Graecis ruinam exer-

k) Iliad. 9. 202.

l) v. 225.

exercitusque vniuersi trepidationem, per
Hectoris ferociam, praeter Achillem a
nemine domitam, supplex obtestatur, re-
deat ad se, et si non Agamemnonis,
certe reipublicae misericordia se moueri
patiatur. Quid ad haec Achilles?

Stat velut annosa quercus etc. ^{m)}

Immobilis animus, et iracundia, diuitia-
rum et voluptatum contemtrix. Odi
inflexum animum, sed quis vnquam ma-
iorem simplicitatem et libertatem vidit,
quam quae latet in verbis

*ἐχθρός μοι κείνος ὁμῶς αἶδαο πύλη-
σιν.* ⁿ⁾

Quae superbia ex irrisione Agamemno-
nis elucet, quem ne circumuallatis qui-
dem molibus ab eo hoste securum videt,
qui vna Achillis praesentia exterritus in
vrbe latuisset. ^{o)} Sed ad illustriorem
locum. Mouebiturne specie munerum
oblato-

^{m)} Virg. Aen. 4.

ⁿ⁾ Iliad. 9. 312.

^{o)} ib. 451.

oblatorum? Immo vero, in quo summum poetae artificium agnosco, ut, omni spe pactionis remota, incredibilem iracundiae vim ostendat, apprehensis quasi lancibus, exstupefactis rei novitate legatis, suam magnitudinem appendit. Videres alteri lanci imposita ipsa munera, aucta illa quidem ultra omnem probabilitatem, *δενάνις καὶ εἰνοσάνις* ^{p)} numero pulueribus et arenis aequata, additis insuper Aegyptiorum opibus, et terrarum vasto imperio: alteri vero vnam iracundiae violentiam et altiorementem iniectam; tum tamen ex insperato illam huius grauitate et pondere sublimem. Idem artificium est in illis, quae de affinitate Agamemnonis dicuntur. ^{q)} Achilli non sufficit, vulgarem formam contemnere. Abstrahere tibi ex pulcherrimis speciem quandam decoris et dulcedinis, quae
foli

p) ib. 380, sqq.

q) ib. 390.

foli artificis incalescenti ingenio obuer-
fatur, fac, si potes, Medicea Venere
speciosiore, largire ipsi animum hone-
stum, sublimem, artiumque earum intel-
ligentem, quas non nisi in Minerua agno-
scebant, tum demum habebis dignam,
quae ab irascente Achille cum indigna-
tione contemnatur.

Post acceptam nouam cladem, rebus
Graecorum vndique turbatis, et vulnera-
tis Achiuorum principibus, misericordia
publici doloris inspiratus ^{a)} Patroclus ad
Achillem accedere lacrumabundus. In-
crepatus vero propter effeminatas lacru-
mas causam doloris effari, in duritiem
Achillis inuehi, atque adeo mollire et
delinire herois animum, vt ipse, nisi ob-
stitisset iuramentum, seposita iracundia
proripuisset. Quod per se facere non
potest, vult fieri per Patroclum. Cedit
ipsi arma, et, qua est ferocia, vnam Achil-
lis

a) Iliad. 16. init.

lis galeam putat terrore hostes affecturam.^{b)} Oritur tumultus, ignis nauibus iniicitur, incalescit Achilles, morae irascitur, et femore percussio^{c)} armatum Patroclum properare iubet ad arma. Sed quae de amico viro sollicitudo? Quae pro salute eius deorum obtestatio? Quis non amet incalescens alieni periculi sensu pectus, et generositatem animi, violentia irae non plane obscuratam, sed per istas tenebras emicantem. Ipse vero Patroclus, quam Achille dignus! Orta utriusque aciei pugna, armis et robore Achillem totum mentitur, terrorem et mortem circumfert.^{d)} Crescit cum periculo Patrocli viri admiratio, et rerum futurarum suspensa expectatio. Quis hunc leonem domabit? Et quid ab Achille expectandum esset, si Patroclus caderet? Iam vero vide prostratum, hostes insultantes, exercitum, duces, Patrocli

b) ib. 65-70.

c) ib. 125.

d) ib. 291.

trocli desiderio, Achillis expectatione inanimés. Iussus ab Agamemnone Antilochus ad nuntiandam Achilli cladem et caedem Patrocli cum festinatione ruit ad naues.^{e)} Expectatione futuri suspensus, et fugitiuorum Graecorum strepitu perterritus Achilles, obscura quadam diuinatione, animi interprete, iam de salute Patrocli desperat,^{f)} nondum monitus caedem suspicatur, et lacrimabundo vultu, accurrentem Antilochum taciturnus amplectitur. Quid vero Antilochus? Agnosco in relatione eius non otiosum alienae cladis spectatorem, sed gloriosi doloris consortem. Orditur ab exclamatione,^{g)} non anxia quidem et scholastica, sed a natura oblata. Ostendit misericordiam, vult fleri, ipse dolet, facitque vulneris imminentis lugubrem expectationem. Iam vero ad rem ipsam non

e) Iliad. 17. 685.

f) Il. 18. init.

g) ib. v. 18. 19.

non accedit, sed rapitur.^{h)} Domino aedium incendium et ruinam nuntiaturus iam non de causis sollicitus est. Tanquam fulmine percussus Achilles videt iam prostratum Patroclum, spolia detracta, et pugnantes de cadauere, quos? noli hoc in verbo ἀμφιμάχοντα desiderare, caret subiecto oratio: sed quis in illo Virgilii L. IV.

Non arma expedient?
de ratione grammatica sollicitus erit? Confusa oratio est: non potest non esse, ipsi versus currunt cum trepidatione et sensu. Iam dicta sunt, quae dicenda erant. In Achille haec ultioni satis. Antigonem Sophoclisⁱ⁾ audiat, qui vult grauitatem istius spectaculi in homine Graeco sentire. Eumne posse pro opinione, quam de sepulturae sanctitate habebant, amicissimi viri cadauer, sepultura priuatum, hostili manu turpatum, arma

^{h)} Iliad. 18. v. 20.

ⁱ⁾ v. 29.

arma victricia in inuictissimi hostis manibus intueri? Requiescendum paullo ex isto vulnere. Excurram ad locum Eustathii, qui *μακρὰς διηγήσεις* tragicorum ex auctoritate Homeri redarguit. ^{k)} Vere monet Eustathius, discurret interdum oratio vel optimorum tragicorum, et aut in antecedentibus vagatur, aut haeret in minutis, aut ponderosis similitudinibus onerata incedit, naturam et affectum non callide satis mentitur, et magis ostentationem ingenii, quam veritatis sensum et inspirationem sequitur. Vis exempla, non desiderabis. Sed pax iterum tecum sit de digressionem. Poterat hic locus omitti, sed quoniam iubes . . . non desit. Miror Euripidem, est *τραγικώτατον* exemplar, quis ipsi lacrimas

k) Τῷτο δὲ οἱ τραγικοὶ ἐκ ἐξήλωσαν, ἀλλὰ μακρὰς ἐπάγασιν διηγήσεις ταῖς συμφοραῖς, καὶ μάλιτα Ἑυριπίδης. Eustathius ad h. l.

mas negabit, vbi lacrumare iubet? Sed magnitudine meritorum acutior oculus nonoccoecatur. Nuntiatur Medae clades reginae, habet vniuersa narratio pondus et grauitatem, expreffum muliebre ingenium: fed nimia dulcedine et alieno ingenio rei terribiliori detrahitur. Nimis delicatum enim eft illud:

Λαμπρῶ κατόπτρῳ σχηματίζεται
νόμην. ¹⁾

et nimis ingeniofum et fubtile illud:

Ἄψυχον εἰκόν' προσγελῶσα σώματος.
τος.

Quid de Aefchylo dicam, in quo nihil mediocre, nec in virtutibus, nec in vitiis, et quem non temere Schakespearum Graecorum appellem: adeo omnia insolentiora funt, et fpirant exemplar. Non quidem is ex nimia dulcedine, quamuis vel hac culpa non plane liber fit, etymologias interdum et verborum
lufum

1) Eurip. Medea.

lusum sectatur; sed magis ex militari grandiloquentia peccat. Narrationes eius, vt vniuersa δράματα, Martis plena sunt, et, vt ipse apud Aristophanem fatetur, spirat

δόρυ καὶ λόγχας καὶ λευκολόφας
 τρυφαλιάς.

Nuncii Aeschyli nimis interdum portentosa figmenta sectantur, mox in insignibus heroum sphingorum minaces vultus, mox immanes equogallorum formas in nauibus lustrant, et id genus descriptionum affectant, quod rarius positum habet vim et terrorem, saepe vero simile videtur, vt est apud Aristophanem,^{m)}

Παραπετάσμασι τοῖς Μηδικοῖς.

Propius ad naturam interdum tamen accedit, nec potest fatis laudari vterque nuncius in ἐπτά ἐπὶ Θήβ. Prior enim, tanquam κατάσκοπος et explorator to-

O 2

tius

m) Ran. v. 970.

tius exercitus, poterat latius diffundi absque reprehensione, alter autem plane Homericus est. Quid breuius et significantius istis: *Ἰαροεῖτε παῖδες* seqq. ⁿ⁾ Medius, ut solet, inter utrosque Sophocles incedit. Eius nuncii facundia vtuntur, sed ea, quae ex ipsius actionis natura plane pendeat, nec violenter extorta videatur. Sume narrationem de morte Iocastae et clade Oedipi, in qua non morabimur, quoniam in disputatione nostra super praesidiis eloquentiae hunc locum occupauimus. Praesens eris, horrorem et misericordiam lacrumae tuae interpretabuntur. Tum vero si te ab isto dolore reficere vis, accede ad Oedipum Senecae. Bone deus! quantum haec narratio Sophoclea inferior. Quam ridiculi sunt illi oculi, qui noua quadam *συμπάθεια*

Vix

n) Aeschylus in *ἐπὶ ἐπὶ θεῶν*. v. 798. sqq.

*Vix se sedibus continent suis,
Manum ultro sequuntur, vulneri oc-
currunt suo,
Sedibus pulsi suis lacrimas sequuntur.*

Vocat nos iterum ad se Achilles.^{a)}
Non hic luctus, sed desperatio est. Vul-
tum viri tempestas doloris obscurat, ca-
put cineres, ora manus deturpant. Ac-
curritur undique, fit clamor, ad mariti-
mam sedem Thetidos insolentior plan-
ctus deferitur, accurrunt Nymphae, do-
lent, patiuntur, et cum terra oceanus
in lugubri spectaculo infixus haeret.
Quae Achillis ad matrem oratio? ^{b)}
Omnia spirant ereptum Patroclum, rui-
nam, ultionem. Pendeat a morte He-
ctoris Achillis fatum, Patroclo mortuo,
quae de vita sollicitudo fit? Morae ira-
scitur, domestica diffidia detestatur, ob-
liuiscendum Agamemnonis inuidiae, ami-
cum vlciscendum, et sanguine Hectoris
O 3 hanc

a) Il. 18. 22.

b) ib. v. 79. seqq.

hanc cladem expiandam auctumat. Proficiscitur ad Vulcanum Thetis, ^{c)} noua et splendidiora arma sollicitatura. Interea pugna de amici cadauere procedit. Certior de illa re Achilles desiderare arma. Non ergo in tanto exercitu digna Achille? Haeret anxius et suspensus. En vero nouum et insolens spectaculum. Tutior circumiecta humeros terribili Pallados aegide, et nube coruscus aurea, quae circa immortale caput viri diuinitus funditur, nocturnis ignibus similis, ^{d)} stat ad fossam, vociferatur; commouentur Achiui, et Diomedis equi futurae cladis diuinatione consternantur, aurigae decutiuntur, igne terribili conturbati. ^{e)} Ter inclamat Achilles, ^{f)} ter voce Achillis perterriti Troiani coniiciuntur in fugam. Eripitur hostibus Patrocli cadauer, et male laceratum ad lacri-

c) ib. 369.

d) ib. 203. 1qq.

e) ib. 223.

f) ib. 229.

lacrimabundum suam orbitatem Achillem deportatur. Noli negligere hunc locum, ^{g)} est non tam Homericus, quam Theocriteus. De Vulcano alio loco dicetur, facta eius comparatione cum Callimacho et Virgilio. ^{h)} Saepe diutius haesi, vtrum Vulcani Homerici simplicem rusticitatem, et descriptionem fabricae vniuersae Virgilio anteferrem, an Virgilianos Cyclopes Homero. Adeo me ceperat fulmen illud imperfectum, Gorgonium caput, et versuum reliquorum cum grauitate et pondere harmonia. Vterque poeta diues et magnificus est, et ad vtrumque accedit Callimachus, cuius rhythmica et artificiosa oratio actionis naturam et Cyclopum vim feliciter aemulatur. Nostrum non est, ad descriptionem armorum descendere,

^{g)} in primis v. 237. 238.

^{h)} ibid. 370. sqq. conf. Virgil. Aen. 8. Callim. hymn. in Dian.

dere, aut defendere illam a derisorum iniuriis, quos iam diligentius refutavit Boiuinus, Riccius et Popius, locis ab Ernestio laudatis. Hoc vnum dicam, continere hanc caelaturam sublimiora quaeque rerum humanarum diuinarum, que argumenta, magnitudinem diuini artificis et virtutem Achillis illustrantia. Tum demum Achilli arma afferuntur, i)

τὰ δ' ἀνέβραχε δαίδαλα πάντα.

Fit sonitus, contremiscunt Myrmidones, diffugiunt, ipse vero accedere, sub armorum aspectu inardescere, fulgentibus oculis circumspicere, manu arma tractare, artificium mirari; de Patrocli corpore tuendo Thetida supplicari, iam vero excurrere in marinum littus, ad vulneratum Agamemnona accedere. Quam digna vero tantis inimicitiis reconciliatio! k) Quo magis irae magnitudo ex ipsa oratione apparet, eo magis victoria de

i) Il. 19. 13.

k) ib. 41. sqq.

de se ipso elucet. Irascitur caussis dissidi interni, redit in pacem cum Agamemnone, iam vero noua proelia parat, excitato omni exercitu. Audeant nunc Troiani, ad naues accedant, diis flexis genibus supplicentur, qui huic cladi effugerint. Laetari vniuersus exercitus,^{l)} Achilles pugnae cupidus aegre dilationem ferre. Tandem exercitu refeito^{m)} se armare, thorace, ignis instar, et galea stellarum luce coruscante. In ipsa hasta robur agnosceres, fraxinum videres, praeter Achillem nemini vibrandam.ⁿ⁾ Adeo etiam sibi in externis similis Achilles est. Proficiscatur igitur in bellum, et ad ultionem Patrocli. Antequam vero illum sequamur, notandum putamus, illam Patrocli et Achillis amicitiam, tamquam castae et probae amicitiae exemplum publice in oratione contra Ti-

O 5

mar-

l) v. 270.

m) v. 475.

n) v. 388.

marchum °) laudatam ab Aeschine, et expressis verbis eis opponi, qui ἀνρα-
τεῖς καὶ ὑβρισαὶ esse videantur.

Ascendit currum, in cuius descri-
ptione insignis Homerus est, fulgente ca-
pite instar solis. a) Iam vero terribiliter
increpando Xanthum et Balias, equos,
alloquitur, ad cursum vehementicrem
excitat, et praeter expectationem videt,
se per miraculosam vim, a Iunone equo
concessam, a Xantho interpellari versi-
bus, ad vnguem factis et oratione subli-
mi. b) Si quis locus vnquam exagita-
tus, certe hic fuit. Vide inter multos
derisores Homeri etiam exsurgere Gal-
lum, c) philosophum Luciani, μετεμψυ-
χώσεως acerrimum derisorem, qui stu-
pefacto insolentiore oratione hero, et
auerruncos deos clamanti, miror, ait,
My.

o) p. 189. C. ed. Wolf.

a) Iliad. 19. 398.

b) ib. v. 404.

c) Lucian. Gallus. p. 159.

Mycille, te adeo esse indoctum, nec Homerica poemata legisse, in quibus Xanthus Achillis equus medias inter pugnas διαλεγόμενος ἔσηκεν, ἔπη ὅλα ῥαψωδῶν, οὐχ ὥσπερ νῦν ἄνευ τῶν μέτρων. Quid de te fieret, si tecum navis Dodonaea vaticiniorum interpres suauiter colloqueretur, et, ut apud Homerum, affati et semiusti boues mugissent portentose. De Apollonio et Odyssæae loco iam non est quaestio, vide, quae ex Scholiaste Apollonii disputavit Gilbertus ad Luciani locum laudatum, et quae ad excusandum mirabilem illum mugitum ex Calliope Herodoti probabiliter disputavit Eustathius. Quid vero de Xantho? Durum crimen est, Achillem Xanthum alloqui, sed maius, Xanthum respondere. Vtrumque soluendum. Prior culpa levis est et nulla, quare idem in Rhoebo suo Virgilius. Nihil solemnius viuidoribus ingeniis, et ad iram procliuioribus, quam

quam errore quodam mentis in summo affectu, per profopopœiam, vel inanimatis rebus, in quas offendunt, vitam et rationem tribuere, iis indignari, easque increpare. Utuntur hoc iracundioris mentis errore poetae saepe cum laude. Sic Horatius praeter calumniam in caducam arborem:

Ille nefasto te posuit die.

Eadem ratione, quem locum Hoomius in Critica laudavit, Richardus Schakepearii equo irascitur, quod immemor beneficiorum, a se acceptorum, superbo gressu hostem victorem triumphantem vexisset. Sic saepenumero enim Comici has rerum mortuarum increpationes cum suspitione personis ridiculis tribuunt, et apud Euclyonem ^{d)} vel gallus gallinaceus fur manifestarius trucidatur, conspirationis contra thesauros conuictus reus. Alloquatur igitur celerita-

tis

^{d)} Plaut. Aulul. Act. 3. sc. 4. 10.

tis cupidus et armorum Xanthum. Sed quid de Xanthi oratione? Nempe eadem figura est, sed paullo insolentior, propterea tamen ferenda, quod, ut in Aesopica fabula, ita in epica licet id genus profopopoeiae adhibere. Quis vero non amat generosam ferociam equi rebellis apud Graium, Phaedrum Anglorum, qui de decutiendo hominum iugo haud vulgari eloquentia differit? Quis pictoribus aut statuariis bellum moueat de hippocampis, quales Neptuno tribuuntur, et quales ex Pharnacis opere expressit Piccardus, et in Pisaurorum nummis reperit Harduinus? Quare non liceat Homero, pictorum insolentiam et fabularum libertatem in heroicis equis aemulari, in primis ubi res posita est in miraculo, equi finguntur immortales, diuini, et a Iunone sermonis facultate ornati? Accedit ad haec, parcius Homerum hoc genere profopopoeiae uti, quod aliter

ter accidit Orpheo et Apollonio, crebrius miraculosa monstra sectantibus. Porro quid de Virgilio fieret, si cum hac feueritate de nauibus in Sirenes mutatas iudicaretur? Rideat igitur Lucianus suo more orationem Xanthi, quae propter nobilem et moratam ferociam multis exemplar eloquentiae esse posset. Si etiam hoc ipsi concederemus, quid ad tantas virtutes ingenii haec maior paullo licentia?

Sed velocitate Achillis percurrendum hoc curriculum est. Quis in tanta similitudinum et descriptionum copia sublimioris orationis delectus? Quae bellica facinora, quam insatiabilis vincendi cupiditas! Fulminis instar caduci ubique illabitur Achilles, increpando, pugnando, et caede terribilis. Non sequi deteriores, sed fortissimos quosque militari prudentia et incredibili virtute adoriri, vnus inuictus et omnibus superior incedere.

dere. Pugnam parat Aeneas, sed robore et spiritu inferior, non nisi a Neptuno victoris manibus eripiendus.^{a)} Polydorum fratrem vlturus ferociter et iactabundus Achilli occurrit, iam tum mortifacer, nisi circumfusa diuinitus nube Apollinis latuisset.^{b)} De libro XXI. iam ex parte dictum est supra, sed sunt innumera alia magnitudinis exempla. Videres perterritas Troianorum cateruas, cum ingenti strepitu praecipitatas in Xanthum, huc et illuc circumnatantes, et a potentioribus fluminis vorticibus circumagitatas. Quis non malit cum tempestate et vndis, quam cum Achille colluctari? Tales apud Thucydidem et Lucretium, terribilem illam pestem Atticam vitaturi, in fontes et riuos praecipitantur Athenienses. Ibine ab iracundia victoris securi? Immo vero delphini^{c)} instar infilire in vndas, tanquam fugientes

^{a)} Iliad. 20. 320.^{b)} ib. 450.^{c)} 21 - 22.

tes pisces arripere, deuorare; duodecim
suapte manu robustiores inuenes arripe-
re, ligatos educere. Vnum, iam olim
victum, et miserabili planctu hostis mi-
sericordiam frustra implorantem, Patro-
clo deuouere. ^{d)} Quam plena Achilleo
spiritu oratio! Patroclo interfecto, nul-
lam Troianis salutem sperandam, olim
se clementius egisse, nunc non nosse
misericordiam; moriendum esse, ne la-
mentetur: se ipsum forma, genere prae-
stantiorem, morti olim sacrum fore.
Quod fatum Achillem maneret, eo non
se speret posse liberari. De Scamandri
et Simoentis contra Achillem tumultu
vix est quod dicam, adeo haec omnia
magnitudinem prae se ferunt. Frustra
reclamante Scamandro, ne cadauera ca-
daveribus iniiceret, et obsceno sangui-
ne aquam deturparet, infilit in vndas
Achilles, fugientes Troianos arrepturus.
Statim

d) 100.

Statim iracundius flumen tumescit, turbatur, voluuntur cadauera, cum taurino mugitu proiiciuntur in terram, horrenda circa Achillem stat vnda, ipse vrget, laborat, instat, arrepta vlna circumualatur, prorumpit, profilit in terram, venatricis aquilae celeritate ruituras in fe vndarum tempestates, et cum ingenti tonitru vestigiis imminentes fugit. Deorum immortalium opem implorat, vel gloriosiore mortem poscit a forti Hectoris manu. Eadem Simoentis trepidatio, magno cum murmure, spumansque vndis et sanguine, et cadaueribus ex altera parte irruit Achillem, a nemine nisi a Vulcano, potentiores aquas extorrente, eripiendus.

Sed quae libri XXII. expectatio? Accedit ad urbem, vel ruit potius, velut equus certamine victor.^{a)} Quis Priami

a) Iliad. 22. 21.

Priami sensus sub aspectu tanti hostis?
Venit in mentem illud Horatii, quod videtur ex Homero expressum, ^{b)}

— — *Illum ex moenibus hosticis*

Matrona bellantis tyranni

Prospiciens, et adulta virgo

Suspiret: Eheu! ne rudis agminum

Sponsus laceffat regius asperum

Tactu leonem, quem cruenta

Per medias rapit ira caedes.

Hector vero, neglecto Troianorum luctu et domestico consilio, impatiens vitae et morae, progredi ante urbem et accursitantem Achillem expectare. ^{c)} Draconem putares, exitiosis venenis nutritum, iram spirantem, toruis, fulgentibus oculis circumspectare venatorem, huc illuc sinuosum corpus volutare. Accedit ab altera parte Achilles, sed non hic est Achilles. Mars bellator, ^{d)} fulgen-

^{b)} ib. v. 35. coll. Horatio. L. 3. Od. 2. 6.

^{c)} ib. 93.

^{d)} ib. 131.

gentibus armis igni et orienti soli simili incedit. Sed recedo ab ista actione, quanquam princeps est in Achille, et Hectoris fuga, clade, illiusue immoderata crudelitate terribilis; cum sensu enim et diligenter illum locum tractavit Klotzias.^{e)} De Turno vero Virgilii, animo et virtute Hectore inferiore, facta utriusque comparatione Iacobus Tollus probabiliter disputavit, in quo viro, nisi interdum nimis anxie secutus esset ingeniosas interpretationes, et Homerum chemicum reddidisset, frustra repugnante natura et arte, haud mediocris intelligentia et sensus acutior. Ceterum noli, Lector, Homero propter Achillis impotentiam irasci: ut enim non ad ferocitatem illius aevi, aut acerbam Patrocli memoriam appellem; non virtutis exemplar, sed impotentiae et pestis generis humani, inexsatiabilis

P 2 irae,

^{e)} Epistol. Homer. p. 224. seqq.

irae, tetrīs coloribus exprimere voluit. Dignus erat casus, quem apud Virgilium Aeneas lacrumis decoraret. Nec possum in pompa funebri et ludorum solemnitate morari. Magni, fateor, sensus et spiritus totius libri sunt. Patrocli simulacrum, aurora vndique coruscans,^{f)} et mutua vtriusque oratio grauis et affectibus plena.^{g)} Sed nec ipse rogos vulgari igni incendendus Homero est.^{h)} Taciturno aethere, negat officium natura, ignis et flamma desideratur, abire igitur Iris, Zephyros, Boreasque conuocare, illi vero immenso sonitu, agitatīs ante se tempestatibus, per vndam pontumque tumultuantem volutantur, et ruunt in castra, rogoque cum fragore ardenti spirantes incumbunt. Iam vero paulatim exacerbatum asperiore animo lectorem delinire, et Achilli reconciliare incipit honesta et liberalis animi generositas,

f) Iliad. 23. 69.

g) ib. 180.

h) ib. 192.

rositas, per intervalla elucens. In quo poetae artificium miror, qui naturalem affectuum inconstantiam sequitur, nec patitur, eum invidiosum et detestatum a scena epici carminis abire, cuius tam crebram admirationem sub ipso initio excitasset. Fateor certe, ea, quae ab Achille Nestori dicuntur, cui, non immemor Patrocli, propter gloriosam senectutem praemia absque pugna decernit, me nunquam sine sensu generositatis legisse. Amabilem vero illum senem, et egregium temporis acti laudatorem: haec est honestae senectutis facies, haec natura expressa, aut nulla est, de qua re, si quis dubitet, adeat Boiuinum. - - Finem facerem, sed vocat me ad se Priamus et Achilles. Quis adeo est artis ingeniique contemtor, et naturali sensu pulcri destitutus, ut, si totus Homerus fato quodam deletus esset, non in hoc vno memorabili epilogo poetam agnoscat? Nisi vero

hoc non est artis summum fastigium, nosse pectoris humani latebras, alienis affectibus suos accommodare, cum maiestate supplicem fieri, et in ipso orbitatis desiderio luctuque generosum animum, iniuriae acceptae sensum, sine timore, cum quadam acerbitate, sed absque iniuria et calumnia ostendere. Atqui haec ars, latet in epilogo. Ecce ex insperato stupentibus omnibus, et se inuicem, (non aliter poterant,) cum expectatione tantorum virorum intuentibus, venerabilem senem, regem adhuc inuictum, prostratum ante pedes Achillis. Quid ad flectendum inexorabilem animum dicet? Est ea humanorum affectuum natura, ut vno eodemque tempore, quoniam duplicis obiecti aequa contemplatio non in idem tempus cadit, non plurimum eadem vis, et acerbitas esse possit. Unus regnat, et is quidem potentior. Fac, te iratum moueri misericordia, fac illum affectum

re-

regnantem, detrahetur potestati alterius. Iam vero ab omni humanitate alienus sit, qui non parentis, quem amet, desiderio et memoria tangi velit. Sed videat istum parentem insuper senem languentem, fortuna aduersa laborantem; cogitet vel in isto luctu se ab illo vnum spectari, vnum desiderari . . non mouebitur? Atqui sic imparatum animum aggreditur Priamus.^{k)} Recordare patris tui, diuine Achilles! aequalis mihi aetate, et stantis in graui senectutis limine. Atque illum fortasse vicinorum impotentia vrget, neque est, qui ab ipso perniciem defendat. Tamen te audiens viuere, laetatur ex animo, et sperat, se olim dilectum filium visurum, a Troia reuersum. Haec Priamus. O diuinam simplicitatem, omni arte declamatoria fortiorum! Iam vero memoria paterni nominis molliorem animum, facta inter se et

37 P 4 patrem

k) Iliad. 24. 486.

patrem comparatione, auctisque insuper
 malis suis commemoratione simplicissima
 domesticae orbitatis, tenet et incendit.
 Nihil vero illustrius illis, quae in Hecto-
 ris mortem dicuntur:¹⁾ Qui vero mihi
 vnicus erat - iam in hoc misericordiae
 argumentum, sed adde maius - tutaba-
 tur patriam, eum tu interfecisti - adde
 aliud grauius - pugnans pro patria,
 quem? Hectora, nisi quis putet, casu
 Hectoris nomen post commemoratio-
 nem ipsam positum fuisse. Sed nolo in-
 terpretatione mea orationis vim et ver-
 suum conspirationem minui. - Inspice
 locum, et si potes, supprime lacrimas.
 Ipsa memoria deorum adiecta, et superi-
 oris orationis de patre repetitio felicissi-
 ma est. Adeffe deos, parentem ipsum
 supplicem videt Achilles. Sed sentiat
 etiam victor, sentiat iterum, quis sit is,
 quem ante pedes videt, et propter quem -
 vt

1) ib. 499 - 501.

vt erubescat, moueatur, lacrimas fundat.
Reuerere^{m)} Deos, Achilles, meique ipsius
miserere, recordatus patris tui, quo ego
sum miserabilior: sustinui enim, quod
nemo vnquam mortalium sustinuit, inter-
fectoris filii mei manus exosculari -- En
generositatem in medio luctu. Audet in-
terfectorem appellare, qui est. Cur non
audeat? Nunquam adeo maiestas poten-
tioris animi labefactatur, vt non in ipsa
fortunarum aduersitate eluceat. Haec de
Homero dicta sunt, ad illustrandum iudi-
cium Quinctiliani. Apparebit, credo, et,
si non apparet, mea culpa est, Homerum,
quem propter mirabilem vnus actionis
varietatem, fingendi felicitatem, mores
cuique tempestiue datos, et diligenter
sustentatos, affectuum et perturbationum
naturam et effectus, cum felicitate ex-
pressos, et laetam orationis vbertatem
amplectimur, in primis ea virtute illustrem

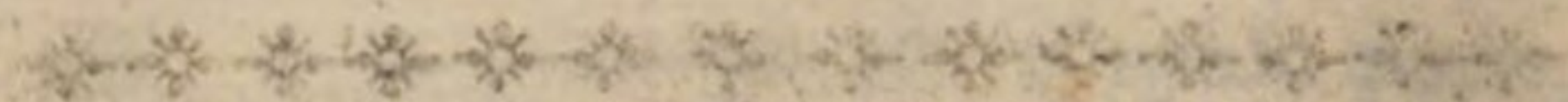
P 5

esse,

m) Iliad. 24. 503. seqq.

esse, quae princeps est in epico poeta,
et pendet a sublimitate. Potest igitur, et
debet legi: sed, quam pro nostrorum
temporum felicitate cautionem vix adde-
re debebam, nunquam eius admiratione
incensus animus obliuiscatur, esse nobis
exempla verae et perfectioris sublimita-
tis, et rebus diuinis aptiora, et humanis
digniora, morali vero in vniuersum per-
fectione illustriora. Ceterum, nemo im-
prudens nobis propter amplitudinem li-
belli irascatur, quem, perlecto iterum
Homero, diligenter et cogitato scripsi-
mus. Scribentibus enim nobis super in-
geniorum principe, et Critico non ieiuno,
turpe fuisset, temeraria ficcitate mate-
riae vbertati et maiestati detrahere.

HARMONIDES
SIVE
DISSERTATIO DE NECESSI-
TUDINE LITERARUM ET
PHILOSOPHIAE.

Quoniam Antonius nundinam aut Romae

aut Athenis villosa forma mentis in

Oratoribus (idem Graeci appellant) perit

perit quod perit in Oratoribus

ex singularium ingeniorum dicendi fa-

cultate vi et virtute ad augendam

eloquentiam eloquentiae sublimioris phi-

losophiae comites perituae expresse

in Oratoribus et in Philosophis pro magistro

magistro et in Oratoribus et in Philosophis

magistro et in Oratoribus et in Philosophis

magistro et in Oratoribus et in Philosophis

magistro et in Oratoribus et in Philosophis

magistro et in Oratoribus et in Philosophis

magistro et in Oratoribus et in Philosophis

magistro et in Oratoribus et in Philosophis

magistro et in Oratoribus et in Philosophis

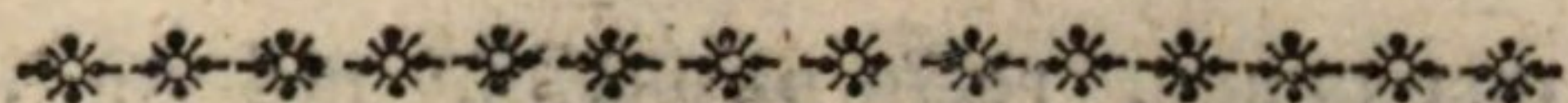
magistro et in Oratoribus et in Philosophis

magistro et in Oratoribus et in Philosophis

magistro et in Oratoribus et in Philosophis

magistro et in Oratoribus et in Philosophis

Magistro et in Oratoribus et in Philosophis

Qualem Antonius nunquam aut Romae aut Athenis visum, forma menti impressa, (ideam graeci appellant) percepit; qualemque Cicero, diuinus orator, ex singulorum ingeniorum, dicendi facultate, vi, et urbanitate, ad augendam maiestatem eloquentiae, sublimioris philosophiae comitis perpetuae, expressit summum oratorem; talem pro mediocritate ingenii, vtriusque disciplinae usu diuturno et magno amore incensus, adumbraturus eram, veri philosophi ac litteratoris speciem, omni numero perfectam: vt vtraque forma proposita et comparata appareret, neutram disciplinam reipsa, sed cogitatione tantum vel verbo potius posse discerni aut separari. Sed dum id opus inchoabam, rei magnitudine et ambitu deterritus, partem tantum illius rationis suscipere malui, ex
qua

qua tamen, recte proposita, nisi Anti-Socraticus aliquis Daemon, Apuleio infensus, meamque sententiam obfuscaturus, atris me circumuolet alis, apparebit, neminem videri posse verum philosophum, nisi sit idem ingenuus litterator; neminem ingenuum litteratorem et perfectum, nisi sit imbutus antiqua illa, causarum, rerum, euentorum et effectuum indagatrice philosophia, quae more Attico et Romano non sustinuit philosophari, ut viueret, sed vixit, ut in reipublicae utilitatem et gloriam philosopharetur. Apparebit, inquam, causis seditionis domesticae, quam ab vltima rerum memoria, aut inuidia aut ignorantia ducti imperitiores quidam moliebantur rite explicatis; et consanguinitate litterarum cum omni disciplina demonstrata; illam, quam proposuit meus Harmonides, necessitudinem non esse somnium Grammaticorum, aut nuptias philologiae

logiae cum Mercurio, Iberico fastu confarcinatas; sed natura rei, *ἁρμονία* et *ἀναλογία* vtriusque disciplinae, et quod caput est, argumento ab inductione, ad probabilitatem dialecticam firmissimo, roborari. Certe non casu accidit, quod Valesius, Vir nobilitate gentis et ingenio immortalis, docuit, primos ac principes criticorum ac litteratorum fuisse Socratem, male propter eam ipsam partem Aristophani derisum, Platonem et Aristotelem — Aristotelem, inquam, meum, cum quo me solidioris doctrinae, eloquentiae, poeseos et artium studium, litterarum omnium amor, auctoritas patrum reipublicae, et optimi Principis indulgentia nuper arctius coniunxit. — Qua in re si me deduci patiar ab vlla gratia Xenophontea,^{a)} aut Veneris

a) v. Xenophont. Memorabil. L. II. c. 1. collato Cicerone Ep. ad Fam. L. V. 12. ac Silio Italico,

neris Erycinae, quam apud Maximum Horatii mei purpureis oloribus ^{b)} tempestiuius commessantem sequor interdum fuspensio pede taciturnus: malim, quod auertat Iupiter ἀλεξικακός, a partibus Spanhemiorum, Casaubonorum, Salmasiorum, Perizoniorum, Ernestiorum, ad graecobarbarum et semipaganum Scotorum, et Scholasticorum exercitum transfugere, et nubem compendiariae disciplinae, ex corporibus caecis conflata, pro diuina illa forma Platonico-Aristotelica amplecti. Quae dissertatio apta erit, ut opinor, personae, quam plane viginti annos sustinui, loco, ex quo philosophiam et litteras publice docui, et muneri, quod olim nomen duxit a Theoria Aristotelis, ne temporum quidem barbarico, qui hanc Socraticam fabulam elegantissimis versibus expressit, Metastasio aemulo haud indignus.

b) Horatius L. IV. 1.

barbarie, codicum penuria, aut correctorum improba temeritate adeo deformata, ut non agnosceres ichnographiam et ruinas altioris ac sublimioris philosophiae, Heliopolitanis ruinis aut Palmyrenis comparandas, inter quas magnorum templorum formae, plane integrae seruatae, architectonicae disciplinae gloriam et maiestatem ostendant; apta denique erit urbi, quae litterarum artiumque laude Athenis illis Atticis comparari potest, cuius Senatus uterque ingeniis floret, et in qua Cratippi cum Panaetiis, Mirones cum Polycletis, sine inuidia et superbia, ingenio, virtute et arte aemulantur.

Antequam vero ad naturam et vim eius, quam menti impressam sentio, necessitudinis indagandam et explicandam accedit mea disputatio; more Tullii in Miloniana, ut proposui, refutanda esse censeo, quae temere saepe ab inimicis

Q

vtri-

utriusque disciplinae alternis opprobriis
solent iactari — nam et nunc remanent
vestigia ruris, quamquam Graecia capta
mores intulit agresti Latio;

a) — Ac saepe duobus
Regibus incessit magno discordia
motu —

Erumpunt portis — concurritur, ae-
there in alto

Fit sonitus —

Quamquam hi motus atque haec cer-
tamina tanta

Pulveris exigui iactu compressa quie-
scent.

Quare aperiundi sunt fontes mutui erro-
ris, ut facilius pateant causae secessio-
nis, quae peior videtur Romana in mon-
tem sacrum. Nam illa reipublicae for-
mam dedit, et νομοθεσίας fructum tu-
lit vberimum; haec antiquae reipubli-
cae litterario-philosophicae, ab Aristo-
tele

a) Virgil. Georgicorum IV. v. 68.

tele et Platone usque ad Erasmus et Leibnitium auctae et firmatae, ruinam minatur. Prima causa eius, quam dixi, seditionis, ingenue fateor,

Nam Iliacos intra muros peccatur et
extra,

est interna, et pseudo-litteratorum, qui contra leges et exemplum Aristotelis, Dionysii, Quintiliani, Longini, Valesii, Ernestii, in litterarum disciplina ornanda et augenda male versantur. Offendit philosophos obscuritas plus quam Heraclitea aut Lycophrontea, quam quidam aut scriptores eius rationis, aut interpretes affectant. Pungit eos insolens quidam philosophiae vernaculae horror actaedium, quod recte reprehendit Malebranchius, ^{b)} dum de causis errorum in

Q 2

vni-

b) v. Recherche de la Verité Livre 2. Partie 2.
de l'imagination. Quem auctorem, quamquam
in vniuersum eius praecepta non probo, pro-
pter

uniuersa disciplina disputat. Indignantur ingenia viuidiora, post nouinuenta principum virorum, Theoriam lucis re-
pertam, plantarum et uniuersae naturae
interiorem cognitionem constitutam, tot
Astronomorum principum curas, omni-
umque artium exemplaria per Europam
dispersa, fastidiri a quadam gente, nisi
quae terris femota, suisque temporibus
defuncta —

Sic fautrix veterum, vt tabulas pecca-
re vetantes — n. r.

Naeuium ego quidem non praetulerim
Horatio, quamquam pro Campana glo-
ria et fastu suo lapidi ipse inscripserit:

Postquam Naeuius poeta

Traditus est Orcino Thesauro,

Roma desier loqui latina lingua.

Nunquam, Naeui, melius, elegantius,
pressius, accuratius, limatius latine et

scripsit

pter simplicitatem, qua utitur in rebus gra-
uissimis, exemplar philosophiae duco haud
fucatae.

scripsit et locuta est Roma, quam te mortuo, quamquam semper tuum ingenium mirata.

Est aliud quoddam genus, rusticitate singulari et seueritate deforme, visu illaetabile, asperum tactu, ἀνύθρον, ab omni sensu veri pulchrique alienum, ac possessionem Salinarum, vel Tullianarum, nullo edicto defensurum,

a) Orrida Maestà nel fero aspetto

Terrore accresce e piu superbo il
rende.

Rosseggian gli occhi, e di veneno
infetto,

Come infausta cometa, il guardo
splende.

v. *La Gierusalemme liberata,*

Canto IV.

Q 3

Cui

a) Horrida maiestas ferocitate vultus terrorem
auget et superbiam. — Rubent oculi veneno
infecti, et micat scintillans acies instar stellae
crinitae male ominatae.

Cui rationi infesta est diuina illa philosophiae forma, humanitatis interpres, naturali pulchritudine sine maculis exurgens, quae ex iisdem speciem ducit, ex quibus vires, similis illa quidem Logistillae Ariosti, aut Sophroniae Tassonis, quae

b) — — d'alti penfiere e regi

D'alta belta, ma sua belta non cura —
aut certe fugit ad falices, si se cupit ante videri, qualem Gratiam in pictura descripsi ex mente c) Hagedornii. Haec forma, qualem descripsit Tassonus, plane diuina, non potest conciliari scriptoribus barbaris, in quorum capite

Nec mare, nec coelum, nec denique

terra, nec aer,

qui vni horrent syllabas, aut miserrimum et mendacissimum aucupium etymologia-

b) Intelligentia et pectore sublimis, sublimi pulchritudine conspicua, sed suae pulchritudinis ignara et incuriosa. — v. Tasson. Cant. IV.

c) v. Acta Eruditorum, ad A. 1762.

giarum sectantur, verborum solam curam, rerum nullam sollicitudinem ostendunt; asterisco tamen suo aut obelo felicissima ingenia in paludem Morfimi,^{d)} vel in insulas beatorum legatione honoraria translaturi; propriis chartis olim comburendi, aut, consentientibus diis atque poetis, tardipedi deo et emendaturis ignibus addicturi hirsutas suas et inanes rerum quaestiones. Raro seuera morositas est sine ὑπερηφάνια, raro falsa gloria, nullius roboris sibi conscia, fastu turgens inani, sine malitia, malitiae autem soror et mater incedit Invidia. —

— — Domus est imis in vallibus antri
Abdita, sole carens, non vlli peruia
vento;

Tristis, et ignaui plenissima frigoris;
et quae

Ignem vacet semper, caligine semper
abundet. —

Q 4

O

d) Aristophanes, in Ranis, 151.

O diuinum poetam, aut, quod idem est,
si vterque excellit, philosophum, qui
non patitur, obscuras in has latebras,
veneno et tæbe infectas, intrare sapien-
tiam, sub forma Mineruæ latentem, qua-
lis ex cerebro Iouis obstetrici Vulcani
manu suspensa exsiluit. —

Constitit ante domum, (neque enim
succedere tectis

Fas habet) et postes extrema cuspide
pulsat. —

At etiam infelicem illam deam, cui

Risus abest; nisi quem visi mouere
dolores,

non fui, sed alieni, quæque Mineruam

— obliquo fugientem lumine cer-
nens,

Murmura parua dedit; successurum-

que Mineruæ

Indoluit: —

— et tandem Tritonida conspicit

arcem,

Inge-

Ingeniis, opibusque, et festa pace
virentem:

Vixque tenet lacrimas, quia nil la-
crimabile cernit.

Bone deus, nisi luditur in verbo, quam
interior philosophia latet in hac descri-
ptione plane ethica, et Aristotele digna.
In antrum Inuidiae, auctore sapiente,
non potest intrare diuina illa sapientia,
quae non sensu Epicureo, sed vero, lit-
terarum et disciplinarum viis et rationi-
bus perspectis, sublime elata

Peruicit et extra

Excedit longe flammantia moenia
mundi,

Atque omne immensum peragrauit
mente animoque.

Vnum addam, idque pace aliorum, In-
uidiam, illis Cimmeriis tenebris latentem,
locare interdum istas latebras suasque
operas filiis Mineruae spuris aut adsci-
titiis, et, vt fit, non ex litteratorum

parte solum, sed ex diuersa parte, quae se auctumat esse principem, peccari.

Auget dolorem philosophiae, in primis dialecticae, quae in eruendis notionibus certis, ambiguitate vitanda, et vera interpretatione in primis laborat, prurigo multorum correctorum, quos, ex lege Plotia de vi, damnari voluit Lipsius in Satira Menippea, nostris temporibus magis pertimescenda, quoniam, ut fit, in omni arte ac disciplina, occupata magnorum virorum ingeniis, vera et vna lectione, nouitatis studio ab illa via recedunt multi; non tam solliciti de ingenio auctoris, quam suo, similes illi quidem Claudio, qui truncatis illustrioribus statuis caput suum imponi curauit. Pax sit exemplis fictitiis, sed ad naturam expressis. Quam inanes interdum quaestiones dignae risu Sardonio, aut Cratippi cum philologia! — „Componite togas et ordine accedite.“ — Virgilius

gilius emendatus, correctus, restitutus.“

— Ain vero? Quid magno hiato promissor? „Audi et ausculta! — Aeneidos libro primo contra omnium librorum et codicum auctoritatem ego, vnus Mercurialium virorum, Martinus Scriblerus ex antiqua gente Scribleria, non legendum censeo:

Faces et saxa volant —
Apage, quaeso, istas *faces*, Cereri et diis nuptialibus sacras, popello tunicato indecoras, in primis tumultuanti. Rectius ille, qui nil molitur inepte Saturnalium die septimo. Vnde mihi lapides, vnde sagittas? pro decoro feruitutis et plebis infimae. — Lege ergo meo periculo non „faces“ fed „faeces.“ Legam omnino, Martine, tuo periculo, non meo, dummodo nil simile. Ecce iterum Crispinus adest! et saepe vocandus in partes. —
Codex Mediceus et Romanus omnesque
cor.

correctores, qui hos inspexere, legunt
quidem: —

— Pronusque magister
Voluitur in caput.

Sed dii immortales, blennan, bardam
et stupidam lectionem! Albani montes,
et vtriusque populi sacra templa se com-
mouisse videntur, et ipse rerum pater,
Iupiter Latiaris, propter illud prodigi-
um. — Magistrum navis, eumque Tro-
ianum, volui in caput? Procul este pro-
fani! Et vos, profelyti portae criticae,
legite meo iterum periculo:

— Pronusque magis — *ter*
Voluitur in caput —

Cui coniecturae, aut potius lectioni;
nam latet in Escuriali, aut Vaticana, aut
Oxonienfi bibliotheca; Montefalconio
elapsum codicis Aproniani antiquicris
apographum, vt me monuit nuper eques
torquatus ex Hesperia prima et ultima
redux,

redux, mirifice respondet, ne dicam de
numeri *ternarii* solemnitate — τὸ

Ter illum fluctus —

Quid porro illa triplici rotatione, aut
pro natura tempestatis probabilius, aut
ad torquendum per rerum miracula il-
lum Petronii spiritum, Lucano negatum,
accommodatius, et ad sensum legi potest
apertius? Nugas agis et nobis narras, Po-
pi! Ago, sed ex composito et vltro, Attico
meo Chesterfieldo, et Addisonne non in-
dignas. — Nam hae nugae ad seria du-
cunt, *In mala derisum semel exceptum-
que sinistre.* — Rideo, quae ridenda
sunt ex interioris philosophiae legibus,
non vt poeta, sed vt dialecticus; nam
crisis, ni fallor, est pars dialectices et
philosophiae vberima, quoniam vis iu-
dicandi non potest, opinor, ab illa disci-
plina remoueri; rideo cum Longino,
Quintiliano, Petronio, Horatio insolentiam et temeritatem quorundam corre-
ctorum:

etorum: si erro, mea me virtute in-
uoluo

Tis with our judgments as our wat-
ches, none

Go just alike, yet each believes his
own.

Quamquam meo horologio crediderim,
est enim simplex, nec solis, nec lunae
labores, nec errores planetarum, nec
radiatorum anfractus demonstraturum, sed
mensuram temporum et moras sine va-
rietate affectata. At haec ficta, com-
posititia! En tibi exemplum ex vero
expressum! Horatius, utriusque Pisonis
doctor haud umbraticus, Aristotelis ae-
mulator, censorque et morum et inepti-
arum Romanarum Catone seuerior; sed
cum hilaritate; in illa mutationis ver-
borum et temporum elegantissima com-
paratione, puto, non inepte scripserat:

Vt sylvae foliis pronos mutantur in
annos.

Ne

Ne dicam de barbara correctura primi hemistichii, legi vult suo periculo Bentleius: *prunos in annos*. Eripis ergo, Richarde Bentley, tempori celeritatem et alas, ab Horatio pro rei natura ipsi annexas; intrudis pedestre illud *prunum* thermas refrigeraturum, vel Neronianas, et multis locis parallelis hic male cumulatis obscuratum: dignus hac vna correctura Senatusconsulto Varroniano, censura Nigidii Figuli, aut plaga illa non leui, qua te afflixit derisor Londinensis, antiquorum et recentiorum arbiter peritissimus.

Inuidiam litteris et arti criticae aliam excitat interpretum et commentatorum multorum inanis et vaga loquacitas, qui non ratione et via, accurate, breuiter et apte, sed alieno loco et tempore ineptas quaestiones et parallelismum moleste fedulum affectant, ducti illi quidem
fola

sola imaginandi vi, et similitudinum plus quam feruili aucupio.

Tityre tu patulae recubans sub tegmine fagi.

Quid ad otium illud agreste delineandum lentius et mollius, sed et primo intuitu clarius? — Quid opus tibi erat, la Cerda, litterator grauissime, in hac luce tanquam in tenebris micare, aut laborare, ut si notas diui Augusti cum Dione et Suetonio dispungeres? ^{a)} Quid opus erat ex Theocriti, Callimachi, Moschi tuguriis, et interiore Asia, et Graecia, ab inferis excitare sexaginta Pseudo-Tityros sub ilice, aut platano Platoniana, temere ac molliter discubituros? — Mallem saepe hoc genus interpretum esse auri et argenti intus positi inops, quam sterili vbertate male diffundi. Sed longius me a via deduxit iusta, opinor, indignatio,

a) Rutgersius ex Suetonio in notis in fragmenta Augusti, p. 174.

tio, sine omni tamen mala malitia, quae non cadit in bonum virum. Id vnum addo, et ex animi sententia pronuntio, molesta hac commentatorum farragine ingenia nobiliora opprimi, aut offendi, atque a litterarum cupiditate saepe deterreri. Accedit aliud malum ex misera interdum et haud Volumniana εὐτραπέλεια^{b)} commentatorum, et κακοζηλία dictorum, a Criticis male quaesita; amphiboliis haud acutis, aut paragrammate anxio, captante risum, vere παρά προσδοκίαν. — Poterat enim Socratica coenae duci sine istis. — Nihil sane tristius dici potest, aut cogitari, quam inepta leporis, urbanitatis et facetiarum, in re feria, ad naturam solidioris doctrinae pertinente,

b) Vide Ciceronem ad Familiares VII. Ep. 32. quae, collata praeceptis libri secundi de Oratore, antiquae et Atticae urbanitatis leges breuiter et accurate describit.

nente, affectatio. Sit licitum ingenio felici, et ad hanc promptitudinem nato, sine labore, aut studio arripere flores urbanitatis, qui se offerunt vltro in arduis philosophiae locis versanti. Quale ingenium erat, Erasmi, Vlrici Huttenii, Lipfii, Rutgerfii, ipsius Melanchthonis, aliorumque principum Virorum, qui monumenta sanctarum litterarum caste et sine dispendio temporis, diligenter, accurate, apte interpretantes subridebant interdum, quasi vt istas miserias, — nosti reliqua, sed semper seruata sua grauitate.

Sed quid dicam de alio quodam morbo criticorum quorundam acuto, Celso et Hippocrati ignoto, allegorimaniae? quo saepe vel praestantissima ingenia, aut gloria quadam interioris eruditionis et sagacitatis ducta, aut lectionis vasta copia obruta, aut nimio similitudinum studio laborantia, corripiuntur. — Interdum, fateor, ingenium prudens, rerum sagax,

sagax, aliud dicit, aliud vult intelligi, in quo, auctore Quintiliano, tota vis cernitur allegoriae. — Nemo magis mirari potest diuinas illas formas, Ouidio, Miltono, Ariosto, Tassoni, Homero expressas, in quibus saepe latent summae sapientiae exempla et praecepta, ut supra in Inuidiae imagine ad naturam delineata obseruaui. Sed irascor, in diuina illa Virgilii Ecloga, praeter Tityrum et Palaemona; qui pro poetae consilio debebant esse allegorici, ad significationem animi grati, et misericordiam Augusti mouendam; omnes versus, verba et imagines ex natura ductas, cum sensu rusticae amoenitatis, sine alio consilio expressas, quasi geometricas formas, triangulares aut quadratas, equiparari rebus, personis, euentibus; et has nugas in editionibus praestantissimis legi, et ex ruinis grammaticistarum, non grammaticorum, instaurari et cum pom-

pa efferri. — Equidem non inuideo, miror magis, ducto exemplo ex eodem Idyllio, fontes videri poetas: forsan propter Bandusios aut Formianos colles; pinus, consules aut senatores; propter proceritatem et dignitatem; et totam illam artem topiario-poetico-politicam, quae latet in festiua ratione ineptorum Scholasticorum. — At cur non, si omnes actus, actiones, et personae huius fabulae sunt allegoricae, in illo tonsore, quo usus erat Tityrus,

*Candidior postquam tondenti barba
cadebat,*

equitem aliquem, conductorem aut negotiatorem pecuniarum publicarum, agnoscit, quorum bona periclitabantur in prouinciis, tempore Pompeji, aut aliquem sordidum, qui — *τόνον τόνον* — nosti reliqua ex Theophrasto. Mutatur Pindarico quodam spiritu elatus, *non usitata nec tenui penna bisformis per liquidum*

dum cethera vates Horatius. Sed non spectanda erat in illa mutatione Metempsychosis Pythagorae, Alectryoni Luciano^{a)} derisa, non capitis pedumque villosa canities, ab idea, menti poetae impressa, aliena, et ab omni sublimitate, quae tamen in hoc carmine spirat, plane remota. Agnosco Allegoriam, auctoritate Quintiliani, et analogia Alcaici Scolii ductus, in naui illa Graeco-Romana; sed non ita agnosco, ut omnes antennas, aut rudentes putem allegoricas: qua in re Gesnerus dialecticas leges secutus, et interpres philosophus, saepe monuit Baxterum, nec non exagittavit fanaticismum Harduini, qui sine sensu philosophiae et rationis, in Galatea et Europa, ecclesiam victricem, atque diuiniora quaeque somniauit in rebus ludicris, paganis et fictitiis. Quis non

R 3

dicam

a) vide Lucianum editione Amstelodamensi, e typographia P. et I. Blaeu. Tom. II. p. 159.

dicam philosophus, sed sana mente praeditus in corpore sano, hanc usurpationem dialectico-Rhetoricam, Aristoteli et Quinctiliano ignotam, ferre poterit, sine quadam indignatione?

Maximum denique periculum imminet reipublicae litterario criticae, ex ostentatione et superbia eorum, qui novitatis inani studio ducti, antiquae rationis ignari, incredibili insolentia elati, severam, gravem et castam litteratoris speciem vultu et astu mentiantur, inter cathedras foeminarum plorare callidiores, et Gaditanarum naeniarum auctores et declamatores bellissimi. Quod genus hominum petricosorum, Martiali designatum, quamquam praeclara omnia minetur, stipetque Platona Menandro, non potest non, pro sua rerum penuria, abhorrere ab vbertate Platonicae rationis, et subtilitate disciplinae Aristotelicae, quo-

quorum admirationem et imitationem relinquit Baconi, Gassendo, Newtono, Hobbesio et Grotio, instauratoribus philosophiae et litterarum sanctissimis. Sed hoc genus, quo latius serpit, quoque impudentius veri philosophi et litteratoris sibi vltro imponit personam, eo arctius arte, virtute et ratione est constringendum, ne imperitiores aut capiantur, aut illudantur, aut praestantissimorum ingeniorum vis a via publica verae gloriae ad semitam doctae inertiae deducatur. Fateor, me esse vnum multorum, paullo infirmiore, sed aduersus hos primipilares verae, sed fucatae ignorantiae — ego non steterim post principia.

Nam necessum est contra illos versis gladiis more Plautino depugnari. —

Sunt enim innumeri, teste Popio philo-
sopho ^{a)} et Iuuenali ^{b)}

Hic alta Sicyone, ast hic Amydone
relicta —

Ingenium velox, audacia perdita,
fermo

Promptus et Isaeo torrentior.

Quid multa? Affectant polymathiam, non
qualem Casauboni, Spanhemii, ad exem-
plum Plinii Senioris habuere, aut Mor-
hofii describere, quae cadit in litterato-
rem et philosophum, natura, usu et ex-
ercitatione roboratum, antiqua via et
ratione incedentem, sed desultatoriam
illam et vagam Polypragmosynen, quam
ridebat in Graeculo Lucilius alter. —

Ede,

a) Those half-learn'd wittlings num'rous in
our isle

As half-form'd insects on the banks of
Nile.

Pope, Criticisme v. 40.

b) Sat. III. 70.

Ede, quid illum
Esse putes? quemuis hominem se-
cum attulit ad nos,
Grammaticus, Rhetor, Geometres,
Pictor, Aliptes,
Augur, Schoenobates, Medicus, Ma-
gus, omnia nouit
Graeculus efuriens: in coelum, iusse-
ris, ibit!

Fateor, vel nostris temporibus idem acci-
dere in reliquis artibus. Iudicari, vt vno
exemplo res ipsa explicetur, pro nostrae
aetatis genio, de pictura, omnique ar-
tium disciplina, sine sensu veri aut ratio-
nis; notionibus quibusdam communi-
bus, et abstractis, et acceptitiis de poesi,
eloquentia, arte plastica iudicari; Hage-
dornios, Hoomios, Mengfios, et alios
compilari; nomina artificum laudari sine
intelligentia artis interioris; fieri multa
ad ostentationem fictitiae eruditionis,
quibus non potest non offendi philoso-

phus, non verborum, sed rerum, non partium, sed vniuersae artis indagator.— Felix operis summa, quia non nescius est ponere totum. Ipsi Perizonii et Scio-ppii, quamquam gnari, grammatices disciplinam esse ductam a philosophia, fatentur, et Varronem, aut Figulum, aut Priscianum, dum in causas linguarum et rationes etymologicas, probabili analogia, inquirerent, philosophos fuisse; aegre ferunt, vt philosophi, grammaticorum quorundam putidam diligentiam, aut inconstantiam in definiendis verborum naturis aut modis, temporum rationibus et figuris. Dolent interpretationes vagas et pueriles, a sensu veri et falsi alienas, sine auctorum principum historia, ingenio aut iudicandi vi susceptas, qualem olim interpretem Ennianistam male accepit, vt est apud Gellium, Antonius Iulianus Rhetor, c) locum Ennii inepte

c) vide Gellium, L. XVIII, c. 5.

inepte explicantem. Dolent leges linguarum, quae ducendae erant ex usu potius, quam ex subtilitate inani, negligi, ingenia opprimi aut frangi seruili illa ratione discendi praecepta vniuersa, non ex obseruationibus singulis abstracta, sed memoria tantum perdiscenda, remota omni exercitatione inueniendi iudicandique, qua ingenia aluntur et firman-
tur, et ad solidiorem doctrinam praeparantur; quod Lokii, alique litteratores, etiam principes, recte vituperari potuisse concedunt.

Quomodo philosophus non potest irasci exercitationibus illis desultatoriis, ubi ex centonibus veterum male compositis, quibus affuitur pannus vnus et alter, conscribuntur, non ex industria, vt Aufonio, facetissimo viro, sed ex misera ingenii paupertate, poemata latino-barbara, in ea aetate, in qua interpretanda erant monimenta illa praestantissima diuinae

uinae humanaeque sapientiae, et ex Smetio et Gradu ad Parnassum combinari carmen miserabile, eo miserabilius, quia interdum hac inueniendi, aut compilandi gloria decepti adolescentuli putant, sibi diuinitus inspiratam poeseos diuinae sublimitatem; aut se in bicipiti somniasse Parnasso. En tibi, lector, actionem, ex vero ductam et experientia propria firmatam more dialogi *συνπρα- τινῶς*! Interpretare mihi hunc vel illum locum! — „Interpretabor; cedo Lexicon!“ — Datur; sed quale? Non tale, quo se immortalem fecit Gesnerus, ab Episcopo Sipontino vltimus, non index, ratione et via diligentissime scriptus, quales post auctorem Cornu copiae ad Martialem, Pareus in Plautum, Meursius ad interpretandos auctores graeco-barbaros, et nostris temporibus Ernestius vterque in Ciceronem et Ammianum Marcellinum, Fischerus noster in Theophrasti

phraſti ſimplex, ſed diuinum opus ſcripſe-
re; in quorum libris doctiſſimis multa
diligentiſſime explicata ſunt, quae ad re-
rum notiones, contextum verborum,
elegantiam et diſciplinarum omnium ſen-
ſum et intelligentiam pertinerent — ſed
vaga et indefinita compilatio verborum,
aut in ſola etymologia miſere laborans,
aut auctoritae claſſicorum ſcriptorum
inani et temere designata gloriam affe-
ctans. Accede iterum: Scribe; „Scri-
bam“ — cum quo? „Cum auctoribus
aureae aetatis. Sed cedo iterum Lexicon.
— „Scripſiſti — ſed quorum auctoritate
nititur tua oratio?“ — Auctoritate claſ-
ſicorum Plauti, Ciceronis, Terentii,
Quintiliani. — „Seruato contextu, ad-
hibita cautione de loco, tempore, per-
ſona, ratione vniuerſa? Quid tibi vis,
v. c. cum barbaro tuo *verberabiliſſimo*?
„Atqui hoc verbum eſt Plautinum.“ Re-
cte; ſed eſt comicum, non pertinet ad
natu-

naturam huius disputationis, ubi agitur de re seria. — „At locutus sum cum Plauto!“ Non cum Plauto, sed cum inepto quodam fordido Euclione Plautino. Eodem iure poteras seruum illum Plautinum litteratissimum (erat enim inscriptus, sed a tergo) auctumare verum litteratorem. Plautino Parasito^{a)} creditur *summa res cibaria, pestis venit larido, callo calamitas, itur ad praefecturam, ius dicitur larido, pugnus eius ballista, cubitus catapulta est, ruit in forum dentilegos omnes mortales factururus; basilicis edictionibus et aedilitiis turgidus et inflatus ferritribax.* — Omnia sunt Plautina, ut os columnatum Naeui;^{b)}

Plau-

a) Vide Plautum in Captiuis, Actus IV. Actione III.

b) Ridicula translatio Naeui poetae, qui propter carmina Satirica nobilioribus Romanis infensus detrudebatur in carcerem; et quem fingit

Plautinus est Bombomachides, Pyrgopolynices, aut barbare compositus ille Neptuni nepos:^{c)} At ^{d)}

Intererit multum, Dauus loquetur, an
Heros —

Descriptos feruare vices operumque
colores,

Cur ego, si nequeo ignoroque, poeta
salutor?

Tam multiplicem autem et variegatam
scribendi rationem, quam non in adole-
scentulis solum, sed etiam maturae aeta-
tis scriptoribus saepe reperiunt intelli-
gentes, simplicitati, acumini, et graui-
tati

git poeta, vtraque manu caput fulcire, sum-
ma tristitia oppressum, id quod comice os co-
lumnatum dicitur.

c) Vide Militem gloriosum, qui Thraconi Te-
rentiano comparatus, mores et ingenium
vtriusque comici mirifice illustrat. Actus I.
Scena I. et Hor. in A. P.

d) Vide Satiricon Petronii Capite I.

tati viri sapientis aduersari, res ipsa loquitur.

Eadem ratio est declamationum illarum, quarum furiis inquietantur, auctore Petronio, declamatores umbratici, quos Persius, philosophus et litterator, ait

— morituri verba Catonis

Discere, ab insano multum laudanda

Magistro;

Quae pater adductis sudans audiret

amicis.^{a)}

Vel Iuuenalis, qua erat humanitate^{b)}

Consilium dederat Sullae priuatus ut

altum

Dormiret n. r.

in qua re si peccauit Sulla, non erat culpa poetae declamatoris. Sed melius

est

a) Vide Persium in sermone elegantissimo, quo per dialogum, more Horatiano, multo sale aspersum, graphice descripti sunt Mores nepotum Romanorum Sat. III.

b) vide Sat. I. v. 15.

est, integrum Petronii inferere locum, quem si quis cum loco Quintiliani conferre velit, habebit normam elocutionis virilis et haud fucatae rectissimam, et sentiet, quid sit id, quod contemptionem litterarum pariat, non culpa ipsius disciplinae, sed eorum, qui male exercent, et male defendunt. En verba Petronii Arbitri, non elegantiarum solum, sed ingenii, eloquentiae et poeseos, ut in Lucani epico carmine indagando et corrigendo demonstraui. Sumta sunt ex initio Operis, ex Lectione Burmanni V. Cl. *Num alio genere furiarum declamatores inquietantur? Qui clamant: haec vulnera pro libertate publica excepi, hunc oculum pro vobis impendi: date mihi ducem, qui me ducat ad liberos meos: nam succisi poplites membra non sustinent. Haec ipsa tolerabilia essent, si ad eloquentiam ituris viam facerent: nunc et rerum timore, et sententiarum*

vanissimo strepitu, hoc tantum proficiunt, ut, quum in forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos. Et ideo ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, quia nihil ex iis, quae in usu habemus, aut audiunt, aut vident; sed piratas cum catenis in littore stantes; et tyrannos edicta scribentes, quibus imperent filiis, ut patrum suorum capita praecedant; sed responsa in pestilentia data, ut virgines tres aut plures immolentur; sed mellitos verborum globulos, et omnia dicta, factaque quasi papauere et sesamo sparsa. Qui inter haec nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere, qui in culina habitant. Pace vestra liceat dixisse, primi omnium eloquentiam perdidistis. Levibus enim atque inanibus sonis ludibria quaedam excitando effecistis, ut corpus orationis enervaretur, et caderet. Nondum iuvenes declamationibus continebantur, quum Sophocles

phocles aut Euripides inuenerunt verba, quibus deberent loqui. Nondum umbraticus doctor ingenia deleuerat, quum Pindarus nouemque Lyrici Homericis versibus canere timuerunt. Et, ne poetas quidem ad testimonium citem, certe neque Platona neque Demosthenem ad hoc genus exercitationis accessisse video. Grandis, et, ut ita dicam, pudica oratio non est maculosa, nec turgida, sed naturali pulchritudine exsurgit. Nuper ventosa isthaec et enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit, animosque iuuenum ad magna surgentes veluti pestilenti quodam sidere afflauit, simulque corruptae eloquentiae regula stetit, et obtinuit. Quis postea ad summam Thucydidis, quis Hyperidis ad famam processit? Ac ne carmen quidem sani coloris enituit: sed omnia, quasi eodem cibo pasta, non potuerunt usque ad senectutem canescere. Dici non potest, quantum haec ratio, quae

per diuinationem quandam nostrorum temporum scripta videtur, litteris vel apud illustres iudices, a quorum cognitione pendent munera publica, inuidiam moueat. Non possunt non odisse in rebus ad rempublicam pertinentibus dulcia illa vitia, et fucatum ac plane effeminatum dicendi genus, quo imbuitur ingenium iuuenile, maioribus aptum, et inanes illas anthologias politico-forenses, a castitate et auctoritate publica, et simplicitate consiliorum, alienas. Senecae alioquin multae et magnae virtutes fuere, ingenium facile et copiosum, multarum rerum cognitio: sed non oportebat Senecam rerum pondera minutissimis sententiolis frangere. Quare recte Quintilianus ^{a)} accessuros ad rempublicam adolescentulos monuit, ne, dulcedine vitiorum decepti, illud scribendi genus imitarentur: *Corpora sana, et in-*

a) Lib. X. c. 1. 2

integri sanguinis, et exercitatione firmata, ex iisdem speciem ducunt, ex quibus vires: namque et roborata, et adstricta, et lacertis expressa sunt. Sed eadem si quis leuia atque fucata muliebriter comat, foedissima fiunt ipso formae labore. — Similiter (sunt iterum verba Quintiliani, qui declamabat, sed, exemplo Ciceronis, viriliter)^{b)} illa translucida et versicolor quorundam elocutio, res ipsas effoeminat, quae illo verborum habitu vestiuntur. Idem Plinius, qui pluribus in locis aemulationem ingeniorum excitat, et docet varia genera declamandi, dolet^{c)} ineptos

S 3

fui

b) v. Libro VIII. Prooemium, ex Petronii loco supra laudato expressum, et comparatione diligenti non indignum.

c) Lib. II. Ep. 14. §. 8. ita scribit: Si quando transibis per basilicam, et voles scire, quomodo quisque dicat, nihil est, quod tribunal ascendas, nihil quod praebeas aurem: facilis diuination. Scito enim pessime dicere, qui laudabitur maxime.

fui temporis *laudicoenos* et declamatores, nimia cupiditate inclarescendi, fractis pudoris et reuerentiae claustris, recitantes in basilicis, qui auditores nacti erant actoribus similes.

Ne dicam de nimia affectatione quorundam, vel magnorum virorum, antiquitatis Romanae, quam in Meteoris suis eruditissime risit Werenfelsius, ne Scaligeris quidem exceptis, qui interdum de rebus, ad elementa litterarum pertinentibus, loquebantur ut de Republica Romana, patre patriae Augusto et terrarum orbe, non grammatico, sed victricibus armis reipublicae occupato. Haec ita, ut erant, ne nutare viderer, aut ullo partium studio duci, ingenue fassus (alia plura in ipsa tractatione tanquam per faturam dicentur) pace alterius disciplinae profitebor, non raro a quibusdam incautioribus aut imprudentibus peccari in iudicanda antiquiorum litterarum
natura

natura et praestantia, iisque litteris, quibus viri principes nomen ab humanitate imposuere; quasi iudicarent, in primis illis mortales a natura et instinctu animalium et bestiarum distingui. — Philosophi summa virtus modestia est. Cur igitur turgent interdum, qui hoc nomine gloriantur?

Obstipo capite et figentes lumine
terram,

Murmura cum secum et rabiosa silen-
tia rodunt,

Atque exporrecto trutinantur verba
labello,

Aegroti veteris meditantur somnia,
gigni^{a)}

Ex nihilo nihilum, in nihilum nil
posse reuerti —

S 4

Au.

a) Hic locus videtur scriptus ex imitatione Var-
ronis. Vid. Fragmenta apud Dacierium de
satira, Tom. II. Acad. Inscript. Parisinae.

Postre-

Auctumant, quod turpius est, sine vlllo grammatices aut critices studio (quasi vtraque ars a dialectica et philosophia vniuersa posset separari,) sine intelligentia eorum scriptorum, qui fuere rerum inuentores, sine perpetua denique ingenii humani historia, quam philosophi et litteratores habent communem, doceri posse probabiliter:

— — quid possit oriri

Quid nequeat, finita potestas denique quoique

Quanam sit ratione, atque alte terminus haerens.^{b)}

Quae superbia, nec Malebranchio, nec Cartesio probata, multum nocet apud imperitos et legum dialectices ignaros. Neque enim putant, qua sunt imbecillitate,

Postremo nemo aegrotus quicquam somniat

Tam infandum, quod non aliquis dicat philosophus.

^{b)} Lucret. de rerum natura, L. I. v. 76.

tate, ingenium nobile et praeclarum, dum incredibili intelligentia, subtilitate, et explicandi facultate excellit, sensum, non typicum illum aut allegoricum, sed litteralem et proprium, usum loquendi, mores populorum, legum origines, causas, antiquitatum rationes, dignitates, rerum vicissitudines notat — ut breuiter dicam — dum interpretatur, more Manutiorum, Erasmodum, aliorum, non philosophari, sed balbutire.

Aliam et ingentem horum litteraturae verae contemptorum culpam tacere non possum, ignorantiam historiae, et philosophicae et critico-litterariae. Primum auctumant, qua in re falluntur, huiusmodi studiis nunquam delectatos principes philosophorum. Ignorant, qua sunt pietate, Aristotelem ex Homero et Tragicis deduxisse opus illud immortale de arte poetica; usum fuisse in rhetoricis libris, ut in doctrina de moribus, ex-

emplis poetarum illustrium, et praecepta de vitiorum aut virtutum natura, comparisonem locorum perpetua illustrasse: ex quo patet, eum, ut philosophum, iudicasse, Homerum aut Euripidem fuisse interioris doctrinae principes, ex quorum sententiis et exemplis deduci possent leges morum et institutorum. Ignorant, Platonem Homeri fuisse admiratorem et imitatore, ex diuina illa, quanquam imaginaria republica, eum non eiecisse propter contemptum litterarum aut artis; sed propter politicam et nimis anxiam cautionem, aut potius inuidiam quandam ex aemulatione susceptam; — dialogos Platonis, ad prima rerum, cosmogoniam, dialecticam, reipublicae naturam, leges et formas, philosophiae simplicitatem diuinam, a Sophistarum scepticismo vindicandam, mores, virtutes, artes, et ipsam immortalitatem mentis per-

pertinentes, (vt ex virili imitatione Berolinenfis philosophi et litteratoris, et ex docta Abbatis Fraguierii ^{a)} disquisitione apparet) plenos esse imaginum Homericarum, amoenitatis poeticae, et elegantiae ac dulcedinis in adumbrandis personis, modis, rebus, et perturbationibus exprimendis. Terentius Varro, Messala Corvinus, vt Valesius docuit, ^{b)} criticorum principes fuere et iidem philosophi; Ptolemaeus, rex, criticis et litterariis lucubrationibus operam dedit haud vulgarem; Homerus iussu Alexandri imperatoris, Lycurgi legislatoris, Hipparchi, aliorum magnorum virorum editus, Aristoteli, Aristarcho, correctus, philosophis; quanquam pro Aristophanica licentia, et irridendi optimum quemque cupiditate, Lucianus alterum male acce-

a) Vide Tom. II. Acad. Inscript. Parisinae.

b) v. Valesium de Critica, L. I. cap. 34. sequentibus.

acceperit. In Homerum commentati sunt philosophi, Popius, et Popii exemplar Eustathius, vir incredibili eruditione et acutissimo sensu immortalis: Virgilio interpretando, corrigendo, operam dedere viri Consulares, iique doctissimi. Ab Aristotele usque ad Hutchesonum multi, litterarum interiorem cognitionem secuti, ad philosophiam morum, et vniuersae sapientiae partes illustrandas transigere.^{c)} Quid multa? Tacitus, cui Baelius, recte principatum in republica litterarum, ingeniorum et sapientiae concessit, auctore Plinio, aemulatore acutissimo, immo vero vterque gloriabatur nominis, ex litterarum auctoritate, ducta immortalitate. En tibi lector verba Plinii, ne, partium studio quodam ductus videar ornasse eorum de

Litte-

c) Siehe die Vorrede zu Franz Hutchesons Sittenlehre der Vernunft. — Leipzig 1756.

Litteratura iudicium: d) „Narrabat, sedisse secum Circensibus proximis equitem Romanum; hunc post varios eruditosque sermones requisisse, *Italicus es, an prouincialis?* Se respondisse, *Nosti me, et quidem ex studiis.* Ad hoc illum, *Tacitus es, an Plinius?* Expri- mere non possum, quam sit iucundum mihi, quod nomina nostra, quasi litterarum propria, non hominum, litteris redduntur; quod vterque nostrum his etiam ex studiis notus, quibus aliter ignotus est. — In quo loco si est quaedam gloria, mihi videtur tantis ingeniis, officiis litterariis, domesticis, ciuilibus coniunctis, ignoscenda, atque grato animo e) Plinii Secundi dignissima; quem in verecundissimo amore Taciti et Quintiliani

d) vide Epistolam Plinii Maxim. L. IX, 23.

e) v. Epistolam L. VI. 32. ad Quintilianum, quam qui aequare potest imitatione, sensu et elocutione, Plinius mihi erit tertius.

Ctiliani ostendebat, sine vlla fraude aut
 calumnia, ingenii et auctoritatis aemu-
 lus. Vt redeam ad ea, quae de Platone
 proposui, omnia, quae in Ione et Gor-
 gia leguntur, in quibus dialogis, aucto-
 re Valefio, ^{f)} de arte Rhetorica et de
 Poetices charactere in primis agitur,
 trahuntur ad philosophiam, vt Idyllia
 Bucolica putantur, aut omnes Hymni,
 epicae narrationes, quia sic inscribun-
 tur. Sed, vt vere dicam, in vtraque
 ratione parum peccatur: nam Idyllii
 nomen, ex imagine ductum, < potest
 dici in quacunque imagine vel pastori-
 tia vel heroica, ac eadem ratione disqui-
 sitiones Platonicae litterariae, arte et
 via

f) Valefius de arte Critica p. 155. qui partes
 Critices descripsit: expositionem, emendatio-
 nem, iudicium, quod hanc scriptorum com-
 parationem sequitur. Quis has partes a legi-
 bus logices et philosophiae vniuersae poterit
 separare?

via institutae, possunt, seruata solidioris doctrinae sublimitate, ad philosophiam referri.

Sed ad aliud genus accedam, huic non dissimile. Ridet interdum ἁλαζονεῖα quorundam semipaganorum antiquitatum aestumatores, tanquam Pseudo-Damasippos, qui, ante res ad medium Ianum fractas, vni virorum Mercurialium, callide nouissent,

Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus aere,

Quid sculptum infabre, quid fufum durius effet.^{a)}

Inuidet antiquae artis, plastices, picturae, toreutices interpretibus et arbitris elegantioribus *raras sine Mentore mentas*, — *Phidiacum ebur*, et, *si quis in aedicula deus unicus*,^{b)} *mirae Mummi*
philo-

a) Horat. Lib. II. Sat. III. v. 22.

b) Iuuenalis Sat. VIII. Ciceronis Libro IV. in Verrem comparandus, ex quo expressus est locus.

philocaliae ac Verrinis de pace triumphis elapsus, per Italiam transinigravit in interiorem Germaniam. Pausanias, spectator artis statuariae, picturae, architectonicae acutissimus, morum, legum, artium et vetustarum religionum interpret; Pollux, Hemsterhusii nostri incredibili solertia illustratus, in analogia generum et formarum, in interpretatione instrumentorum, machinarum, rerumque innumerarum auctor diligentissimus; Baelius, nomenclator ingeniorum cum multo sale doctissimus, nec tamen sine cautione legendus; Clericus, arbiter legum dialecticarum et statutor, quamquam cum culpa temeritatis et audaciae, non videntur philosophi, sed boni viri, nemini nocentes — inseruientes quibus poterant. — Poterant autem multis, si non inepta quorundam ratio aut gloria nesciisset, quam sibi utiles essent. Winkelmannum, Hagedornium, cum Oesero, de
Raphae-

Raphaelis aut Brunii diuina quadam imagine, aut Vestalibus, aut Laocoonte, aut Genio disputantem; Lessingium fines vtriusque artis diligentius destinantem, et Graecorum, aut Romanorum inuentionem, materiam, modos definientem, Vulpium, Golzium, Hettruriam, Italiam vniuersam, et magna illa monimenta architecturae, aut *plastices*, diligentissima felicitate, et cum simplicitate Cayli aut Woodii interpretantem — ego Philosophos duxi. — Fateor in limine istius disputationis, me non mirari inanes illas de barba Catonis, aut caesarie Pyrgopolinicas diatribas. Non nego, multa itinera in primis a nostratibus, in Italia et Gallia fuscipi, sine omni sensu artis, rerum intelligentia, terrarum et disciplinarum cognitione, cum emacitate magis quam *Φιλοκαλία*, sine oeconomia aut consilio, ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς. Non me fugit, monimenta indiligenter

T

stipari,

stipari, sine elegantia spectari, delineari, diffingi; multos a simplicitate Agostini, Cayli, aut ex artis ignorantia, aut ex cupiditate quadam alieni splendoris et gloria recedere; interpretationes fieri ineptas, rerum ambiguarum insipida eruditione confertas, et extentas, quas philosophus non potest legere sine oscitatione,

— diffutis vndique malis —
aut debet ridere, ut ille forensis Proteus *malis alienis*. Recte igitur nec temere reprehendunt has affectatae eruditionis operas Malebranchius, Cartesius, Addisonus et Popius, litteratorum et philosophorum primipilares, fastu ac insolentia antiquariorum prauorum et improbitate haud virilis diligentiae offensi. Sed ut dicam, quae sentio, videntur etiam imperitis hominibus saepe exigua, subtilia et minuta, quae ad Quintiliani iudicium de Homero, laudari poterant propter

pter solertiam in parvis, a sublimiori disciplina nunquam alienam. Quid ad me, ait derisor, nescio quis, grauis illa de Alectryo - Cephalo - Geo - Sterno - Chiro-mantia, Engastrimythis, fratrum ambarvalium sacerdotio, suouetaurilibus, circum agros ductis in Lustratione, aris temporariis, nemoribus lucandis, fulguribus expiandis, obscura disputatio? Laborent in istis naturae ruinis Vrsini, Gesneri, Murmellii, et cum Belloro suo sanctus ille Petrus, vere Romanus. Angusticlauius Maecenatis an laticlauius Agrippae, qua forma fuerit, vnice securus, sinuosas illas Vestalium, et per calidos anfractus artificiose positas vestes, lampades Mercurii, πέπλον Mineruae, Iunonis Cothurnum, Herculis Clauam, Cortinam Apollinis, epulonibus iis relinquo, qui his ineptiis laetantur. Sepulta, antiqua, vetusta non curat sapiens. Quid ergo ad me? — Idem ait littera-

tor, quid ad me declinatio Epicureorum corporum, aequalitate diuersorum, sed celeritate pari in Inani; harmonia illa Lucretio irrifa, aut illa tua praestabilita; influxus tuus phycus, nemini sano interpretandus; Arenarius Archytæ Tarentini, et omnes illi a ponte aut tabula in naufragio, in tempestate iure naturae deturbandi patres aut consanguinei. — Vterque peccat. Nam disquisitio de rerum natura, elementis, materia prima, animi cum corpore commercio, quamquam difficilis et pro limitibus ingenii humani constrictior est, diligenter instituta non est frigida, sed suspendit erectiores animos ad contemplationem vniuersi, erigit immortalis homini, dum caetera animalia spectant terras, os sublimis, dignum imagine, cuius splendore, quamquam obfuscato, vel nunc gloriatur. Vbi potest in tali disquisitione oriri frigus, nisi illud scelestum et penetrabile,

bile,

bile, quod a paedagogis Mineruae atque Ioui exosis extrinsecus infertur et instillatur? — Ita ex altera parte, quod est utile, non potest esse ineptum: utile vero est, ex rebus etiam externis, ac arbitrio temerario relictis, rerum certas epochas et formas, dignitates principum, fortium virorum praemia noscere, interpretari, notare. Ridebat olim, nescio quis, Liuii narrationem de tripudio, ab Appio Claudio male deriso; exagitabat Taciti moras in insula Veneris Erycinae, fictitiae deae sacra, oraculorum ambitione et mutua fraude emta responsa. Quid enim haec ad philosophiam? — Non ad illam lunaticam Equitis Arioستي, sed ad sublunarem, qua utitur historia, philosophiae mater. Immo vero philosophus erat vterque, dum interiores causas rerum (id autem est philosophi) primum diligenter indagabat. Non erat spectanda puerilis illa et multis irrifa

disciplina Hetrusca, non illa sancta Ofc-
num aut Praepetum diuina corpora, En-
nio cantata, non augurium in castrorum
principali, nec ridiculum illud tripudi-
um; sed auspicia, duci aut imperatori
concessa, alieno loco inepte derisa, et
violata religio; imprudentia consulis, et
intempestiva vrbanitate fracta vis et con-
stantia militum; exemplum posteritati
traditum, nihil exercituum robur magis
debilitare impietate ducum aut impera-
torum, nullum vinculum firmitus esse ad
constringendos militum et ciuium animos
eo, quod ducitur a religione. In illa
Alphimantia aut Chiromantia Pythago-
rae, Pharaotis aut Melanchtonis, supra
nominata, in Cortina Apollinari, Schot-
tio, Kirchero explicata, in peplo Miner-
uae, latet materia philosophandi, notio-
nes errorum, mores, Boissardo aut Pot-
tero et aliis explicati, latet historia mo-
rum et institutorum. At fac, nihil prae-
ter

ter prauam superstitionem populorum
elucere ex istis lustrationibus, lucatis
expiatisque memoribus; et id genus
plura; nonne philosophi est, et quidem
principis, eam ipsam superstitionem nosse,
quae

Caput a coeli regionibus ostendebat

Horribili super aspectu mortalibus
instans —

et (quod exemplo Triuii virginis Eu-
ripideo, more suo τραγικῶς, Lucre-
tius et Horatius notauit)

Peperit scelerata atque impia facta
Instituta barbarorum et veterum com-
parare, monere imbecilliores, et cauere
imprudentibus, philosophi est. Nam vel
nunc harum ineptiarum aperta indicia
sunt, vires occultae ostentantur, et no-
stra tempora habent Ephemerides, astro-
logos de Circo, Babylonicos numeros,
coniectores Isiacos, somniorum et in-
terioris naturae aut fraudulentos aut

fanaticos interpretes. Nemo mortaliū
auctumavit, Arundeliana Marmora Mait-
tario, Sigeam inscriptionem Montefal-
conio ac Chishullo, Monimentum An-
cyranum Carolo Patino, et eidem An-
glo, quem laudavi, Senatus-consultum
de Bacchanalibus Drackenborgio, Colum-
nam Rostratam Duellii Ciacconio, Be-
gero illustratam, Vrnas Hetruscorum,
ad verum exemplar delineatas, Niehbu-
ri, Bancis et Solandri Itinera, vel litte-
rarum causa suscepta, pertinere ad ele-
menta litterarum, non tantis regis Da-
norum aut priuatorum impensis paranda.
Pertinent ad rerum gestarum memori-
am, religionem, iura humanitatis, intel-
ligentiam et vim, grammaticis et philo-
sophis communem, in qua cernitur phi-
losophiae pars acutissima, ex individuīs
singulis eorumque attributis follerti
comparatione formandi praecepta vni-
uersa. — Pertinent ad sustentandam fa-
ciorum

crorum librorum fidem, aut phyficorum et ethicorum coniecturas et probabilitates. Ego vero sentio, et me sentire profiteor, absurdam videri debere philosopho illam rationem Aristaei apium gignendarum ex putredine, a Columella inuito Morgagno repetitam; matrum equarum sine commissione conceptionem per Eum aut Corum aut Zephyrum; Theocrito-Virgilianam Pharmaceutriam, combustiones illas imaginum sympatheticas, Canidiae tormenta, Medeae venena Colchica, secreta naturae, ex lapidibus nobilioribus Orpheo quaesita, euocationes deorum ex vrbibus certis formulis adstrictas, Δεισιδαιμονίαν vniuersam, qualem Theophrastus descripsit, per se ineptam, et si ab imaginibus et ornamentis poetarum recedas, qui haec ex religione populorum expresse, obscuram ac ambiguam. Sed hi errores, hae diuinationes vagae non possunt separari a

ratione philosophorum, et, quod idem est, litteratorum, de opinionibus gentium non temere, sed ex exemplis iudicantium.

Vnum dicam et diligentius demonstrabo, quoniam hoc exemplo, quod proponam, maxime elucebit, quam remotae interdum antiquae quaestiones a philosophia videantur, in quibus instituendis summa philosophia debet et potest adhiberi. — Si cui, harum rerum imperito dicerem,

ἄλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα,
πάλην,

quinq̄tertium illud celebre, Simonidis versu expressum, atque omnem palaestram, ludos curules et equestres, saltationem, caestum aut pugilatam, quo Graeci ad artes militares (et robur campestre praeparabantur, et ad labores clarissimos tolerandos, multum continere politicae artis (et politica, ni fallor, est
pars

pars philosophiae sublimior) ridebit. Quid enim ait eum Pausania mihi, et Pottero aut Plutarcho, litteratoribus? ista saltatione inepta et cruento caestu? Itaque serio putas, ea omnia spectare elementa litterarum, non pertinere ad formam reipublicae graecae, ad instituta Solonis et Lycurgi Legislatorum, ad prudentiam ciuitatum graecarum, quae intelligebant, interiore et firmiore vinculo sibi opus esse ad arcendam externi hostis vim et astutiam. Fremant omnes licet, dicam, quae sentio, Platonem et Aristotelem, et neminem philosophum institutum aliquod, aut imaginaria, aut vera republica molitum fuisse maiore sapientia illis ludis Olympicis, Pythicis, aliis, de quorum natura Potterus ^{a)} et Schmidius ^{b)} ex Pausania, Demosthene diligenter

a) In Archaeologia graeca Tom. II. Cap. 22.

b) In libello singulari ad calcem Pindari. Pausanias in Eliacis. Meursius, alii.

diligenter praecepere. Primum enim propter mentis et corporis obscuram, sed sensu percipiendam coniunctionem, agitatio ipsa corporis, cum pudore et modestia suscepta, addit robur, vim, decus, hilaritatem et maiestatem; quam militibus imprimere ac conciliare, rebus magnis destinatis, utile erat reipublicae et gloriosum. Quod autem ad robur gentis augendum utile, ad principatum obtinendum gloriosum est, id pertinet ad politicam prudentiam — et maior vis praeceptorum est eorum, quae historica fide sustentantur, quam eorum, quae temere fictis aut adscititiis exemplis traduntur. Quam illustre et aemulatione gentium haud indignum spectaculum! Imaginare tibi in aperto campo dispositam pubem, vniuersae Graeciae robur et ornamentum ciuitatum, agilitate, gestu, ore, vultu insigne, digna nobilitate et principatus aemulatione eru-

erubescens, laudis avidum, fortium viro-
rum praemiis, sed magis laude incen-
sum; prima virorum, principes reges Si-
ciliae et Asiae, duces bellicos, de glo-
ria quemque suae civitatis sollicitos,
magnorum exercituum animos gerentes,
armis, equis, auro, sed magis nobilitate
et virtute conspicuos; suspensos rei ex-
pectatione ciues uniuersos Graeciae, et
magis de periculo patriae, quam de suo-
rum sollicitos; Hieronem aliquem,
aut Psaumidem in Quadriga, non inerti
fastu tumentem, qualem risit Iuuenalis ^{a)}

— Praetorem curribus altis
Exstantem, et medio sublimem in
pulvere Circi,

In tunica Iouis, et pictae Sarrana fe-
rentem

Ex humeris aulaea togae.

Sed qualem Horatius ^{b)} descripsit, pul-
uere curriculi laetum, nobilem palma,
et

^{a)} Sat. X. v. 36.

^{b)} L. IV. Od. 2.

et deorum immortalium gloriam sibi
ominantem. Circumspice illa agmina
diuersorum populorum, duces bellicos,
vfu diuturno et victoriis et cladibus in-
structos, de rebus vniuersae Graeciae
consultantes; Thucydidem aliquem, no-
bili inuidia incensum, et immortalitate
Herodoti ad sublimiora erectum, Pinda-
rum alienae laudis et suae interpretem,
donandumque laurea Apollinari,

Seu per audaces noua Dithyrambos
Verba deuoluit, numerisque fertur
lege solutis;

Seu —
nosti reliqua. Imaginare tibi vno aspe-
ctu amplecti nobiles illas Aeschyli, So-
phoclis, aut Euripidis victrices et aemu-
latrices tetralogias, Rosciis et Aesopis
graecis saltatas, numero et voce com-
mendatas, musica arte, qua Graeci ex-
celluere, (quamquam ex simplicitate in-
strumentorum aut obscuritate gramma-
tico-

ticorum, qui de musica veterum scripsere, aliter pronuntiatur) vel ipsa religione, (ludi enim pertinebant ad cultum deorum) solenniores. Adde his omnibus id, quod caput est, pacta, foedera, legationes, leges, instituta formata, roborata, atque vniuersam Graeciam intantum vni reipublicae et moribus ciuium formandis. Quae si quis putet esse aliena a philosophiae politicae contemplatione, diceret Demosthenis locum de Amphictyonum concilio in Oratione pro Corona, Seilero meo diligentissime explicatum; Lacedaemoniorum choros publicos, ad aemulationem et robur militare patriaeque amorem cantatos, et sublime illud Scolion, ad seruandam libertatem et immortalitatem Atticam, vel Alcaeo, vel alii cantatum, scriptum fuisse ad naturam alicuius ellipseos aut legis profodicae demonstrandam. Recte Critici vtuntur his summis virtutis interpreti-

pretibus ad illustrandas leges et usus linguarum, sed utuntur etiam, quod patet, ad historiam rerum publicarum illustrandam.

Aliter placuit Grotio, Montesqueuio, Mablio, Puffendorfio, qui ne vnum quidem praeceptum naturae ac gentium docuere, quod non veterum opinionum historia et contemplatione auctum, aut firmatum sit. Ex rerum antiquarum memoria explicuere *συνθισμὸν*, sanctitatem legum de sepultura, ius hospitalitatis, religiones veterum, leges et mores belli, pacis, induciarum, legationum, populorum et vniuersi terrarum orbis; benignari, ea non posse ex compilatis et barbare scriptis libellis singularibus hauriri, sed Homerum, Thucydidem, Pindarum, Sophoclem, Xenophontem, Tacitum, rerum auctores et duces, in forma rerum publicarum constituenda grauisimos, consulendos videri. Haud potest
nega-

negari; res enim ipsa et omnis historia loquitur; Sallustio ipso et Timocrate fatente, Demosthenis et Ciceronis diuinum fuisse ingenium, fuisse principes reipublicae, et rerum gestarum auctores prudentissimos; in vna Maniliana, aut oratione pro Corona, latere plus sapientiae bellicae et prudentiae ciuilis, quam in multis thesauris compilatae politices. — Sed alto supercilio despiciuntur, non Lockiis, aut Leibnitiis, sed aduersariis litterarum ineptis, elementis puerorum destinati, quasi hi rerum publicarum et artium et philosophiae arbitri ac instauratores meruissent pueris placere, et declamationibus scholasticis assignari, aut vnquam metuissent, ne

Cordillas madido tegant papyro,
Vel thuris piperisque sint cuculli.

At, dicet quisquam, nimis morosus es, et harum rerum arbiter tristior. Nonne a multis philosophis laudantur haec fan-

U

ctiora

Etiora antiquitatis monimenta? — Lau-
dantur, fateor, non ita vt debebant, prae-
uia interpretatione, aut indagatione vi-
rili, sed ex versione barbara et inepta,
hominibus plus de vna descriptione in-
genii Homerici, quam de illo diuino
torrente philosophiae aut poeseos subli-
mioris sollicitis, qua superauit ipsum
Platonem et Aristotelem. Descripsi in
libello singulari de sublimitate Homeri
locum dulcissimum, et cum elegancia
moratum, in quo Priamus videtur, cum
dignitate regis et principis, sensum in-
teriores naturae, perturbationem animi
patre dignam prodidisse. Plorat, qui
legit cum sensu, apices regum decussos,
humanitatem barbari hostis expressam,
magnitudinem animi in ipsis precibus et
sensum doloris cum indignatione, a re-
ge, patre, orbo patre, haud aliena.
Quis agnosceret diuinam hanc simplicita-
tem in ymbra, qua la Mottus circumfun-
dit?

dit? Priamus ex philosophia Homeri diceret:

Le fort met à vos pieds un des plus
puissants Rois,
Qui le feroit encor sans vos divins
exploits.

Latebat ergo rerum gestarum gloria in illa
barbara caede et ultione post mortem?
Putasne, la Motte, Priamum Homeri di-
cere potuisse, nisi insomnem:

Sa mort est le dernier de vos nobles
travaux.

Quis hic agnosceret patrem, et patrem
Priamum? Sed in omni natura nihil
poterat ipsi tribui ineptius, insipidissi-
ma illa antithesi et interpretatione,
quam qui probet ex Senatu Litterario,
pignoribus capiundis coercendus erit,
Illustri Küstnero, litteratore Iurisconsul-
to probante.

Et c'est par vos exploits que je com-
pte mes maux —

Ergo poteras tu, qui cum indignatione
exosculabaris sanguine filii infectam et
fumantem manum, Scythicum illud et
Thracicum frigus inferre diuino illi ca-
lori pectoris paterni et regii? — Sic
est la Motte auctore

— iacet ingens littore truncus,

Auulfumque humeris caput et sine
nomine corpus.

Miror ego et amo Francogallorum de
interiore litteratura, matheſi, philoſo-
phia vniuerſa, re numaria, hiſtoria, me-
rita — ſed aut fallor, aut nemo ingenio-
rum principum, cum quibus me etiam ne-
ceſſitudo litterarum et artium coniunxit,
hanc interpretationem probare poſſet viri
alias docti, elegantis et immortalis, ſed,
neſcio quo impetu in illa veterum et re-
centiorum ſeditione ita abrepti, vt ſe pu-
taret corrigere et emendare poſſe Home-
rum. Ex his igitur verſionibus iudicatur
de philoſophia ingeniorum? Ego mallem
ſemper

femper de ingeniorum natura, artium et litterarum dignitate iudicare ex exemplaribus, quam ex eētypis — mallet Sapphus immortale fragmentum graece legere, quam, excepto Catullo, in vlla interpretatione; mallet quamquam splendidissima Voltarii imitatione captus legere Petrarchae diuinam Odam, laudatricem, Vaucloufii, omni Italorum mollitie et delicatissimo sensu naturae ac Platonico spiritu scriptam, quam in interpretatione. Indignantur rerum periti, ex praepostera imitatione Abbatis Gallici, Popii male intellecti, Newtonum, orbis terrarum et lucis mensorem videri simiam sublimioribus spiritibus, cum recte interpretante *Warburtono*, angeli illi, Popio narrati, mirarentur incredibilem illam vim mentis et analogiam cum sua, vt nos miramur simiae artes, fraudes et astutias, et imitatricem nostrae rationis in difficillimis motibus et artibus simiae

dexteritatem. Atque hos auctores sequendos censent iudices et arbitri litterarum philosophi? Melius et rectius in historia virtutum et vitiorum natura exploranda versantur ii, qui non neglectis altioribus disciplinis, (altiores scientias alii dicunt barbare) operam dant ita, ut non despiciant verae eruditionis elementa, et materiam linguarum primam, et veram rerum ac materiarum ordinationem, quam qui ignorat, et se ignorare gloriari vellet, idem faceret, ac si quis somniet, Michaellem Angelum, architecturae principem, templum Pauli Romanum moliri, ornare, instruere, et Ephesini Miraculi sanctitatem restituere potuisse, de Euclidis, Vitruvii et Peraltii disciplina vnice securum, Dorici, Ionici, Hetrusci ordinis et omnium monimentorum diuinae artis ignarum, in quorum ichnographia, aut delineatione Woodii, Castelli, aliique machinarum libratores, aut designa-

signatores, egregii laborarunt et laborant.

Aliud litteris periculum ac ipsi philosophiae imminet a nostrae reipublicae forma ac constitutione, prudentissime quidem destinata, sed multorum aut ignorantia aut invidia debilitata. — Quod enim in facultatibus mentis humanae et attributis naturae diuinae, a principibus philosophorum recte definitis, imperitiis aut temerariis rerum arbitris accidere solet, ut, quasi certis insulis aut areis descriptis, memoriam, apud veteres arte sustentatam, apud nos temerariam, plane a phantasia, imaginandi vim a iudicandi facultate omnino excludant, iustitiam Dei immortalis in detrimentum clementiae, aut indulgentiae excludant; ex cuius opinionis prauitate interdum error et desperatio oriuntur: id etiam, dicam pace dilectae Parisinae matris, saepe accidere solet in disciplinarum li-

mitibus et finibus destinandis, de qua re memini me legere olim Schurzfleischii libellum singularem, eruditissimum et acute scriptum. Postquam enim princeps illa rerum omnium contemplatrix et conciliatrix sententiarum philosophia, sophistarum aut barbarorum tenebris et furo obscurata est, et magna illa ingenia cessere, quae pro suo vigore et mentis mobilitate incredibilem illum naturae, litterarum, iuris, religionis ambitum tentassent amplecti, qualis mens et vis fuit in Homero, Platone,^{a)} Aristotele, Bacone, Leibnizio, Hallero: ne, auctis insuper observationibus et finibus litterarum, rerum novarum contemplatione porrectis, varietate formarum et rerum ingenia turbari, aut frangi viderentur, singulis disciplinis sui fines descripti, inter quos se tenerent, alerent, et

a) Vide la Comparaison de Platon et d'Aristote, Paris 1671. par. Mr. R...

et quicquid ad se maxime pertinuisset, undique circumspicerent. Laudandum fane id consilium, mentis humanae angustiis aptum, ipsis veteribus probatum, apud quos interpretes rerum diuinarum, Haruspices, Augures, Pontifices, magna auctoritate pollentes, respondebant singulatim de rebus pertinentibus ad religionem, Iurisperiti, ut Trebatius, respondebant in iure, et scholas ducebant — Id ipsum non negant Schurzleischius, et cum Perizonio Wehrenfelsius, quamquam hi triumviri capitales, vel potius auro flando, feriundo, etiam tum, cum Italia, Lusitania, Hispania, Gallia floreret ingeniis, non poterant plane ferre heredes illos diuinae humanaeque sapientiae scriptos ex dodrante. Dici omnino vix potest, quantum haec ratio, male intellecta, litteris et ipsi philosophiae detrimentum intulerit, propter eos, qui aut compendiaria disciplina

U 5 ducti,

ducti, aut rerum grauiissimarum extra se
positarum ignoratione decepti, tanquam
breuibus Gyaris inclusi, aut vt *εἰδωλα*
illa Attici nostri Epicurea in fenestra-
rum angustiiis laborant, ^{b)} et nihil extra
suos limites circumspicendum arbitran-
tur, haud male comparandi naturae deo-
rum Lucretianorum, quae
Ipse suis pollens opibus, nil indiga
nostri,

Nec bene promeritis capitur, nec
tangitur ira.

Immo vero interdum hoc genus tangi-
tur, irascitur, dolet, et tremit artus,
vbi quis litteratorum a populari ratione
recedit, et non patitur se scholarum te-
nebris obfufcari, maiori animo incen-
sus insignia illa vetustatis monimenta,
specie

^{b)} Vide Epist. ad Atticum Lib. II. ep. 3. vbi
non sine sale ludit in verbo *Κύρου παιδείας*,
et *ἐκχυσιν* radiorum contra exuias Epicure-
orum defendit, quales Lucretius formauit.

specie et religione sacra, contemplatur, miratur, interpretatur, atque imitatione virili tradit posteritati, artium diuinas opes rimatur, et ornare audet suo ingenio. Sed haec non erat mens eorum, qui antiquitus in iuris diuini et humani cognitione et vfu naturae excellerent, et adhuc apud nos excellunt. Nulli eorum, qui principes non videri volebant, (vt multi,) sed esse (vt pauci,) a litteris philosophiae et artium disciplinam, neutram vero a disciplinarum reliquarum vbertate et feueritate seiunxerunt. Sed de hac necessitudine litterarum cum reliquis disciplinis, vt propositum est, diligentius agam, qua demonstrata apparebit, litteras consanguineas cum disciplina Legum, Theologia, et Arte medica, non posse non esse consanguineas philosophiae, quae gloriatur, se esse omnium disciplinarum sororem, vel potius matrem, et recte gloriatur.

Iuri;

Iurisconsultus, is, qualem sentio et vidi saepe; nam apud nos nemo ex vltima rerum memoria se Iurisconsultum professus, nisi interiore litteratura excellens; fatetur et docet causas de vi et securitate publica, actiones repetundarum, nostris etiam temporibus, quamquam armata manu, instituendas, feruitutis naturam, cuius umbra vel apud nos latet in Vandalis, ius Romanum, Latii, Italiae, hastam, sectionem, iura talionis, et in vniuersum legum omnium, iurisque civilis vel publici antiqui origines, hauriri ex Iulio Caesare, Cicerone, et ex omni illo scriptorum classicorum ambitu, ex quo Brissonii et alii Icti litteratores hausere. Quis porro paullo doctior negauerit, historicam partem Iuris et interpretationem criticam locorum, ad quam appellant, et quam supponunt, qui vniuersa praecepta tradunt, esse cum ipsa ratione iuris coniunctam;

Etiam; Bynkershoekios, Torrentios, Bachios, Heineceios, Bergeros, aliosque Belgii, Germaniae et Italiae doctores praestantissimos, quo accuratius ex fontibus veteris philosophiae et iuris haurissent, eo certiores fuisse opinionum, sententiarum et rerum arbitros ac interpretes; Asconii, Pithoei, Godofredi, Grucchii, Sigonii apud Iurisconsultos magna nomina et litterarum quasi propria? Divinum illud ius, rationi a natura impressum, legum sapientissimarum sanctitatem, sine intelligentia grammatici sensus, qui est vnice verus, ex compendiarie via hauriri, aut tam latum sententiarum ambitum absque doctrina solidiori doceri posse, nemini placuit Iurisconsulto. Interpretandum est in omni disciplina, non diuinandum; diuinant autem, qui de sensu grammatico non sunt solliciti; interpretantur dialecticorum consanguinei, litteratores. Atqui pote-

rat

rat forsan haec disciplina appellare ad legum multarum apud nos insolentiam, mutatam vtriusque Iuris formam, diplomata, edicta principum ad nouam rationem publicata, causas legum mutatas, mutato climate, moribus, formis rerum publicarum; leges et formulas iuris diuersas, accusandi defendendique artem, si non in vniuersum, ex parte tamen verisimilem: sed videre, quae interdum videre nolunt philosophi, masculam illam et haud effoeminatam, nec translucidam veterum oratorum et Iurisconsultorum eloquentiam vel nunc in rebus forensibus cum laude posse abhiberi melius, quam *κακοζήλιαν* barbarae et affectatae elocutionis, et *μυροβρεχεῖς* orationis cincinnos,^{a)} quos in Maecenate Augustus, in Romanis Petronius et Quintilianus risere. Non poterat illos latere, iisdem rationibus, eadem inuentione, *κακοζήλιαν* barbarae et affectatae elocutionis, et *μυροβρεχεῖς* orationis cincinnos, quos in Maecenate Augustus, in Romanis Petronius et Quintilianus risere.

a) v. Casaubonum ad Sueton. August. cap. 86.

dispositione, argumentis, affectuum vel simplicitate, vel vi, vel sublimitate, posse demonstrari, laudari, vituperari, defendi quamcunque causam, dignitatem, personam; qua accusatur Catilina, aut Antonius in illa diuina Philippica, Patri Patriae Romanorum exitiosa; in orationibus Liuianis, Taciti, Polybii, Thucydidis latere exempla rerum gerendarum, non ficta aut affectata, sed vera, illustra, acute, diligenter, apte scripta; cum illa ingenii vi, quae ad exemplar naturae diuinae cauet, prouidet, praeterita futuris, praesentia praeteritis comparat et celeriter et accurate proponit; eadem *ἐνσπρηξ*, qua Plinius Traiano de republica, Cicero Bruto aut Senatui de rebus in Taurino monte gestis, scribit, scribere non posse solum, sed debere Iurisperitum, in primis eum, qui propius accedit ad deos — et de Dacis nouit propiora. Accedit aliud argumentum,

non quo singula nouit, sed quod non

non ad iuris solum rationem, sed ad omnem ambitum disciplinarum perti-
nens, quod tamen hic, quoniam occur-
rit, proponam. Vt in corporis exerci-
tatione, vel palaestra, aut in Ludo Tro-
iano, militi futuro oscilla interdum tur-
pia truncanda suspenduntur, non quasi
ex illorum caede, aut ruina, gloria
equiti accresceret, sed ad firmandam eius
naturam, exprimendos et roborandos
lacertos, obiectorum recte feriendorum
dexteritatem augendam; ita in acuendo
et formando ingenio non solum spectari
disciplinae, quam colimus, ipsam natu-
ram, obiecta, principia; sed vim ingenii,
exercitatione iudicandi, conciliandis re-
pugnantibus sententiis, rerum notioni-
bus certis eruendis, et comparatione
similium roborandam; eadem facultate
mentis et vi, qua quis Suetonium, Li-
uium et Horatium conciliauerit in diffi-
cillimo loco de portu Agrippae, con-
ciliari

ciliari posse locum in Iure aut Pandectis ambiguum, leges legibus, mores moribus posse comparari, scholarum diuersarum placita explicari; ex Ennio, Naeuio, Tragicorum fragmentis, scriptorum rusticorum legibus illustrari debere et posse Iuris pontificalis antiquitates; ex Plinio, Tacito, Liuiio, Dionysio, Thucydide formas legum antiquissimarum hauriri, et vniuersam prudentiam Iuris nihil amplecti, nisi expressam veterum philosophiam politico-ethico-naturalem, haustam ex originibus scriptorum in quocunque genere classicorum. — Nisi quid Tu, docte Trebati, dissentis? —

Theologia, qualem nouit, coluit, exercuit Melanchthon, Lutherus, Erasmus, Calixtus, Beza et Camerarius (quorum vestigiis insistent principes Theologorum inter nostrates et exteros,) fatetur, qua est modestia, diuinam illam formam simplicitatis et grauitatis, argumentorum

cum delectu paucitati (nam plus interdum reddit minus, quod dictum sit pace matheos) locorum diligenter lectorum firmitati et securitati; non spinosis istis quaestionibus *realium* et *nominalium* philosophorum, quos Camerarius in doctissimo libello notavit; ^{a)} non fraudulentae et astutae rationi per calumniam dialectices nostram rationem infringere molientium aduersariorum; non quaestionibus illis obscuris et acutis in rebus, ad fidem solam pertinentibus; non probabilitatibus ineptis Neo et Pseudo-Aristotelicorum; non fanaticismo, rerum futurarum diuinatione ambigua occupato, cum ignoratione praeteritorum coniuncto; sed migrationi litterarum ex Oriente in Occidentem diuinitus concessae, Graecae litteraturae interpretibus Graecis, aut Italis, qui edendis corrigendisque libris sacris, et principibus

^{a)} Vide Camerarium in Vita Melanchthonis.

bus patrum ac versionum operam dedere; Romanae sapientiae doctoribus, ad exemplar vetus formatis; Mediceorum aliorumque principum insigni curae; philosophiae non obscurae et umbraticae, sed verae et simplici, et, quod caput est, lectioni atque interpretationi perpetuae eorum librorum deberi, in quorum sancta, seuera et sublimi simplicitate, paucioribus verbis, sine vlla ambiguitate aut scepticismo, sine eloquentia frigida et inani, sine ostentatione ingenii, quae non cadebat in viros diuinitus inspiratos, omnia dicta, proposita, demonstrata sunt, quae ex diuinatione et cura acutissimorum ingeniorum ad leges, mores, iudicia, in vniuersum possunt commendari. Nititur enim, vt Boernerius, Blackwalli, Tillotsoni, Doddriggii, alique, vel ipsi aduersarii, qui non ludunt in verbis, aut sequuntur *λογομαχίας*, vltro fatentur,

X 2

tur, sensu grammatico aut litterali; rite interpretando allegorica ratione coërenda; historiarum sanctarum et rerum inter Hebraeos et reliquas gentes gestarum comparatione; praeiudiciis populorum contra Iudaeos aut Christianos rite aestimandis; temporum disputatione et comparatione accurata, qualem Petavius, Vossius, Bengelius, Caluissius, Jacksonus, alii, rite suscepere; et cautione dialectico-litteraria, ne sub specie interioris Graecitatis, aut Latinitatis, aut Hebraici idiomatis obtrudantur, quod saepius accidit imperitis, Socinianorum, aut Arrianorum, aliorumque Astrologorum aut diuinorum de Circo coniecturae temerariae. Ego, si quid unquam proposui ex sensu pectoris interiore de disciplina, quam non sine fructu cum philologia et philosophia coniungendam putavi, qua sum simplicitate, fateor, magnam partem superstitionum, aut reli-

ligi-

ligionum, *δεισιδαιμονίαν* Theophrastea imprudentiorem, terrores, metus, transfigurationes, idololatriam aut crassiorum aut subtiliorem, malas ac subtiles de Fatalismo plus quam Spinoziano quorundam opiniones, dissidia in eucharisticis, Calixtis, Ernestiis disputata et correctæ; disquisitiones de vita beatorum ex probabili coniectura; pias illas et sæpe impias (nam impium est, quod natura Dei indignum videtur) meditationes, parallelismum et comparationem, quibus abundant Harmoniarum scriptores perplures, ipsique Patres ecclesiae interdum, sed sine ambitione, bona fide; non esse ortas ex mala fraude, sed interdum dialectices et interpretationis ignorance, notionibus male destinatis, sensu litterali neglecto, diuinationibus hominum temerariorum, versionibus barbaris, et iis fontibus errorum, quos recte Clericus in arte critica notauit;

quamquam ille in capite de Nominibus
nihili et aliis disquisitionibus peccauit
largiter, et videtur a bona fide alienus —
Bailio similis. —

Aristotelem, Nicandrum, Plinium,
Celsum, Hippocratem illustrare et edi-
dere viri docti et litterati, quos nun-
quam aut negligendos aut contemnen-
dos putarunt Ludwiggii, Platneri, Boer-
hauui, et van Switenii. Nam quid ad
illam disciplinam aptius iis litteris, ex
quibus pendet terminorum artis in Grae-
cia inuentae, et Romae cultae, etymo-
logica ratio, nomina plantarum infinita,
ex natura, non temere, sed plerumque
graece, aut ad analogiam romanae lin-
guae imposita; historia ipsa naturae, non,
vt quidam somniant, a Plinio inepte de-
scriptae, sed diligenter definitae? —
quamquam multa insunt in formas et ge-
nera nondum inclusa more recentiorum,
multa ex tralatitia physicorum observa-
tione

tione propofita, qualia funt ea, quae pertinent ad occultas naturae vias, magicam rationem, hippomanes illud Theocriti, fympathias inanes, conceptionem equarum fine commiffione, ex turbine, *κ. τ. λ.* quae Virgilio, Plinio, Columellae narrantur ea fide, qua acceperere. In primis non ignorat haec difciplina, multum deberi in quaque arte inuentoribus primis; multum Ariftoteli, vtpote qui, iuffu potentiffimi regis, magnam partem Graeciae et Afiae peragrauit, genera animalium et plantarum, quamquam oculo haud armato, tamen diligenti perfpexit, descriptionem graphicam fpecierum et formarum docuit, atque tria illa regna, in quibus imperant Medici, incredibili folertia et multo acumine ornavit, teftibus Aldrouandis, Sebis, Halleris et Linnaeis. Sed fi vel hi grauiiffimarum litterarum et vniuerfae naturae contemplatores ftrenui minus interdum rei

litterariae operam dare viderentur, propter occupationes multas, et domestica, salutaria et reipublicae utilia officia; mirarer minus in tanta eorum sollicitudine, et tam lato ambitu consiliorum prompte designandorum. Mallem fane ego, medicus, consilio prompto consulere vitae et securitati ingenii alicuius philosophici aut boni litteratoris, quam legisse, eo per meam tarditatem mortuo, opera eius postuma.

Vt dicam breuiter. Omnia ferri possunt: vnum mihi videtur insolens et barbarum, quorundam temeritatem moliri eam, quam proposui, seditionem domesticam philosophiae et litterarum, idque fieri non more Catonis per lenocinium ex romana lege, suscepta sobole, legitimum, sed aperto repudio, paratis nuptiis litterarum et philosophiae, atque empto in scholis patrum impensis frustra obsonio. Culpa est in amore nimio

mio earum rerum, in quibus regnare nobis videmur, et a quarum principatu excludendam censet nostra gloria opem alienam, in theoria alias praeclara et laudabili. Decipimur interdum specie recti, ipsis vitiis, aut saltem erroribus disciplinae, quam nobis pro ambitu nostri ingenii formamus, delectati. Est interdum (vtar similitudine ex Lucretio ducta et Horatio, ad exemplar Lucretii expressa) ratio nostra Caesia, fit Παλλάδιον.

— neruosa, et Lignea, δορκάς.

Paruola, Pumilio, χαρίτων ἴα, tota merum fal:

Magna, atque Immanis, κατὰ πλεξίς, plenaque honoris:

Balba, loqui non quit, τραυλίζει.

Muta, pudens est.

At Flagrans, Odiosa, Loquacula, λαμπράδιον fit.

Delineanda nobis est ars aut virtus veri Litteratoris; circumspiciendus ille ambitus rerum antiquarum et nouarum,

quibus designandis occupatur, tum apparebit iterum, quod iam apparuit, et quod proposui, Philosophiam a Litteratore non posse secerni, ne imaginatione quidem, et versari totam rem in Logomachia, Wehrenfelfio graphice designata. Rectius Socrates μουσικὴν pro vniuersa illa ratione Metaphysices, Logices, Ethices, Physices, Eloquentiae, Historiae, Poeseos, artium, posuit, quo verbo utitur apud Platonem, in Phaedone. —

Fuit enim haec sapientia quondam —
quam nos propter modum et externam
formam a philosophia secludimus —

Publica priuatis secernere, sacra profanis,

Concubitu prohibere vago, dare Iura
maritis,

Oppida moliri, leges incidere ligno —

Sic honor et nomen diuinis vatibus
atque

Carminibus venit. —

Sed

Sed quae est tandem, ut ad ultimam partem quaestionis accedam, vis uniuersa philosophiae, cum Litteris comparanda? Rerum omnium, quae sunt, apparent, fiunt, geruntur, causas proximas aut remotas; rationem, qua fiunt, earumque speciem, formam, naturam nosse, discutere, definire; effectus causarum physicarum et moralium, et ea, quae corpusculari philosophiae fortuita videntur euenta, diuinatione quadam et prudentia praeuidere, ominari, cauere; ex temporum, locorum, morum, institutorum, necessitudinum analogia iudicare, si haec non sunt philosophi, sunt nullius. Sed haec ratio in uniuersum proposita latissime patet, et habet multas partes ac cautiones diligentissime disputandas. Quare hanc totam disquisitionem, rite, ut opinor, explicatis causis seditionis domesticae inter philosophiam et litteraturam; litterarumque consanguinitate cum iure diuino humanoque et arte medica, ut initio proposueram

quibus designandis occupatur, tum apparebit iterum, quod iam apparuit, et quod proposui, Philosophiam a Litteratore non posse secerni, ne imaginatione quidem, et versari totam rem in Logomachia, Wehrenfelfio graphice designata. Rectius Socrates *μουσικὴν* pro uniuerfa illa ratione Metaphysices, Logices, Ethices, Physices, Eloquentiae, Historiae, Poeseos, artium, posuit, quo verbo utitur apud Platonem, in Phaedone. —

Fuit enim haec sapientia quondam — quam nos propter modum et externam formam a philosophia secludimus —

Publica priuatis secernere, sacra profanis,

Concubitu prohibere vago, dare Iura maritis,

Oppida moliri, leges incidere ligno —

Sic honor et nomen diuinis vatibus atque

Carminibus venit. —

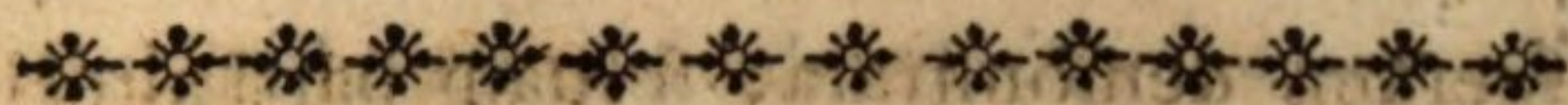
Sed

Sed quae est tandem, ut ad ultimam partem quaestionis accedam, vis uniuersa philosophiae, cum Litteris comparanda? Rerum omnium, quae sunt, apparent, fiunt, geruntur, causas proximas aut remotas; rationem, qua fiunt, earumque speciem, formam, naturam nosse, discutere, definire; effectus causarum physicarum et moralium, et ea, quae corporali philosophiae fortuita videntur euenta, diuinatione quadam et prudentia praeuidere, ominari, cauere; ex temporum, locorum, morum, institutorum, necessitudinum analogia iudicare, si haec non sunt philosophi, sunt nullius. Sed haec ratio in uniuersum proposita latissime patet, et habet multas partes ac cautiones diligentissime disputandas. Quare hanc totam disquisitionem, rite, ut opinor, explicatis causis seditionis domesticae inter philosophiam et litteraturam; litterarumque consanguinitate cum iure diuino humanoque et arte medica, ut initio proposueram

fueram, demonstrata; seruaui parti alteri Harmonidis mei, vt ἀναλογία illa et ἁρμονία vtriusque disciplinae plane pateat, et exemplis ex arithmetica, geometria, vniuersa mathesi, atque artibus huic contiguis, architectura, pictura, plastice, atque ex ipsa astronomica ratione deductis confirmetur. Nam de reliquis partibus, historia et eloquentia, iam satis dictum per saturam videtur, et partem tantum illius rationis suscipere in fronte operis professus sum, a forma illa vniuersa diuinæ philosophiæ et litteraturæ seuerioris, quam adumbraturus eram, rei magnitudine et ambitu, in primis his temporibus deterritus, vbi me multa officia domestica et litteraria oppressere, quibus ignoscet respublica nostra litteraria, si quid aut non satis diligenter, aut minus eleganter in hac dissertatione, et ea, quæ deinceps sequetur, scriptum reperiet.

*Sed iam tempus equum fumantia sol-
uere colla.*

HAR-

HARMONIDIS

PARS POSTERIOR.

Accedam ita ad eam, quam prima parte Harmonidis propofui, de neceffitudine Litterarum et Philosophiae, tractationem vltimam, breuiter, fed accurate demonftrandam et illuftrandam exemplis. Primam, fed a multis philofophis male neglectam, cenfeo artem Pythagorico-Euclideam; quod iudicium eft a partium ftudio omni alienum. Nam tantum folum in hoc genere profeci, quantum neceffe eft ad dignitatem eius intelligendam, et rei domesticae curam, aut chronologiae difciplinam. Magnum eft et vtile, numerorum infinitas et immenfas rationes Keppleri, Kaefneri, Heinfii aut Borzii noftri incredibili celeritate difpun-

spungere, disputando commendare, augendo, minuendo, diuidendo, frangendo ad certas et aeternas leges et formas combinare aut seiungere. — Gloriosum est, sine ostentatione, (nam omnis ostentatio a vero philosopho Euclideo et ab arte liberali aliena est) vt Newtones et Leibnitii, in vsum Astronomiae, Agriculturae, Oeconomiae vniuersae, rei nauticae, vectigalium publicorum, negotiorum, ciuium aut remotissimarum gentium, ingenii sui felicitatem et vim, exercitatione diuturna roboratam, applicare. Incredibile est, et multis ignotum, qui inuentis philosophorum temere aut *μηχανικῶς* vtuntur, quos latet ambitus diuinae huius disciplinae, qui non sentiunt inuentionis aut felicitatem aut difficultatem, et ignorant, quam diuturna et perpetua magnorum virorum indagatione haec disciplina ad illam facilitatem et promptitudinem euecta

euecta sit, quam immensae rationes vel temporum vel rerum vel numerorum computentur, quam utilis haec pars populis et ciuibus sit, et quam vberrimos fructus percipiant ii maxime, qui, emtionibus et venditionibus intenti, philosophiam, inuentricem rerum, interdum quasi in altiori loco positi, non sine superbia despiciunt. Ergo in illa disciplina vniuersa, quam proposui, et ratiocinandi diligentia philosophum agnoscis? — Agnosco — Benigne. — Petauius, Vfferrius, et cum Iaksono Dodwellus, atque omnes ii litteratorum principes, qui chronologiae historicae, aut technicae, aut vtrique operam dedere, atque *omne aeuum*, si non *tribus chartis* — (nam haec disciplina incredibilem, et Scaligero alicui diuinitus concessam diligentiam atque vbertatem poscebat, et patebat latissime) — certe, *doctis, Iupiter, et laboriosis* — explicuere; — Labbei, Ricci.

Riccioli, Butheri, Spanhemii, Caluiffi nostri, et alii, qui ab origine Vniuerfi temporum rationes computauere, in epactarum, cyclorum, annorum ciuili-um, pro mutata rerum publicarum forma, diuerfa ratione laborauere; intercalationum inconstantiam et repugnantiam conciliauere; epocharum comparatione accurata excelluere; ab Aegyptiorum et Phoenicum disquisitionibus et Graecis originibus vsque ad sua tempora historiae politicae aut sacrae applicauere; Fastos, vel illos consulares et Oxonienses, Almelouenio comparatos, vel illos Ouidianos interpretati sunt; habentur litteratores et sunt. Sed quis non illos dicat esse philosophos, dum causas et rationes temporum metiuntur et commendant? Anni Romani antiqui et Iuliani ratio, dierum ciuilium et festorum, Kalendarum, Iduum, Nonarum pro diversitate mensium diuerfa
com-

computatio, disquisitiones eruditae, quibus de veteris pecuniae natura, interno aut fictitio valore, pro belli aut pacis vicissitudine, aucto aut imminuto, de pascuis, decumis, portorio, vectigalibus, de foenore trapezitico, danistica arte, mensarum publicarum mutuis rationibus, quas Eifenschmidii, Gesneri, Spanhemii, Ernesti, Segeri, alii, diligentissime tractauere, meo quidem iudicio tantum pertinent ad gloriam Litterarum, quantum ad mathesin ac philosophiam. Ad interpretandum vnum locum Iuuenalis de computatione per dextram, ^{a)} aut Suetonii ^{b)} de censu equestri, militibus in proelio trepidantibus per digitorum forma-

a) vid. Iuuenalis Sat. X. v. 248.

b) In Caesare §. XXXIII. Nam cum in alloquendo exhortandoque, saepius digitum laeuae manus ostentans, affirmaret, se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem su-

formationem, aut temere, aut arte a Caesare promisso, et proelio vel casu, vel consilio restituto, poscit res ratiocinationis vetustae modos et intelligentiam interiorem, Caelio alicui Rhodigino, Casaubono aut Torrentio, propriam, quorum magna nomina in Annalibus litteraturae antiquae notata, et immortalitati tradita, a veris philosophis, ut philosophiae ornamenta, laudantur. Quis audet interpretari Verrinas, et illam pro Roscio, sine diligentissima pecuniarum veterum et nummorum intelligentia? quae ratio tota pendet a mathesi, parte philosophiae certissima et splendidissima, quoniam non
am defensorus esset, annulum quoque aequo animo detracturum sibi: extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quam audire, pro dicto accepit, quod visu suspicabatur: promissumque ius annulorum cum milibus quadringenis fama distulit. Adde Commentarios Casauboni et Torrentii ex Ed. Caroli Patini Traj. ad Rh. 1708.

non coniecturis, sed ratione et sensu nititur, ex aeternis legibus, ut supra proposui, deducta. Ipsa natura et vis *numeri*, in quo verbo notio rationis, proportionis, ἀρμονίας, motus, saltationis, aut potius rhythmicæ declamationis latet, quæ omnia sunt philosophis, poetis, oratoribus, pictoribus, communia, a quodam Polluce, aut Hemsterhuisio, Gesnero, Quintiliano explicatur diligentissime. At notionibus rerum vagis et latissime patentibus, aut subtili ratione contiguis, *obscura contiguitas*, idem transitus, qui in Iride et coloribus; nam idem est, notionum fines destinare, a prima verbi origine ad translatum aut figuratum genus transire; causas, aut minutæ, aut auctæ, aut ambiguae significationis deducere ex comparatione temporum, locorum, rerum ipsarum, vel natura, vel ortu; moras, mensuras verborum rhythmicorum in for-

nam artis redigere; sine lusu ingenii, sed prudenter in versu Tassonis aut Homeri celeritatem, vim, impetum et rationem verborum ac versus ad naturam rei, ipsumque sonum, aestimare; si est grammatici, aut litteratoris, ut creditur, grammaticus ille est philosophus. Nam ea vi mentis et virtute (virtutem hic, ut graeci ἀρετήν, pro artis perfectione posui) poterat Logarithmorum aliquam rationem profequi, cum Poernero meo colorum obscuros transitus, chemicae artis praesidio, obseruare aut solvere, quaestionem aliquam ontologicam de motu aequali corporum diuersae grauitatis in Inani, docta diuinatione Lucretii olim explicatam, pertractare, aut virtutum ac vitiorum contiguas et subtiles notiones more Tullii interpretari, aut cum illustri Astronomo poetico c) quaerere,

Cur

c) vid. Rogerius Iosephus Boscovich de solis ac lunae defectibus, in prooem.

Cur quondam, aethereas Titan sine
nube per auras
Dum micat, et puro respergit lumine
terras,
Praetexat subita nitidos ferrugine
vultus,
Impatientsque morae fuscis nox pro-
deat alis

Atra die medio —
Immo vero haec non poterat ignorare
litterator, qualem proposui: nam adeo
verum est, vel eam disciplinam, quam
vulgo a litteris maxime remotam auctu-
mant, maxime videri cum illis coniun-
ctam, et interpretibus veterum magnam
partem eorum deberi praeceptorum, ex
quibus deduxit ars ipsa praecepta vni-
uersa. At Geometria, disciplinarum
princeps, cui soli Plato aperuit templa
Socratica? quid ipsi est cum litteris
commune? Primum consanguinea est
Arithmeticae arti. Arithmetica, ut de-
mon-

monstratum est, litteris consanguinea. Ergo ex legibus ipsis geometricis litterae utrique arti debent esse affines. — Sed clarius dicam, quae proposui. Qua in re cernitur vis geometrae? Si de Geometria loquor, Trigonometriam et partem theoreticam et applicatam coniungo. Geometrae, id est philosophi, est, Corporum latitudinem, magnitudinem, profunditatem, figuras, modos, rationes, proportionem, incredibili varietate dimensas, et diligentissime destinatas, comparare, metiri, disputare; ad agricolationem, mensuram corporum, castrametationem, architecturam civilem, et militarem, nostris temporibus haud inutilem, insuper etiam ad poliorceticam artem, Lipsio ex Polybio et aliis notam, destinare, applicare. Geometrae est, describere fines populorum, urbium situs, fluviorum confluentes aut discrimina; quale opus suis et magnis impen-

impensis in Polonia curauit, mensore Franco-Gallo usus, *diuus* noster Iablonouius, Societatis Iablonouianae Instaurator. Geometrae est, hydraulicae artis intelligentia, aquarum grauitatem et vim ad rationem montium, camporum, catartarum, siphonum librare, metiri, earum anfractus, aut molles circuitus, cum certa probabilitate diuinare; qualia opera, iubente Traiano, et auctore Plinio Litteratore, saepius susceperunt per libratores aut redemptores prouinciarum praefecti, aut in ipsa vrbe curatores aluei Tiberini, de salubritate locorum solliciti, et publica auctoritate euocati. Geometrae est, naturam arte corrigere, flumina et ipsa maria *docere iter melius*, quale opus molitus est Agrippae consilio Augustus, et perfecit ea simplicitate, qua inscripsit templum, suis impensis erectum — perfecit, inquam, Luorino et Auerno lacu coniunctis; mari

Tyrrheno aggeribus clauso, et placidius influere coacto. Sed illud ipsum regium opus, unde cognoscitur? nempe ex locis Suetonii,^{d)} Virgilii, Horatii comparatis, quorum repugnantiam Lipsius ad leges dialectices conciliauit. Pons, Caesaris iussu instructus, narratur a Caesare,^{e)} eo Caesare, quem scholis assignarunt non Fridericus Magnus, gloriae Caesaris aemulus immortalis; sed boni viri, harum rerum ignari. Tota descriptio est facta ad leges architecturae militaris, et nititur iisdem legibus, quibus gloriantur philosophi. Cur ergo habetur grammaticus, qui eum interpretatur? Casaubonus, Folardus, Polybii interpretes, ipsi illi principes historicorum, qui describere, quibus interfuere,

^{d)} vid. Sueton. in Aug. Cap. XVI. et viri docti ad hunc locum coll. Lipsio.

^{e)} vid. Iul. Caes. de Bello gall. Lib. IV. c. 17. ex ed. Oudendorp.

fuere, proelia aut itinera, Tacitus, sua ratione, suo ingenio immortalis, castrametationum et aliorum proeliorum observator diligentissimus, est litterator: cur non sit ipse eo nomine gloriosus? Immo de ista ratione sine historia, quae pars est litterarum, saepe male ab imperitis geometris iudicari posset, et rerum gestarum probabilitas negari; historia enim naturalis et civilis nos docet, in primis in Italia, quale portentum Plinius^{f)} in ruina Herculanensium graphice descripsit, inferiorum ignium, aquarum, ventorum commissa, locorum situs mutari, montes temporarios nasci, maria exsiccari, alia oriri et formari. Quae si ignorat geometra, descriptionem vel proelii vel obsidionis cuiusdam probabilem esse negabit, quare fides historica minuitur. — Ergo Pokokii, Richardi, Niehbuhrii, alique

Y 5

rerum

f) vid. Plinii Epp. Lib. VI. ep. 16.

rerum istarum spectatores sunt philosophi, et versantur in Theoria, quo verbo, auctore Herodoto, utebantur graeci in itinere sapientiae causa suscepto. Ne dicam ipsos inuentores rerum graece scripsisse, verborum terminos in omnes gentium linguas translatos, ductos ex idiomate graeco, graece mensurari, graece numerari, et multum ad capiendas celerius notiones primas atque ipsa theoremata conferri graecarum litterarum intelligentia. Eadem est ratio reliquarum artium, quae aptae sunt ex diuina numerorum et geometriae disciplina, et in quibus latet pars philosophiae interioris, umbraticis doctoribus ignota, rerum contemplatoribus veris et acutis venerabilis; siue spectes ea templa in quibus

ε) — Crocodilon adorant

Pars haec; illa pauet saturam serpentibus Ibin.

Effigi-

g) Iuuen. Sat. XV.

Effigies sacri nitet aurea cercopi-
thei, theci,
sive Ephesina illa miracula, Plinio de-
scripta et Pausaniae. Quam immensa
praesidia iis modis et formis mathe-
seos suppeditantur a disciplina litterarum? —
Obeliscorum, Pyramidum, Basilicarum,
aedium, Circorum, Amphitheatrorum et
Theatrorum exempla, designationes et
ichnographias, quis dedit? Piranesius,
aut Potterus aliquis, aut Ruinarum Grae-
carum interpres et instaurator, aut Lip-
sius, aut Vulpus, Corradinus aut Win-
kelmannus, aut Heynius, litteratores,
iique principes. Architecturae diuisio,
dispositio operum, electio arearum aut
locorum, ad usum domesticum et popu-
larem, pendet a legibus rationis, sym-
metriae; machinarum inueniendarum
simplicitate, ad rationes geometricas
et phycas immensis molibus mouen-
dis apta et utili; quale opus, auctore
Plinio,

Plinio, ^{h)} in epistyliis immensae molis perfecit, non Dianae, vt traditum est, sed artis miraculo Chersiphron Architectus. Materiae ipsius, lignorum, laterum, lapidum, marmorum varietatem, per fulgentes illas Cyclades dispersam, et ex Hymetto per remotissima maria ad lacum Baianum, et moles Baiani finus a domino continentis terrae fastidioso deuectas; artem fecandi, pingendi marmorum, eorum *τόνον*, splendorem, firmitatem; — sine naturae historia et sollerti contemplatione, quae pars philosophiae nobilior est, non posse vlla ratione explicari, in aperto est. Cur vero, aut Plinius, aut Aldrouandus, aut Agricola, aut

^{h)} Vide Harduinum ad Plinium Tom. II. pag. 36. vbi ex nummis Domitiani, Augusti et Hadriani diligentius explicatis epocham huius miraculi constituit; et p. 740. qui locus in huius templi, Scopae aliorumque principum virorum arte ornati, descriptione classicus est.

aut Cariophylus, Marmorum interpres, litterator, non philosophus habeatur intelligentibus, dum non temere, sed accurate, genera lapidum, naturam, situs, patriam, attributa arte composita et ficta explicat earum rerum cupidis, atque ex Pausania, Herodoto, Pindaro, litteratoribus, interpretatur. Is, qui facta comparatione Ephesini, Heliopolitani, Apollinaris templorum, aut aliorum monumentorum, ad luxum aut religionem exstructorum, de ortu, necessitate, augmentis, ornamentis, ac de vniuersa ratione praecepta dedit, ducta ex artis interioris intelligentia, non est philosophus? Mallem ego quidem Vitruuio, eiusque interpretibus aut imitatoribus, Galiano, Peraltio, Pigallo, lauream apollinarem concedere, quam aliis bonis viris, suis temporibus celeberrimis, et de republica serio bene merentibus, sed Vitruuio et Peraltio nulla ratione comparandis.

Pictura

Pictura — *dii immortales!* atque omnes illae artes, quas vulgus aut ab vniuersa philosophia secludit, aut contemnit, si recedas ab illa compendiaria, quam Aegyptiis tribuit Petronius, omnino tota pendet a philosophia. Philosophi est videre, quid in quacunque re sit *verum, aptum et pulcrum*, id est inuenire, disponere, ordinare, inventa, disposita, ordinata, magna dexteritate et diligentia explicare et exprimere. — Instrumentum, quo vtitur aliquis naturae interpres aut designator, non mihi videtur mutare naturam artis, aut intelligentiae. Philosophus mihi videtur omnis inuentor et dispensator, qui rerum gestarum spectator diligentissimus, Scipionis alicuius aut Marcelli aut Iasonis, formam, virtutem, perturbationes, et magnitudinem animi pictura, delineatione, circumductione linearum, aut oratione, re ipsa analoga, expressit. Lucis ipsius et umbrae

brae distributio, monochromatum aut colorum, immo vero vniuersa picturae ratio, Durreris, Angelis atque omnibus illis ingeniis destinata, quae ab antiquissimis temporibus naturam ipsam, sed delectu et arte elegantiores expressere, pendet a theoria corporis humani, a legibus opticis, ratione, proportionem, a moribus et institutis populorum rite formandis. Est ergo tota philosophica. Nolite irasci, philosophi, pictori aemulo, qui praeter naturae vim et sensum, addit pulcherrimae artis delicias, ex vtraque parte voluptatem et laudem doctrinae nactus. Natura ipsa colorum, chemicis experimentis constituta, cognitio corporis, neruorum, muscutorum, pro diuersitate motus et habitus mutandorum, est tota apta ex philosophia, quae anatomicis non ignota, molles illos anfractus et flexibiles muscutorum vias, ex certis et aeternis legibus corporis deducit.

deducit, rationem viui corporis ad naturae exemplar delineat, et quod caput est, naturam sequitur in vultu aut motu — quae nos *formauit intus ad omnem*

Fortunarum habitum, aut impellit
ad iram,

Aut ad humum moerore graui deducit et angit —

Ergo qui de his monimentis artis sanctioris tradunt, arbitrantur, vt Iunius de antiquis, aut Winkelmannus, de inuentione, distributione, ordinatione, gratia praecipiant, cum acumine Hagedornii mei — praecipiant, legesque scribunt omnibus artibus communes, litteratores habentur, et sunt, sed iidem sunt philosophi. Oeferus meus, aut Mengsius, aut Raphael, aut Angelus, aut pictor aeternae illius noctis, artifices erant, fateor, sed natura rei, historici, et propter incredibilem artis diligentiam, ingeniumque videndi pulcri et veri, philosophi.

Eadem

Eadem ratio est eius artis, in cuius natura et modo Cayli, Marietti, Agostini, et Winkelmanni laborarunt constituendo; et quae signis, caelatis operibus aut sculptilibus occupatur, et post monimenta Aegyptiaca, ab Asiaticis et Graecis a prima ruditate ad magnum splendorem euecta est. Cuius generis pleni sunt omnes Thesauri, Musea, et Dactyliothecae Britanniae et Italiae, Marietto,^{a)} in Dactyliographia, multo cum iudicio enarrata et iudicata. — Adspice, Lector, in Museo Florentino^{b)} Iouem illum,

a) *Traité des Pierres gravées* par P. I. Mariette, à Paris, 1750. Tom. II. p. 246. *Bibliothèque Dactyliographique*, opus elegantissimum, et cum sensu interioris artis scriptum, atque ad iudicandos immensos illos compilatores antiquitatum sine delectu aptissimum.

b) *Musei Florentini* Tom. II. Tab. LII. protoma Iouis exsculpt. Achatî Sardon. ex Mus. Mediceo Campigliae delineatum et elegantissime

illum, ad Olympici Iouis exemplar expressum; lege apud Iunium ea, quae ex Pausania diligentissime de maiestate attributisque diuinis, in illo graui, sed diuino vultu, expressis, de Homeri Ioue et Phidiae modestia, post ingentem illam gloriam partam, disputauit; lege, quae de Laocoonte, Tauro Farnesiano, Niobe, non Sandrartus melior delineator, quam arbiter argumentorum; sed ii ipsi tradidere, quos supra nominavi. — Compara illa monimenta diuinae artis cum inuentione poetarum, Taurum Farnesianum, Taurisii et Apollonii ^{c)} sublime opus, ex thermarum Antonii ruinis

sculptum. — Collato Iunii Catalogo Operum — in Phidia, vbi Homericus locus et Pausaniae reperiendus est.

c) Vid. Sandrartus in sculpturae veteris admirandis p. 49. collato Propertio Libri III. Elegia 13. in qua Dirces Zethi et Amphionis fabula elegantissime describitur.

nis in aedes Farnesias translatum, cum Propertio; Laocoonta cum Virgilio, Sadoletto,^{d)} et apparebit, diuinam illam simplicitatem, nullo fastu surgentem, immensum laborem, specie quadam negligentiae gratae occultatum, delectum illum rerum, personarum, actionum, modorum, formarum; (ne dicam de artis ipsius incredibili subtilitate, et diligentia, in qua excellunt viri principes) non posse praestari, nisi ab ingenio, arte culto. Ars autem liberalis ratione et via utitur; atque habet suas leges perpetuas, et ex singulis obseruationibus deductas, Ergo est philosopho consanguinea. Interpretes toreutices, plasticas, lapidum, signorum, si recte de operum materia, dispensatione, inuentione, de caeli dexteritate, figurarum proportionem, artificum elegantia et felicissima facilitate, atque de omni illo artificio,

Z 2

quod

d) vide Laocoonta Lessingii.

quod videtur esse temerarium imperitis, diligenter iudicant, cur non habeantur propter illud arbitrium, quod totum aptum est a philosophia theoretica, philosophi?

Quid dicam de Astronomia, ea disciplina, quorum instauratoribus non morituris gloriosum erat, aërias tentasse domos, animoque rotandum percurrisse polum.

Siue enim spectes diuinam illam coelestium corporum rationem, a Platone usque ad Tychonem ac Copernicum, diuinationibus philosophorum principum explicatam, ac tanta ingenii vi constitutam, vt ad leges Newtonis, Keppleri, Kaestneri,^{a)} aut potius naturae, cuius illi

a) Buffonem taceo, quanquam coniecturas, de motu planetarum et origine ex conflictu cometarum cum sole, multa eloquentia et calculorum probabilitate ornauit, quia theoriam eius aperte fictitiam auctumo.

illi interpretes erant, non solum motus planetarum, aeternis legibus addictus, sed etiam errantium stellarum, male ominata circumrotatio, ad minutissimas partes temporis non diuinare, sed polliceri possit rerum astronomicarum gnarus; siue spectes eam partem, quae tota apta erat a superstitione Babyloniorum et Mathematicorum, nec Persas solum aut barbaros decepit, sed usque ad Newtonis et Baconis tempora rerum publicarum, regum, principum, privatorum curas et sollicitudines auxit, formas imperiorum mutauit, et vel nunc habet suos admiratores; vtraque ratio immane quantum coniuncta est cum ea, quam proposui; philologia aut litteratura. Arati diuinum carmen, quo *Φαινόμενα* et *προγνῶσις* à more Hesiodi tradit, quodque Virgilii, ac reliquorum scriptorum de Agricultura, diligentissima imitatione, nimia interdum religione, expres-

sum est, pertinet ad philosophiam; ipsi scriptores rustici, a Catonis sancta simplicitate, docto, urbano et Platonico sermone Varronis, et Columellae dicendi vbertate, usque ad Rutilii simplex calendarium rusticum, iis in locis, quae de ortu siderum, aut occasu, vicissitudinum illarum influxu in mutationem tempestatum explicant, sunt contemplatores naturae diligentissimi. Atqui interpretantur eos Vrsini, Schoetgenii, Gesneri, Pontederæ, Litteratores, non temere, sed probabiliter, et ex observationibus astronomiae interioris. Princeps ille poetarum Romanorum et litteratorum, qui superavit Aratum, dulcedine imaginum et splendore, Manilius; aggressus

Carmine diuinas artes, et conscia fati
Sidera, diuersos hominum variantia
casus,

Coele-

Coelestis rationis opus, deducere
mundo —

quem ut Newtonem aliquem iuuabat

Ire per altum

Aera, et immenso spatiantem viuere

coelo,

Signaque et aduersos stellarum nosce:

re cursus —

poeta narratur, et est, non nisi cum

vniuersae coelestis rationis ruina peri-

turus. — Fateor equidem, vel Manili-

um in istis astrologicis rationibus super-

stitioni gentis, et imaginariae arti, ni-

miam dedisse operam, contentum ima-

ginum et varietate et dulcedine. Non ego

ferio putarem, eos

— quibus in bifero Centauri cor-

pore fors est

Nascendi concessa — subiungere cur-

rus.

Ardenteis et equos ad mollia ducere
frena, —

Cumque Elephante — loqui ^{b)} —

Nec adeo sum veterum admirator, ut
credam, quae Cornuto suo Persius scri-
bit, ex genio Saeculi, et imitatione Ho-
ratii:

Nostra vel aequali suspendit tempo-
ra libra

Pareat tenax veri, seu nata fidelibus
hora

Diuidit in geminos concordia fata
duorum

Saturnumque grauem, nostro Ioue
frangimus, vna. ^{c)}

Morabor tamen in hac parte, ex qua ap-
paret, quam late pateat ratio litterarum,
et quam contigui sint eius fines cum re-
rum

b) Lib. IV. v. 232. ex lectione Iosephi Scaligeri,
et codice Gemblacensi, quamquam contra li-
brarios, suo modo aliter Bentleius.

c) Pers. Sat. V. collato Horatio.

rum inuentis, et inuentoribus. Otium, ratio, necessitas, agricultura, nauigatio formauit, auxit Astronomiae disciplinam. Ne turbaretur vis imaginandi, et assignarentur contemplatoribus philosophis certa templa, ex quibus de ratione tempestatum iudicare possent, ipsa utilitas, rerum mater, coegit illos, imaginarias quasdam formas, circumductione linearum, aut temere, aut consilio expressas fingere; vnde etiam, pro diuersitate contemplatoris et imaginationis, diuersae siderum formae notabantur; quod patet exemplo Plaustrī, vel Vrsae maioris. Sciunt harum rerum intelligentes, et Catasterismi poetico astronomici, (qualem descripsit Aratus, Manilius, Hyginus, Eratosthenes)^{d)} non

Z 5

ignora-

d) Vide Opuscula Mythologica, Physica et Ethica, Amstelædami apud Henricum Wetstenium 1688. edita, nec non Auctores Mythographos, curante

ignari, pro religionis natura et ambitiosa adulatione poetas, eorumque aemulos artifices, apotheosin, ut illam Caesaris et Augusti in Achate Tiberiano, gemma Caesarea, Iacobo le Roi^e) explicata; immo et viuentibus imperatoribus, aut poetica ratione, aut gemmis aut nummis tribuisse, ut apparet ex prooemio Virgilii, Odis Horatianis, Ouidio, et ex ipsa Lucani feruili vel potius ironica imitatione. Quid multa? Exemplo vno apparebit, quae dixi, non videri posse temere scripta, sed hausta ex rerum matre historia, quae omnium artium origines complectitur. Aberat, ni
curante Augusto van Staveren anno 1740. Lugd. et Amstel. impressos, collato Herodian^o, in hoc genere scriptore principe, libro V.
^e) Vid. libellus singularis, qui inscribitur Achates Tiberianus, siue Gemma Caesarea, antiquitate, argumento, arte, historia prorsus incomparabilis, D. Augusti Apotheosin etc. representans. Amstelaed. 683.

ni me omnia fallunt, furto poetae; hoc enim genus est rapax et cupidum elegantiarum; coma Berenices, pro victoria Ptolemaei a Regina deuota, et non sine deorum machina

In Veneris casto collocata gremio.^{f)} Conon Mathematicus crinem inter sidera, quasi a Diis susceptum, in adulationem compositus, septem stellis vacuis delectis, locat, immortalitatem Berenici daturus, qualem concessit Mediceae genti Galilaeus. Callimachus vero, eiusque interpres et aemulus Catullus, hanc Cononis fabulam incredibili ingenio ornant. Ficta est fabula; sed septem stellae, Cononi primum obseruatae, pertinent ad historiam astronomicam, quam nobis poetae et poetarum interpretes seruauerunt. Callisto, Dianae Nympha, Ioui dilecta,

f) Callimach. in Coma Beren. edition. F. Corradini de Allio p. 127. aut Tom. I. Callim. Ernest. edit. p. 375.

lecta, a Iunone, vltice furtorum, mutatur in vrsam, a Ioue, misericordia tacto, effertur in coelum, ex ea parte, vbi

— circulus axem

Vltimus extremum, spatioque brevissimus, ambit.

Iuno hanc nouam iniuriam vltura descendit ad Thetyn et Oceanum, Ouidio interprete, precabunda; velint dii

caeruleo septem prohibere Triones,

— ne puro tinguatur in aequore pellex.

Omnia fabulosa, ficta; sed omnia ducta ex vero. Verum est, nunquam nobis heliace occidere vrsam, fidus, in Arcto positum, nunquam disparere. Ergo ad interpretandum versum Virgilii, quem ex Homero expressit, *metuentis aequore tingi*, opus est astronomica intelligentia.

Sed vt finem imponam operi longo, cui irrepere somnum nollem, innumeris argumentis, quibus instruere et ornare

nare poteram meam rationem, femotis, vnum addam, ductum illud quidem ex Poetarum disciplina et ratione, de qua supra tanquam per saturam. — Hallerus, vir in omni genere litterarum immortalis, Kaestnerus, philosophorum et mathematicorum princeps, exemplis et praeceptis docuere, inueniendi vim, et felicitatem diuinandi, poetis, mathematicis, philosophis, quorum triplex ratio pendet a vi imaginandi et iudicandi cum celeritate, diligentia, videri communem, Newtonem, Keppleros, se ipsos fuisse poetas, poetam et Buffonem, in illa, quam sibi fingit, ex cometarum cum sole conflictu cosmogonia, et de generatione hominis diuinatione; poetas omnes illos, qui a Socrate vsque ad Newtonem per immortales illas diuinationes ex rebus fictis et supposititiis, gradatim, adhibita diligentia, ad lucem summam et magni systematis probabilem ambitum per-

peruenerunt. — Addam aliud, idque ductum ex ipsa philosophiae historia. Philosophiae principes et auctores fuere poetae, Pythagoras, Democritus, innumeri alii. Ex poetis hauriri vnis possunt interdum systemata vniuersa, quorum historia et theoria, aut male, aut plane non potest instaurari sine lectione poetarum. Poetae fuere omnium gentium, opinionum, dignitatum, rerum gestarum in bello et pace interpretes, vt patet ex Claudiano, quem si quis non agnoscit philosophum, et ad intelligentiam Iuris et imperii vtriusque rationem pertinentem, aut doctrina morum illustrarem — habebit contra se Mascouios et Gesneros. Cur igitur hos viros, in quibus omne acumen in videndo vero, pulcro, glorioso, sublimitatem ingenii, nobili aemulatione incensam, patriae amorem, ciuilem prudentiam, mores gentium, magnorum virorum praeconia, ima-

imaginandi vim ac celeritatem, cum theoreticae rationis diligentissima cognitione coniunctam, miramur, et qui videntur Litterarum Ornamenta, seiungere lubet a dignitate philosophi?

Ridendo dicere verum

Quis vetat?

En Tibi, lector, poetam stantem in tribunali philosophi, contemptoris diuinæ artis, quam nemo contempsit, nisi rerum omnium et litterarum ignarus. Sed nolo te morari longa oratione. Ausculta. „Rex sum — immo vero ego nihil nisi plebeius — Licet consulere? — consule. — Cur Homerus, Euripides, Sophocles, Horatius, Claudianus putrescunt et sepeliuntur?“ — „Infani, scribere versus, quos, si quis vnquam scripsit sanus, etiam tu.“ — Ignosce meae simplicitati: ego putabam, hos ingeniorum principes fuisse, rerum diuinarum ac humanarum interpretes, et, quod pace Stoicorum

corum et Stertini dictum sit, omnium iurium, legum et vniuersae philosophiae indagatores. Auctumabam, Miltonos et Popios, Shakespearios, Hoomiis, Hutchesonis cum admiratione lectos, et in praeceptis morum aut perturbationum in primis laudatos, Homeros a Lycurgis et Solonibus publice commendatos, habere quandam maiestatem et vim in intelligentia rerum, quae pertinent ad legislationem, aut rempublicam. — „Nempe decepit te idem tuus Aristoteles, qui in moribus adumbrandis, rhetorices praeceptis constituendis, natura poeseos interpretanda, nescio qua voluptate, aut insolentia ductus, semper ad illa sesquipedalia poetarum verba appellauit, quorum inepta ratione decipiuntur imitatores.“ — Agnosco fatum Carthagini; tamen si per te licet, vt licuisse videbatur, iterum consulam: putasne utile esse, et a vero philosopho haud alienum, legisse

legisse Tusculanas quaestiones, libros de finibus, eosque comparare nouis nostris hominibus, qui, affinitate aut consanguinitate veterum, qua gloriari poterant, contempta, exuuiis male dissutis pessime ornati, naturae ipsius disciplinam neglexerunt. „Legas, aio et censeo, propter disciplinarum veterum expositionem et interpretationem, grauem ac seueram. — At ridet interdum Cicero nimis Epicureos, quos ego nosse mallet, non ex compendiaro libro, sed ex fontibus in primis, quoniam haec ratio, mutatis mutandis, habet multum auctoritatis apud nostri seculi philosophos.“ — „Legendus tibi erit ipse Epicurus. — At una eius epistola, aut altera, mihi non satis perspicue vniuersam huius sectae rationem interpretatur. Mouet me ille corporum in Inani sine vlllo momento aut causa temerarius conflictus, deorum immortalium insipidissimum otium, animus

hominis mortalis, ut pes et manus; mens non diuinitus inspirata, sed ex aëre, vapore, calore, et nescio qua quarta natura,

Qua neque mobilius quidquam, neque tenuius^{a)} —

laborantes in fenestris Villae Tullianae exuuiæ, humanum genus turpe pecus, effoeta natura, instinctus animalium ex motu corpusculorum caeco — nosti reliqua. Vbi legam fontes? „Apud Lucretium.“ — Sed est poeta! — Est, quoniam fateri oportet; sed naturae interpret, in multis coniecturis temerarius, in multis felicissimus, et poeta, litterator, philosophus.

a) vide Lucretium L. III. v. 240.

C A R M I N A.

GENTILIACON

MARIAE AVGVSTAE

SCRIPTUM A 1782

C A R M I N A

Deliciae Erycinae. Deum calidius Hy-

menae.

Iteque iactantur conquisque genas.

Cuncta divinae primae libata Puellae.

Purpurea stans vestis, Elegia canit.

Quam non desinit curas cecidisse De-

um.

Haptae regali vertice caelarem.

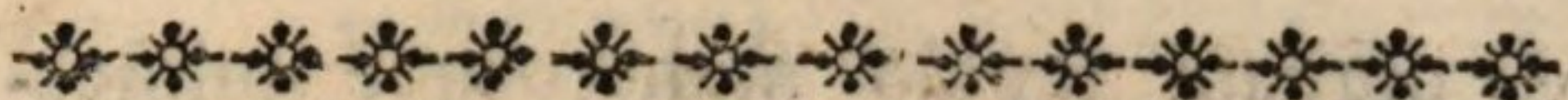
Et Petronio radiaem crine Leonem.

Nobile Obscurum, dulce Cogoris opus.

Quam non desinit curas cecidisse De-

um.

Haptae regali vertice caelarem.

GENETHLIACON
MARIAE AVGVSTAE.

SCRIPTUM A. 1782.

Delicias, Erycina, Deûm castique Hy-
menaei,

Irriguas lacrumis contiguasque genas,
Oscula diuinae primum libata Puellae,

Purpurea fluitans veste, Elegia canet:
Quam non dedecuit curas cecinisse De-
arum,

Raptam regali vertice caesariem,
Et Bereniceo radiantem crine Leonem:

Nobile Callimachi, dulce Cononis opus:
Quam decuit nubem Phrygiam, zonam-
que sequacem,

Iunonis thalamos et cecinisse Iouis.

O dignam tepido numerosque animos-
que Tibullo;

Phidiaca, tabulam, Parrhasiaque manu!
Stat nemus, Idaliae filuas migrasse pu-
tares,

Splendidus Pario marmore, Pilnium,
Porrectum patulos colles, montesque
supinum,

Anceps umbratileis ambiguumque
vias.

Impatientem artis rigidae posuisse Bri-
tannum

Dixisses, magnae simplicitatis opus.
Heic latet incolumis Pietas, custosque
Pudoris

Murice splendidior candidiorque, Ru-
bor,

Maestas et Amor populi, Sollertia rerum,
Ingenium, belli prouida Cura, Quies:
Quae, vaga per curuas latebras, tacitur-
na moratur

Ad murmur trepidum defilientis aquae.
Hinc

Hinc A V G V S T A memor patriae, di-
uina futuri,

Descendit, teneram mox paritura
Deam.

Summittunt vario colles splendore co-
rusci

Sanctas, virginea simplicitate, rosas.

Pampineas comptus frondeis pater ipse

Lyaeus

Surrexit tacitae, contremuitque rati.

Mollius intumuit, Zephyris volitantibus,

Albis,

Librauitque sinu dulce Parentis onus.

Qua parte immensos sublimis voluitur

arcus

Pons, templumque patet, marmore et

arte cluens.

Antiquos M A T E R thalamos, castum-

que salutat,

Cognatum Rhodano Danubioque, to-

rum :

Sparsum Sardorum signis, vastique Ve-
feui;

Sicelidum tabulis, Sauromatumque
fagis.

Nascitur insigni vultu placitura Puella,
Qua non nobilior, Gratia blanda, nitet.
Prima aperit dulceis oculos, coelumque
tuetur,

Naturae Divom, consiliique memor.
Quas fudit lacrumas, lacrumas pietate
refusas

Credimus, aureoli pectoris indicium.
Sanctius in terris nihil est quod spiret
amore:

Dulcius in terris nil quod amore Patris.
Exultat Graium memor immanisque
duelli

Hector, in Andromaches delituisse
finu

Vndanti galea motum tremulumque pu-
ellum:

Imbellisque pavor causa decoris erat.
Talis

Talis in amplexum ferturque ruitque

Puellae

Lacteolae, calido non sine rore,

PATER.

Psyche aderat, vittatus Amor, taciturna

Diana,

Hebe, Erato, et Fati conscia Terpsi-

chore.

Fas audisse fuit, sit fas audisse fateri:

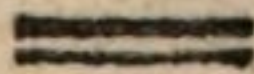
Diuinum ad thalamum concinuisse

Deas,

Hora fugit, taciti ruimus labentibus

annis:

Effatum Diuom consiliumque manet.

Ἕμνοι καὶ ἀθανάτων γέρας αὐτῶν.

THEOCRITVS IN PTO.

LEMAEVM.

Nata es, caeruleis decora ocellis,
Europae et patriae Puella dulcis,
Qualem non Phrygii poeta belli,
Non pictor teneri tener Bathylli
Sensit, non Venerum pater Catullus.

Agnosce ingenuam, Puella, matrem,
Sopitam facili leuique somno:
Diuini euigilans memor soporis,
Te paruam Dominam, P A T R E M que
dulce

Ridentem, decies deosculatur.

Te sensim placidis fouebit vlnis
Inuicti genius potens Borussi,
Punitor pauidae malaeque fraudis,
Arcturo et valido verendus Austro.

Te

Te blandam patulis fouebit vlnis
Alti Danubii patrisque Rheni
Vndarum dominus sonantiorum,
Arte et consilio manuque doctus
Placare Hesperiam, piamque Romam.

Te magni imperii benigna Mater,
Turcarum domitrix superbiorum,
Sollers consilio metuque belli
Nutantem ambigui maris tridentem,
Terrarum ancipitem vibraſſe libram.

Mox duces, alacris pedem, choreas:
Blandi Pilnicii Diana mollis
Implebis calathos croco roſisque:
Pingendi Phrygiam docebit artem,
Quae MATREM docuit, patrona virgo;
Stellarum Vranie vagos labores
Errantûm, et rutili vias cometæ.

Seu diues volucrem domabit Indum
Vltor velifragi maris Britannus,
Seu Gallo et Batauo ferox Iberus
Regale excutiet iugum colonis:
Te Mater Charitum, ſagax duelli,

Arma.

Armabit clypeo potentiore;
Forma, blanditiis, coma fluente.
Summittet pedibus Tuis tropaei
Tristes exuias, tubamque raucam,
Regum progenies beatiorum.
Sed Te, primitias tori iugalis,
Solam non patitur Diana virgo
Umbrosis trepidam latere filuis.
Nascetur placidis bonisque diuis
Heroum suboles, puer duelli
Et pacis medius, decorus arte,
Quae fraenat tumidos, piosque mulcet.
Quem Tu brachiolo, teres, tenaci
Complectens, hedera sequaciorem,
Oscillo excipies manumque molli.

ANTONIO GVILIELMO**PLAZIO****MEDICORVM LIPSIENSIVM****DECANO****MAGISTERTI****ANNVM QVINQVAGESIMVM****GRATVLANTVR AUDITORES.****A. 1775.**

TE, quem vigentem iam iuuenem pede
Pressit sequaci dignus honos, senem
Haec lux ouare laeta cernit

De comitis fide non frequenti,

Seclum secuti dimidium **TVOS**

Gressus; voluptas haec, data sanguini

Mortalium non saepe, dici

Carmine poscit Horatiano,

Seu

Seu Plaziano. Nobis at abnuunt
Musae malignae talia carmina;

Nos quippe cum natos ferena

Fronte videret Apollo, nobis

Non vatis aestum, sed studium calens
Afflavit artis, quae, quoties finit

Nutus dei, mortalis aegri

Vertice lethiferas sagittas

Arcere gestit, donec eum niue

Cana senectus sparserit vltima:

Hinc TE ducem gressu fideli

Ad penetralia sacra Hygeae

Sectamur; at TE, celsa cacumina

Pindi petentem, non celeres sequi

Audemus, inuitis Camoenis;

Nos tamen en! calidos, amare

TE, ceu parentem progenies pia,

Hac luce festa non prohibent, TVIS

Et omnium, quos TV beasti,

Laetitiis fociare nostras.

Nec

Nec nos vetabunt, omine cui bono
Datum volumus laureolae decus,
Huic apprecari, Plazianum
Vt capiti vireat per aeuum.

Nec nos vetabunt assidua prece
TIBI tot annos poscere coelitus,
Quotquot recentibus magistris
Florida pollicitatur aetas.

ANTONIO GVILIELMO

PLAZIO

LAVREAM SECVLAREM

GRATVLATVR

FACVLTAS MEDICA LIPSIENSIS.

A. 1775.

Quae satis apta Tuo, Plazi, propere-
mus honori,
Suspensae trepidant quaerere verba
manus.

Est Tibi Cecropio facundia sparsa le-
pore,
Linguaeque, Romanis blandior in-
geniis.

Sed Tua rhetoricas artes strepitusque
fonoros
Respuit, ingenio non temeranda,
fides.

Aptior

Aptior ipsa dies hymnis, propiorque
choreis,

Horret verborum fefquipedale decus.
Carminibus locus est. Te, quid pia
carmina possint,

Integrior iudex quis grauiorque fiet?
Ah quoties trepidum furtis Epidaurius
heros

Musarum ingemuit delituisse sinu.
Ah quoties Iuueni violenta Tragoedia
fletus

Expressit, lacrumis non dolitura Tuis.
Saepe adeo, infandum! speciem men-
tita decoram,

Ceruici affluit blanda Thalia piae.
Quid loquimur Iuuenem? Vel nunc Tibi
Gratia ridet,

Et circumuolitat tempora cana Iocus.
Nunc et odoriferos Elegeia nexa ca-
pillos,

Imparibus numeris docta mouere pe-
des,

Curarum fugat omne genus, turpesque
querelas,

Nec patitur frontem diriguisse senis.
Vel nunc blanditiae, Veneres, Nymphae-
que forores

Exhilarant fractum debilitate animum.
Quare age, vel nostris elegos indulge
Camoenis,

Mentis et antiquae simplicitatis opus.
Iam decimum celeri trepidat pede currere
lustrum,

Horaque, terceno non reuocanda
boue:

Ex quo, Deliacis fertis hederaque sequaci
Cinctus purpureum conspicuumque
caput,

Prodieras adytis Phoebi castaeque Mi-
neruae,

Ingenio soboles non moritura Tuo.
Tum Te nutritum generoso pectus ho-
nesto

Protulit, et rarus perpetuusque labor.
Saepius

Saepius insomnem et confectum mem-
bra labore

Oceanum fugiens Lucifer indoluit.
Nocturna Tecum fumosus lampade Plato,
Serus Aristoteles atque Epicurus erat,
Mulcebatque animum mitis sapientia
Celsi,

Excutiens medico barbara verba foro.
Nec tempestivae remorantur pocula
coenae,

Socraticis salibus quod madet, inge-
nium.

Explicuit menti templum natura sagaci,
Clausaque, vulgari non referanda
manu.

Hac duce squamigeris celebratas pisci-
bus undas,

Neptuni trepidum Nereidumque gre-
gem,

Hac perlustrabas latitantia saecula fera-
rum,

Diuitias Calabri, vellera lenta, foli.

Non Te coniugium Zephyri castique
hymenaei,

Oscula purpureae non latuere Deae:
Non, quae terra tegit rigidis fluitantia
venis

Aera, nec ambiguis sparsa venena
notis.

Ah, quae te rapuit ferri natura cupido,
O Dea, visceribus non faturanda tuis.
Vsq̃ue adeo cerebri latebras, mentisque
recessus

Nervorumque vias pandere dulce fuit?
Tu mollem pietate virum mortalia cogis
Pectora rimari, sanguine tincta tuo.
Heu vobis male sit Furiae, Terrorque
Pauorque,
Heu fractura pedes, tarda podagra,
tibi.

An tot mille modis lethi, tot mille
figuris

Poscere continuam sustinuitis opem?

Ast

Ast ita Cecropiae Diuae, cautoque fu-
turi

Phoebigenae placuit, sic voluere pa-
tres,

Ex quo sursum abiit custos geniusque
salutis,

Sub vultu latitans, o Ludouice, tuo.

Sed manes ne laede pios, lacrumosa Ca-
moena,

Urnaque coeliuagi stet taciturna viri.
Exhilarata iubet feriati carmina faecli

Pompa, nec ambigua laude receptus
honor.

Ecce iterum canos iuuenili fronte ca-
pillos

Lambit Deliaci planta ferena Dei!

Quis nostro inuideat lacrumas pietatis
amori,

Dente Theonino quis bona verba pre-
mat?

Posce Deum requiem, corpusque fidele
senectae,

Posce animum, factis consiliisque pa-
rem.

Tunc, age, laetitiae interpres, fideique
ministra,

Musa, nec ingenuo parce decora ioco.
Rhenani si forte memor Suecique duelli
Victorem latuit conscia testa ferum;
Impleat indomito spumantia pocula Bac-
cho,

Et frangat lepidum, Te resonante,
djem.

ENCO.

ENCOMIUM HORATII

SCRIPTUM A. 1783.

Σοφὸς ὁ πολ.

λὰ εἰδὼς Φυῶ.

ΠΙΝΔΑΡ.

Atram, caeruleas frontem circumflua
vittas,

Nox taciturna mari Tusco caput osten-
debat:

Cum regina Cnidi, mater populi alma
Quirini,

Hesperiam, Latium, Romam, collesque
superbos,

Placatumque suo aduentu mare circum-
spexit,

Fulgens virgineo vultu, castoque ru-
bore;

Qualem spumosis Neptunus viderat vndis,

Oscula libantem genitalis blanda Fa-
uonî. ^{a)}

Euandri memor et fati, Capitolia circum,
Et magni imperii penetralia sancta mo-
ratur. ^{b)}

Vesta aderat, trepida et rerum suspenſa
periclis.

Nempe ferox animi iam tum Catilina
cruentam

Vibrarat ficam, caput et sublimis inane
Extulerat; traductor auûm, tritorque
veneni. ^{c)}

Olli subridens vultu Cytherea fereno,
„Ne metuas, dixit: ſtat mens inuiſta
Catonis,
„Et nouus Arpinas, patriae, ſine caede,
togatus,
„Inge-

a) Lucret. de rer. nat. L. I. in proëm.

b) Virg. Aen. L. VIII. 401. ſq. 520. ſq.

c) Salluſt. b. Cat. 5. Iuuenal. Sat. VIII, 17.

Squalenteis traducit auos.

„Ingenio eiiciet pestem, Demosthenis
armis.

„Eloquio mea Roma valet, valet arte;
labores^{d)}

„Solis designat radio, lapidique calorem

„Inspirat caelo, dulceis imitata Myrones.

„Vna iacet, diuôm lacrumas meritura
Poësis.

„Mox, sic fata ferunt, diui nascetur Iuli

„Progenies, late regnans, secura tri-
umpho,

„Pacabit Parthos, Rhaetos, pictosque
Britannos.^{e)}

„Quis canet arma, virum, Marfos, for-
tesque Sabellos,

„Sublimis magnumque sonans, quis
foedera regum?

„Ennius, antiquae gentis diuina pro-
pago,^{f)}

B b 5

„Scipi-

d) Manilius.

e) cf. Numismata aurea Iacobi de Bie Tab.
III. — Horat. od. IV. 4, 17.

f) Messapi regis.

„Scipiadum, Romaeque decus, Poeni,
que duelli

„Vltor, marmoreo discit dormire fe-
pulcro. g)

„Pacuvii ossa silent, vrbi ploranda sequaci,

„Ploranda ingenuo iuueni, teneraeque
puellae; h)

„Dignus erat Graiûm Romanorumque
cothurno.

„Deserta est tua scena, locis morata,
Terenti,

„Et speciosa locis; moles, vastaeque
columnae,

„Ars Ionum, lacrimas molles, blandum,
que dolorem

„Non tangunt; genio, lima, castoque
lepore,

„Et breuitate opus est, non libertate
decembri. i)

„Plau-

g) Enn. Annal. I.

h) Gell. Noct. Att. I, 23.

i) Horat. Sat. II, 7. 4.

„Plautus, Aristophanes Latii, Latique
Menander,

„Collacrumante ioco, floresque crocum-
que reliquit.^{k)}

„Criminibus tacitis lacrumas Lucilius ar-
dens

„Expressit salibus Graiûm, numerisque
facetis:

„Vr̃na tegit lacrumas, friget Lucilius
ardens.

„Attalicum Romae luxum, fraudesque
finistras,

„Infidias turpes dictu, infulsosque ca-
chinnoſ,

„Antiqui memor ingenii, legumque, pa-
trumque,

„Quis fraenabit amore patrum, sine frau-
de malignus,

„Romana dignus fatura, et Varrone
Menippo?^{l)}

„Sur-

k) Horat Epist. II, 1. 79. — Gell. N. A. I, 23.

l) Quintil. I. X. Satur̃a quidem tota nostra est.

„Surgent puniceae Phoebi, Patriaeque
columnae,

„Moles, spectatu magna, et ruitura, de-
orum

„Neglectu, Romae carmen quis reddet
Homeri?

„Quis canet intonsum Phoebum, castam-
que Dianam,

„Saecula, perpetuam legem, exactosque
tyrannos? ^{m)}

Dixit; et aethereum formavit mollis
Horatî

Ingenium, et pectus, mores dignamque
Tibulli

Simplicitate fidem, maiestatemque fo-
norae

Vocis, Pindaricum numerum, audaces
dithyrambos.

Nascitur — Oreadum cinctus Charitum-
que choreis —

Dulce

^{m)} Carmen saeculare.

Dulce renidentem puerum, praeclara
minantem,

Melpomene adspexit, Faunus, pater ipse
Lyaeus.

Non fine consilio diuom, castaeque Di-
anae,

Oscula conturbans, sed non moritura,
Catullusⁿ⁾

Imposuit gremio Flacci, quem spirat,
Amorem

Purpureum, qualem gremio librauit Elisa,
Teius et qualem, mentitum frigora,
fenfit.

Auspiciis tantis surrexit Flaccus in altum,
Immensasque vias coeli peragrauit, et artis
Diuinum Flacco puerum castumque Ma-
ronem

Calliope adduxit trepidum, laetumque
calore

Pectoris, Augusto dignum, Romaque,
Deisque.

Spes

n) Catull. ad Lesbiam.

Spes rerum et patriae, laudis secura per-
ennis,

Iudicio antiquo prudentum digna, de-
cora

Arte atque ingenio, morum pietate pro-
bata.

Tarda manu, sed diues opum, Natura
creandis

Ingeniis varios vultus, varlosque colores
Concessit, sapiens, aeternaque foedera
sanxit

Daedaleae menti, numquam peritura,
terendo:

Hic memores rerum fastos, monumenta
virosum,

Imprimit assiduus menti, mollique cere-
bro;

Exuuias alter captat, simulacraque rerum,
Ambigua laetus forma, parilique beatus.

In Flaccum ruit vna Venus: sermone
pedestri

Insignis, cecinit diuos, puerosque deo-
rum,

Augustos, leges, patriam, lenesque fu-
furros,

Et male pugnanti dereptum pignus
amicae.

Rerum auctor verique pius, virtute biformis

Sollerti, magnum ingenio petiturus
Olympum.

Fannius incassum risit, nec plumbeus
Auster

Fregit mentem altam, fortem, verique
tenacem —

Vos, Iuvenes, laudum exemplar spectate,
decori

Arte et natura, et quod maius, pectore
puro.

C O L I N I V S.

C A R M E N

SCRIPTVM A. 1784.

*Thuanus, recentiorum historicorum princeps, plane cum Voltario consentit. Constantiam Colinii et animi praesentiam agnoscit. Sed alios diuerso modo narra-
rasse magni viri ultima verba, patebit ex loco ipso Thuani, P. II. p. 1052. ed. Fran-
cof. 1614. „Dicenti (Colinio) Bemius gla-
dium in pectus intorquet, et retractum
ictu transuerso in os adigit, quo illum
plane deformauit. Alii scribunt, Colinio
etiam in morte indignabundo haec verba
excidisse: Saltem si viri, nec lixae manu,
morerer.“ Duxi haec praemittenda esse
eorum caussa, qui nec Voltarii Henria-
dem, nec Thuani historiam possiderent.*

Compagnons, achevez votre ouvrage,
Et de mon sang glacé fouillez ces cheveux
blancs,

Que le sort des combats respecta quarante ans ;
Frapez, ne craignez rien, Coligny vous par-
donne.

Ma vie est peu de chose et je Vous l'abandonne

J'eusse aimé mieux la perdre en combattant
pour vous a).

VOLT AIRE HENR. L. II. V. 210.

Terra tremit, pallent fluitantia sidera
mundi,
Intempesta rubet nox, caecae conscia
fraudis.

Prester

a) Perficite opus, Commilitones; turpate sanguine frigido niueum ducis caput, cui improba belli fors per quadraginta annos percit. Maluisssem pro vobis et republica mori — Conficite Colinium — Colinius vestro furori, vel potius errori ignoscit.

Prester ^{b)} vt coelo feruens dilapsa
 columna,
 In sua templa furit, trepidans, gaudens-
 que ruina,
 Nauigia inflamat, spumantia vortice
 turpi;
 Horribili adspectu terret mortalia corda:
 Talis tempestas, clamor, Terrorque,
 Pauorque
 Urbem implet, sanctam, primam, rerum-
 que potentem.

O Fournei, rerum dulcissime, pecto-
 re et armis
 Inclute, quae miseros cepit dementia
 ciues?
 „Relligio, adspectu turpi mortalibus in-
 stans, ^{c)}

Sic

b) Πηνειγας Graii quos ab re nominitarunt.
 LVCRET. L. VI. V. 423. v. Budaeus in Πηνειγ.
 Naturam eius diligentissime descripsit Creech.
 ad h. l.

c) Humana ante oculos foede cum vita iaceret,
 In terris oppressa graui sub Relligione,

Quae

Sic voluit“ — Quis ? — „Rex“ — Rex ?

— „et Regina, Patresque. d)“

Infandum — legem turpem, caussam-
que finistram!

Est opus auxiliis: ex nobilitate supersunt
Scipiadae fortes, bello spectata iuventus;
Heu! patefacta via est sceleri, — patefa-
cta dolori!

„Per molles lacrimas patris et suspiria,
Fanci,

Per castam, blandam, dulcem, pulcram-
que sororem,

Per quaecumque tibi sanctissima; prodi-
gus aeui

Ne sis“ — sum memor imperii: Virtute
calefcit

Ingenuum pectus, mortis terrore solu-
tum.

C c 2

Me

Quae caput a coeli regionibus ostendebat,
Horribili super adspectu mortalibus instans.

LVCRET. L. I. V. 62.

d) C'est Dieu, c'est Médecis, c'est le Roi, qui
l'ordonne.

VOLTAIRE HENR. L. II.

Me vocat ad caedem rabies infausta po-
tentum,

Lex patriae, Natura, Deus, lex alta Ly-
curgi.^{e)}

Sic ait, et fulgens oculos, spirans-
que dolorem,

Vt, raptis catulis, minitans vis faeua
leonis,

Irruit in noctem belli, flammisque se-
quaces,

Dans late stragem stricto mucrone, vi-
amque

Pandit morte sibi procerum, tenuisque
popelli.

Est augusta, vetus, Pariis digesta
columnis

Porticus, insigni splendens ebore atque
orichalco,

Et

e) Lycurgus in seditione publica, teste Plutar-
cho, iussit animaduerti in eos, qui pauore
turpi, aut ignorantia rerum ignava, aut con-
temptu legum, furori civili armis non resiste-
rent.

Et veterum tabulis, sanctisque ornata
tropaeis.

Incerto gemitu motus, diuinitus intrat,
Fulgore armorum rutilans, trepidusque
futuri.

Lampadis obscuram ad lucem vidisse pu-
tabat,

Quam videt attonitus, moribundam vul-
nere, Minnam,

Delicias olim matris, blandamque foro-
rem,

Irriguam lacrumas molles, lacrumasque
decoram. —

„O soror infelix, iam non soror, incluta
veri,

Et moribunda pio, sancto decorata ru-
bore!

„Quis tantum potuit, quis tantum admit-
tere crimen?

Frater.“ — „Prodigium horrendum, vix
morte piandum!

Sed pater? — Umbra iacet mecum, morientis ab ore

Exanimata pependi, atque oscula mille
labellis

Impressi! — „Deus omnipotens! quae
caedis imago,

Quae sceleris! moritur virgo, nec inulta
iacebit!“

Amplexus gelidum corpus, mucrone
coruscus,

Intrat flammantem turbam furibundus et
asper;

Agnoscit dirum, spirantem crimina fratrem.

„Redde mihi, moriture, patrem, mihi
redde sororem! —“

Relligio iussit, rerum iussere potentes.

„Barbare, disce mori, turpemque relinquere vitam!“

Dixerat, et perfossus erat, sine nomine frater.

Ipse, ultor sceleris diri, sibi conscius aequi,
Teli-

Telinium anquirit trepidus, prudensque
futuri.

Ecce aliud facinus tetrum, tunica-
que molesta

Dignum! — „Quem trahitis?“ Ramum.

„Quo crimine?“ Nullo.

Interpres veterum gnarus, nec pessimus
aeui

Inuentor rerum, et scriptor, sine fraude
malignus,

Socraticis chartis clarus, derisit ineptos;

Inuidia periit procerum, focique do-
losi.^{f)}

C c 4

„Tan-

f) Thuan. P. II. p. 1059. ed. Francof. 1614.

„Is (Ramus) a Carpentario, aemulo et seditio-
nem adiuuante, immixtis sicariis, e cella, in
qua latebat, extractus, et post depensam pe-
cuniam inflictis aliquot vulneribus, per fene-
stram in aream praecipitatus est. Effusis vi-
sceribus, quae pueri furentes, magistrorum,
pari rabie incitatorum, impulsu, per vias spar-
serunt, et cadauer ipsum scuticis in professio-

nis

„Tantum laude virum, recti verique te-
nacem,

Succubuisse dolo populi, fraudique ma-
lorum?

Ast — vbi Telinius, gentis spes vltima
nostrae?“

Percussus ferro, trepidans fugit impro-
bus — aras

Maiorum amplexus frustra, castosque
Penates.

„O fortem patriae turpem, ciuilia bella!“

Sic iacet ante pedes Priami, ruiturus
in arma,

Dulcem animam exhalans, Priami vlti-
ma cura, Polites.

Interea plebs atra, malae sibi conscia
mentis,

Purpureos vrget postes, marmorque su-
perbum

Vesti-

nis opprobrium diuerberantes contumeliose
et crudeliter raptauerunt.“ Idem Baelius, art.

Ramus, Thuani excerptis firmavit, testis non
ambiguus in disciplina litterarum.

Vectibus immensis; stridet porta ardua:

rumor

Atria vasta replet; fugituo mista fu-

furro

Verba volant, tacitusque timor cum

fraude procaci.

Sed secura necis, magni tranquilla

fenectus

Colinii est, rerum intrepidi, memoris.

que Deorum.

Ille aperit thalami valuas, et talibus

infit:

„Numquid commerui? — Curuo digno.

scite rectum.

En capitis glaciem cani, pia vulnera

belli,

Suscepti incassum pro re, vestraque

salute!

Vnus ego poteram vestra virtute, mea-

que

Sustentare fidem, maiestatemque tueri —

Colinius moriar — Reges morientur,^{g)}

et ultor

Tantum scelerum, magno molimine,

Caesar,

Rerum instaurator, furget — Geniusque

Borussi,

Augustusque Pater Patriae, magnusque

senatus

Imperii, nulla torpens formidine re-

rum.“

Haec dicens variis transfigitur icti-

bus heros.

Elicuit lacrimas cui prauoque pioque

Maestas, vultus, interpretes pectoris alti.

Confluere omneis, stupidi scelere atque

pudore. —

Ille volat, fursum properans, brutaque

relicta,

Dis mistus superis, terra, colit ardua

mundi.

Incluta

g) Voltaire *Henr. L.* III. et III.

Incluta vis Iuuenum, ingenio, et virtu-
tis amore,
Simplicitate cluens, et nobilitate corusca
Pectoris ingenui: iusti verique tenaces!
Seu vos ad legem et diuina volumina
Mosis,
Seu normas patrias Deus et Natura vo-
cavit,
Imbuite infantes animas, pietate ca-
lentes,
Consilio pacis castae, atque ardore fa-
lutis;
Detestaminor omne malum, et ciuile
duellum.
Relligione opus est, sed Relligione de-
cora,
Legum diuina focia, atque interprete
sancta.

PHALAEIVM
HYMENAEIS CLODIO-
STOELZELIANIS

SACRUM

AVCTORE CHRISTIANO CLODIO.

A. 1771.

Vitam quid faciet Viro beatam?
Natales Clario dati Parente?
Dotes ingenii, fauorque Phoebi?
Corpus praeualidum, leues lacerti?
Pes talo stabili citoque fultus?
Vox permista fauo sacrae Mineruae?
Mens confusa manu Dei potentis?
Cor recti cupidum, tenaxque verbi?
Spartae nobilitas, honosque famae?
Aulae praesidium, et sacri Senatus?

Affe

Affectus Procerum, fauorque plebis?
Collegae faciles bono sodali?
Census munificus, tepens culina?
Tecti commoditas, levisque somnus?
Ter centum plutei libris referti?
Rerum vtenfilium nitens supellex?
Applausus clarii, fidesque coetus?
Cordati famuli manus ministra?

Haec si non facient Virum beatum,
Quid demum poterit beare quemquam?
Ergo quid doleas adhuc abesse?
Id, quo primigenum carere vidit
Humani generis fator, statorque.

Quis quaeso fuerat magis beatus
Terrarum Domino, pio, potente,
Omnis iustitiae cato Magistro?
Sed nec faustus erat Verendus heros,
In celsa facie boni increati.
Huic quid defuerat beatitati?

CONIVX VTIBILIS SVO
MARITO.

Ergo, si videas piaë puellae
Vultum virgineum, genas rubentes,
Flammantes oculos, labella preffa,
Oscillum roseum, nitensque collum,
Linguae suauiloquae decora verba,
Pectus compositum, piamque mentem,
Rerum sollicitam domesticarum,
Cadmeo calamo pares figuras,
Risei numeri notas latentes,
Phoebeos digitos in arte dulci,
Doctos ad numerum pedes mouentem.

Hanc nemo dubitet TIBI proba-
tam.

Est haec, quae recreet TVOS ocel-
los,

Chorda dulcifona titillet aures,
Mentem viuificet pia loquela,
Curarum releuet labore partem.

Cui

O V Cui Latona fauet magis secunda?

Fridricam gremio fouet Maritus,

Cui pauci similes amore dolci;

Ludit nutriculae nepos in vlnis;

Augustus gremio fouet Maritam,

Cui paucae similes amore casto.

Ter felix pater est, iugale vinclum

Cui dat laetiferam videre prolem,

Cui spectare licet pios nepotes.

O! quae prosperitas A V V M vocari!

CHRISTIAN ADVANTAGE

OF THE MORRIS

ACADEMY

DISSERTATIONS

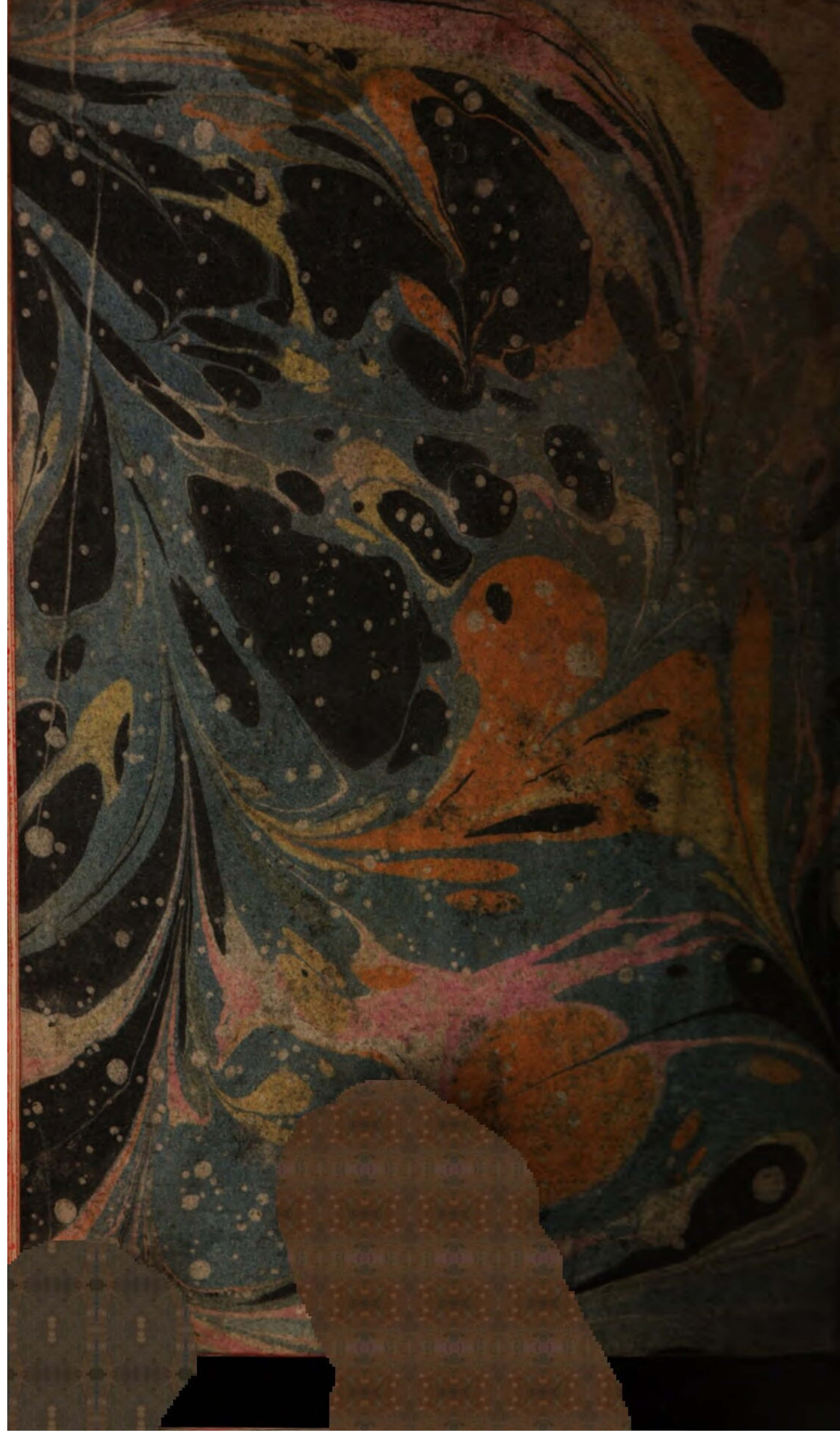
F T

C A R M I N A

L I B R A R Y

OF THE MORRIS

2/10

Clodius, Christian August,

Dissertationes et Carmina

Lipsia 1787

Opp. 44

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10602516-1

VD18 14423154-001